

ЛЕЗГИ

Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чІал хуьх!

8-сентябрдиз Дагъустандин Кьил Владимир Васильева нубатдин совещание тухвана. Ам РД-дин мулкарал, Россиядин оборонадин министерстводин 4-нумрадин ГВСУ-ни желб авуналди, федеральный программайрин ва милли проектрин сергыятра аваз дараматар эцигунин месэладиз талукарнавай.

Мярекат ачухай В.Васильева кьейд авурвал, мектебра пуд сменада тарсар гунин ва мектебриз фидай яшар тахъанвай аялрин идарайра чкаяр бес тахъунин гьалар арадай акъудунихъ галаз алакълу месэлаяр гьалун патал федеральный бюджетдай финансрин хейлин такъатар чара ийидай мумкинвал РФ-дин Президентди ва РФ-дин Гьукуматди и кардин тереф хвейивилй хъайиди я.

“Чун РФ-дин оборонадин министерстводилайни рази я. Дагъустанда яшайишдин 77 имарат (73 имарат - 4-нумрадин ГВСУ-ди, 4 имарат - ЕГЗЗ-дин дирекция-ди) эцигзава. Эцигунрин къимет санлай къачурла - 14,8 миллиард манатдиз барабар я. Идакайни 25 процент пулдин такъатар - Россиядин оборонадин министерстводин кьорулушди, 75 процент такъатар Дагъустандин субпудратчикри ишлемишуник кутазва. Абуру эцигзавайбурун жергеда 9100 касдиз чкаяр авай аялрин 57 бахча ва 9550 ученикдиз чкаяр авай умуми образованидин 20 идара ава. И кьвалах йигинарун патал, ам Каспийский флотилия чи республикадиз ахкъудунихъ галазни алакълу тирди фикирда кьуналди, чна Россиядин Федерациядин Президент В.В. Путинавай, са жерге имаратар эцигунин кьвалахар кьилиз акъуддай кьорулуш яз, РФ-дин оборонадин министерство желб авун тїалабна. Чи теклифдин тереф хвена. Нетижада 2019-йисан сентябрдиз РФ-дин Гьукуматдин тапшуругъ акъатна. Адани, кьвалахар кьилиз акъуддай идара яз, “4-нумрадин кьилин военный эцигунрин управление” ФГУП тайинарна.

Эцигунринни монтажрин кьвалахар кьиле тухунин еришриз ва еридиз талукъ ме-

сэлаяр датїана гуьзчивилик ква. И месэлаяр гьилевай йисан июндиз республикадиз РФ-дин оборонадин министрдин и кьвалах вичин гуьзчивилик квай заместитель Тимур Иванов атай чїавузни веревирдна. Чна эцигзавай дараматар кьвалахдай ксаралди таъминарунин, исятда кардик квай эцигунардай майданрал кьвалахун патал жегил пешекарар, дагъустанвиар желб авунин, и рекъйй пешекарар гьазурунин ва абурун чирвилер хкажунин месэлайрай са жерге совещанияр кьиле тухвана. Талукъ тир пешеяр чирзавай факультетрин студентриз важиблу имаратар хъсан ериш аваз эцигунин кьвенкьвечи технологияр чирунин барадай гьа ихтин тайин тир кьвалах РФ-дин Президентдин тапшуругьдалди аскеррин кььуллугъчири Каспийскда, Дербентда ва Батаюртда пуд медцентр эцигдай чїавузни кьиле тухвана.

Идалайни гьейри, эцигунрин пешейрай колледжар кутьягнавай ксарин кье чун чпикай рахазвай, алай вахтунда эцигзавай яшайишдин маса объектрални гьакьки чирвилер къачуз башламишнава. Гьа и вахтунда устїарди алай аямдин тадаракарни ишлемишуналди са шумуд ученикдиз санлай кьвалахдин вердишвилер, гьа и рекъйй чирвилер гузва. Цїийи тадаракар ишлемишуни кьвалахдин еришар 8 сеферда кьван йигинардай мумкинвал гузва. Са тїимил вахтар идалай вилик са агъзурдав агакьна кьвалахдай ксарин патахъай игьтияж авайтїа, гїла ахьтин 500 пешекардин патахъай игьтияж ава. Идалайни гьейри, ашкара хъайивал, чина зегьметдин биржада армиядин жергейрай кььуллугьна хтанвай 570 кас военный эцигунардайбуру регистрация авунва. Чна абурун зегьметдикай, алакьунрикай менфят къачуда. Чаз и чїехи программа кьилиз акъуддай чїавуз жезмай кьван гзаф дагъустанвийри чпиз эцигунрин алай аямдин технологияр ишлемишиз чирун важиблу я”, - кьейдна Владимир Васильева.

Гьугьунлай рахай РД-дин эцигунрин ва ЖКХ-дин министр Малик Баглиева кьейд авурвал, программа уьмуьрдиз ке-

чирмишдай чїавуз са жерге документар пайгардик кутуна.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Инсаф Хайруллина кьейд авурвал, эцигунрихъ галаз алакълу кьвалахда иштиракзавай ксар сад-садан гьавурда тамамвилелди акъазва, гьакї хъайила, кьвалахни, санлай къачурла, графикдин бинедаллаз кьиле физва.

Федеральный казначействодин РД-да авай управленидин руководителдин заместитель Мегьамед Мегьамедова малумарайвал, государстводин вири икьрарар “Электронный бюджет” тївар ганвай сад тир информационный системада гуьзчивилик кутунва. “Алай вахтунда пулар гунин барадай четинвилер ацалтзавач ва ацалтни ийидач. Чун вири арзайриз онлайн - кьайдада килигиз гьазур я”, - инанмишарна Мегьамед Мегьамедова.

Мярекатдин эхирдай хъсандиз кьвалахунай вирибуруз Дагъустандин Кьили сагьрай лагьана, эцигунрин еришар агъузар тавун, кьвалахдик мадни йигинвал кутун тапшурмишна.

* * *

Гьа и юкьуз Владимир Васильеван регьбервилик кваз мад са совещание кьиле фена. Анал Дагъустан Республикада транспортдин налог кьватїуниз талукъ месэла веревирдна.

И рекъйй республикада арадал атанвай гьалариз талукъ малумат РД-дин Кьилин меслятчї Адильхан Ганакаева гана. “За фикирзавайвал, чавай хъсан нетижа къазанмишиз жеда. Маса къачунвай махсус пуд автомобилдинни кьвалахдин менфятлувал хкаждай мумкинвал гузва, гьикї хьї, рейдрин серенжемар кьиле тухудай чїавуз неинки транспортдин налог тагузвайбуру дуьздаз акъудиз, гьакїни месэла чкадал дуьзгьундаказ гьализ жеда: а автомобилпра тайин касдивай жермедин гьакьї гуз жедайвал терминалар эцигнава”, - малумарна докладчида.

Совещанидиз талукъ гегьенш материал РД-дин Кьилин официальный сайтдай кьелиз жеда.

Цїийи кьвалер

Дагъустан Республикада “Хуьруьн мулкар комплекснидаказ вилик тухун” госпрограмма уьмуьрдиз кечирмишун давам жезва. Адан кар алай хилерикай сад хуьрера яшамиш жезвай агъалийрин яшайишдин шартлар хъсанарун я. И программдин бинедаллаз республикада хуьрера яшамиш жезвай 120 хизандив цїийи кьвалер агакьда.

Кьейд авурвал, 2020-йисуз хуьрера яшамиш жезвай агъалияр кьвалералди таъминаруниз 80,1 миллион манат (адакай 76,1 миллион федеральный бюджетдай ва 4 миллион манат республикадин бюджетдай) чара авунва. Ихтин такъатрикай менфят къачурла, Дагъустандин хизанривай 10,6 агъзур квадратный метрдин кьвалер маса къачуз жеда.

Пресс-кьулулугьди малумарайвал, чара авунвай пулар тамамвилелди агъалийрив агакьарнава.

ТАСС-ди хабар гузвайвал, “Хуьруьн мулкар комплекснидаказ вилик тухун” госпрограммадин бинедаллаз алай йисуз Дагъустандиз 1,2 миллиард манат чара авун лазим я. И такъатрин куьмекдалди цин, газдин, образованидин, спортдин, медицинадин 25 объект эцигда.

Нумрадай кїела:

ЖЕМИЯТ

Кьвед лагъай лепе кьарагьнава

Республикадин здравоохраненидин министерстводин пресс-кьуллугьди хабар гузвайвал, эхиримжи са шумуд юкьуз региондин медицинадин идарайриз корона-вирус акатнавай 390 кас агакьарнава. Пегъуьн акатнавайбуру патал, санлай къачурла, Дагъустандин духтурханайра 4326 койка кардик кутунва.

► 2

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Хъсан чешне

Викегь командир, Советрин Союздин Игит Мегьамед Гьажиева вич хайи чил, Ватан, уьлкве виринриз машгьурна. Ам дагъустанвийри гьамиша чпин рикїера хуьзва. Ахьтин игитар чи кьенин жегьил-ризни уьмуьрда гьамиша чешне хьун герек я. Чна вири игит рухвайрал гьахьлу-даказ дамахзава.

► 3

ЮБИЛЕЙ

Тавханадин “тажир”!

Т.Мегьамедован урус ва лезги чїаларал кхьенвай “Кузовдай тир Хан”, “Дуьньядин дяве зи челегда” ва маса ктабар, очеркарни рикїел хкунар кїелдайбурув гва. Умудлу я, маса эсерарни чав ахгакьда!..

Амма Т.Мегьамедован (Юхваридин) кьетїен бажарагъ, винидихъни кьейднавайвал, адан шикилрихъ галаз алакълу я.

► 4

ИРС

Кесиб Абдуллагьакай гаф

И йикьара Кесиб Абдуллагьан “Виш йисалай” тївар алай ктаб чапдай акъатна. Ам туькїуьрнавайди и цїарарин автор я. Ана Кесиб Абдуллагьан уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьикай жуьреба-жуьре авторри кхьенвай макъалаяр, рикїел хкунар, шиирар гьатнава.

► 6

ЯШАЙИШ

Вуж гьахъ я, вуж - батїул?

Гьелбетда, чїехи пай хуьрерин чкаяр патал зирзибил кьватїунин месэла цїийиди я: хиве кьан, гьам аранда, гьам дагьда - хуьрера зирзибилдин кьисмет агъалийри гьамиша чпи гьялзавайди тир. Я ам дагьардиз гадарзавай, я чилик кутазвай, кузвай, хуьрерин кьерехра авай хьуртарал ве-гьезвай.

► 7

ХАБАРАР

Мадриддин лезги гьед

Карина Азизова вичин тївар дуьньядин хейлин уьлквейра машгьур пианистка я. Адан ери-бине Азербайжанда авай лезгийр яшамиш жезвай Кьалажух хуьрай я. Кьадар-кьисметди рушан хизан Туьркмениядиз акьудна. Амма хайи чилин кьадир авай диде-бубади бубайрин Ватандихъ галаз авай алакьаяр атїанач, гьар йисуз, багьрийрал кьил чїугваз, хуьруьз хкьезва.

► 12

Чн мухбир

Расул Гамзатован йикъар - “Лацу дурная”

Эбеди сейр...

евади, Россиядин ва Дагъустандин писателрин еке дестеди, Расул Гамзатовахъ галаз санал кваллахай ксари, мукъва-кылирийи иштиракна. Меркездин Ленинан Комсомолдин тйварунихъ галай паркуна, Азадвал патал женг члугур аскердиз хкажнавай мемориалдин патав Гамзатован йикъар - “Лацу дурная” ачух хъуниз талукъ митинг кыле фена. Мярекат памятникдин патав цуьквер эцигунилай ва са декъькада квачел акъвазна яс члугунилай гатлунна.

Митинг РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибова ачухна. Ада, атанвай мугъманар тебрик авунихъ галаз сад хъыз, Дагъустандин халкъдин шаир Расул Гамзатова вири дуьньядин литературадик кутунвай паюнин кьетен винизвал ва эбедивал кьейдна. Жуьреба-жуьре муракабвилеризни килиг та-вуна, и суварик атанвай вирибуруз ада сагърай лагъана. “И кар, - кьейдна ораторди, - неинки члехи шаирдиз ийизвай рикляй кьезвай, гьаклни вири дявейра чпин чанар кърбанд авур аскерризни ийизвай гьурмет я. “Лацу дурнайрин” сувар дуьньядал ислягъвал, халкъарин дуствал, садвал, мергяматлувал артух хъун

паталди къачузвай кьетен кам я”, - алава хъууна А.Къарибова.

Адалай гуьгъуьниз митингдал, тебрикдин келимаяр лугъуз, члехи шаир рикел хкиз, Дагъустандин ва Россиядин писателрин Союздин векилар, РФ-дин жуьреба-жуьре регионрай атанвай мугъманар рахана. Абурукай гзафбуру шаирдин эсерар ва адаз бахшнавай чпин ширар клелна.

Члехи шаир чи патав гумачиз 17 йис алатнаватлани, адан бажарагъ чи риклера, чи руьгъда, чан алай лацу дурнаяр хъыз, яшамаш жезва, дуьньяда ислягъвал таъминариз, лув гузва, уьмуьр клани вирибурун риклерик къалабулук кутазва, Чил, Ватан хуьнин аскер хъуниз эвер гузва.

“Лацу дурнайрин” суварик тамарай гъар са мани, клелай гъар са эсер Ватандин Члехи дяведин женгерин майданрай хтун тавур рухвайрин тйварарихъ лагъай реквием - ясдин мани хъыз я.

Нанин сятдин 6-даз республикадин шииратдин Театрда “Лацу дурнайрин” талукъарнавай члехи межлис кыле фена.

Расул Гамзатован йикъар чи республикадин шегъерра ва районрани кыле фена.

Кьилин редактордин гаф

Къвед лагъай лепе

къарагънава

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Гатун вахтунда коронавирус акатзавайбурун къадар садлагъана тймил хъайила, гзафбуру тлегуьндин эхир жезва лагъана фикирнай. Гъайиф хьи, чи умудар кылилиз акъатнач. Къе Дагъустанда авай гьалар масабур я. Тлегуьндин къвед лагъай лепе къарагънава.

Духтурханаар, гатфарихъ хъыз, азарлуи-рив ацланва. Гьалар квердавай кызгын жезва. Республикадин здравоохраненидин минис-

терстводин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, эхиримжи са шумуд юкьуз региондин медицинадин идарайриз коронавирус акатнавай 390 кас агакъарнава. Тлегуьн акатнавайбуру патал, санлай къачурла, Дагъустандин духтурханаира 4326 койка кардик кутунва. Къенин юкьуз лагъайтла, абурукай анжах 700 койка азаддиз ама.

Гъа са вахтунда кваллин шартлара тлегуьндихъ галаз женг тухузвай дагъустанвийрин къадар 952-дав агакънава. Абуру духтуррихъ галаз алакьада ава, пешекарри гайи меслятрал амал ийиз, чеб сагъар хъийизва.

Азарлуири кьадар садлагъана гзаф хъхъун себеб яз, республикадин са шумуд духтурханада коронавирус акатнавайбуру къабулдай махсус отделенияр кардик кухтунва. Абурун арада Махачкъала шегъердин клиникадин больницаар, РБВЛ, РКБ ва масабур ава. Шегъеррин, районрин больницайрани алава койкайрин къадар гзафарнава.

Лагъана кланда, ихътин гьалара духтуррал иллаки еке зегъмет ацалтзава. Абурухъ йифен ахвар, йикъан къарай амач. Бязибурувай лагъайтла, варцаралди чпин квалериз, хизанрин патав хъфиз жезвач. Дагъустандин духтурри коронавирусдиз акси женгина герек вири къайдайрикай, рекъерикай менфят къачузва. Мисал яз, и йикъара коронавирусдик акъалтлай пис гьалдиз аватнавайбуру сагъар хъувун патал ковиддиз акси ивидин плазма ишлемишзава. Абуру коронавирус акатна сагъ хъхъанвай, чпин ивидик и вирусдиз акси элементрин къадар лазим дережада квай донорривай къачузва. Къенин юкьуз ихътин плазмадин 68 доза ава. Сагъар хъувунин карда ихътин къайдадикай менфят къачун Урусатдин здравоохраненидин министерстводини теклифнава.

Роспотребнадзордин Управлениди алай йисан 9-сентябрдиз раижнавай делилралди, коронавирус акатнавайбуру виридалайни гзаф Махачкъалада, Каспийскда, Къизлярьда, Дербентда, Ногай, Тарумовский районара ава. Статистикади къалурзавайвал, тлугъвалдин вири девирда Кыблепатан Дагъустанда тлегуьндик начагъ хъайибурун къадар виридалайни тймил я. Амма им лезги районара, хуьрера коронавирус ерли авач лагъай члал туш. И фендигар азарди вичикай Дагъларин уьлкведин гъар са хуьре хабар ганва. Гзафбурун багъриар къе сагълаамвал мягъкемар хъийиз, духтурханаира ава, бязибуру кваллин шартлара сагъарзава, садбуруз квалляй экъечлун къадагъа авунва. Виридалайни рикл тлардай кар ам я хьи, уьзуьрди чи арадай вишералди ватангълияр акъудна. Коронавирусдихъ инсаф авач, я адаз жегил-агьилни чидач. Роспотребнадзордин Управлениди 9-сентябрдиз раиж авур делилралди, чи республикада коронавирусдин кърбандрин къадар 514 касдив агакънава. Чпик и тлегуьн квани, квачни течиз ва стлалжемдик кьейибурни ава.

Духтуррин гафаралди, коронавирусдин хура акъваздай рекъерикай сад тумавардиз (гриппдиз) акси рапар ягъун я. Алай вахтунда уьлкведин хейлин регионар и кардив эгечнава. Сифте нубатда рапар муаллимириз ва духтурриз, яшайишдин рекъяй къуллугъдай идарайрин векилриз яда.

И йикъара республикадив члехибуру патал “Совигрипп” ва “Флю-М” дарманрин сад лагъай партия агакънава. Санлай къачурла, 227 агъзур доза ава. Мукъвара аялар патални 333 агъзур доза агакъдайвал я. РД-дин здравоохраненидин министерстводин пресс-къуллугъдин малуматралди, абуру региондин духтурханайрин арада пайда. Дагъустандин 60 процент агъалийриз тумавардиз акси рапар ягъун къарардиз къачунва.

Алай вахтунда Урусатда коронавирус гъар юкьуз виридалайни гзаф Москва шегъердин (695 кас), Санкт-Петербурдин (210 кас), Ростовдин областдин (147 кас), Нижегородский областдин (146 кас), Москвадин областдин (135 кас) агъалийрик акатзава. И сиягъда чи республика 21-чкадал ала.

Эгер гатун вахтунда Дагъустанда йикъан къене коронавирус акатзавайбурун къадар 135-150-далай 20-35-дал къван аватнавайтла, гила и рекъем мад хкаж жез гатлуннава (70-80 кас). И делилди тлегуьндин къвед лагъай лепе мукъва хъанвайдакай хабар гузва. И кар фикирда къуна, чакай гъар сада сифте нубатда духтурри, пешекарри къалурзавай къайдайрал, гузвай меслятрал амална кланда: жемят кватл жезвай чкайра маска алуклун, куьчеда, туьквенра ва маса чкайра арада 1,5 метрдин мензил хуьн, антисептикрикай менфят къачун, гзаф инсанар кватл жезвай чкайриз тефин.

Гъайиф хьи, дагъустанвийрин члехи паюни и меслятрал амалзавач. Хийир-шийирдин мярекатар кыле тухузва, сад-садаз мугъман жезва, сад-садал гьалтайла, гилер язава ва ик! мад. Ихътин гьерекатрин нетижада, коронавирус квай са кас себеб яз, цлудралди сагъбуру азарлу хъунин хаталувал ава. Аллагъдин куьмекалди, и хаталувал арадай акъудун чи гъиле ава. Ша чна вирида, сад хъана, духтурри меслятзавай къайдайрал амал ийин, гъар сада хсуси сагъламвиллин къайгъу члугван!

Райондин кьисмет аслу я

СЕЧКИЯР-2020

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

13-сентябрдиз, са шумуд дережадин сечкияр кыле фида. И важиблу кардин вилик чун Ахцегърин ТИК-дин (территориальная избирательная комиссия) председатель БАБАЕВ Байрам Чурухваевичахъ галаз гуьруьшмиш хъана.

■ Байрам стха, чаз вуна ТИК-дин везифайрикай, гьиниз ва вукар хъязаватла, лагъана кланзавай.

- Федеральный ва Дагъустан Республикадин законри истемишзавайвал, чна райондин сергъатра сечкичийрин ихтиярар хуьнал гуьзчивалзава, абуруз ва гьак! сечкичийрин комиссийриз сечкияр тешкилунин ва абуру дуьздаказ кыле тухунин карда куьмекарзава, сечкичийрин арзайриз килигзава, сечкичийрин нетижаар къазва ва ик! мад. Чкадин собранийриз депутаттар хъагъунин сечкияр 3 юкьуз, 11-13-сентябрдиз, кыле фида. Гъар жуьре себебрикди 13-сентябрдиз сесер гудай мумкинвал авачир ксариз чпин гражданвиллин буржи виликамаз тамамарун патал 11-12-сентябрдиз сечкичийрин участокар ачух я.

■ Сесер гун патал сечкичийрин участокар гьин дережада гъазур я?

- Чкайрал сечкичийрин участокар тешкилун ва сечкичийрин комиссийриз бегъерлудаказ кваллахдай шартлар яратмишун чкадин самоуправлениринни муниципальный идарайрин хиве ава. Алай вахтунда сечкичийрин вири участокар патал кутугай чкайр-квалер тайинарна, абуру технологиьрин герек алатралди тадаракламишнава. Участокрин комиссийрин вири

членар РФ-дин ЦИК-дин махсус программайрай кваллахиз жеривал гъазурнава. Комиссийрин члехи пай членриз муниципальный, региональный ва федеральный сечкичийрин кампанияр тухунин тежриба ава.

Муниципальный тешкилатрин собранийрин депутатрин сечкияр райондин 13-дакай 12 хуьре кыле тухуда. “Село Ухул” муниципальный тешкилатда векилвиллин орган авач. Уставда къалурнавайвал, векилвиллин органдин везифаар хуьруьн жемятдин сходди тамамарзава. Гъавилляй ина сечкияр жедач. Районда виридалайни члехибуру тир, къве политобъединениди (Ахцегърин чкадин “Сад тир Россия” ва “Адалатлу Россия”) иштиракзавай (гъардаз депутатарвиле чпин кандидатрин списокарни ава) “сельсовет Ахтынский” СП-да сечкияр пропорциональный къайдада кыле тухузва. Винидихъ къалурнавай политобъединенийрилай гъейри, сечкийра КПРФ, ЛДПР, Партия Роста, “Родина” партийрай чпи-чеб къалурнавай кандидатрини иштиракзава.

■ Ахцегъ районада сесер гу-

дай ихтияр авай шумуд сечкичи ава?

- Алай вахтунда района саки 17500 сечкичи ава. Абурукай ва референдумдин иштиракчийрикай талукъ тир делилар муниципалитетдин чкадин администрациядин кыли туькьурзава, дуьзар хъийизва ва чаз (ТИК-диз) рекъе твазва, военнослужащияр тир сечкичийрикай делилар - войсковой частунин командирди. Гъа малуматриз килигна, ина чна сечкичийрин сиягъар дуьзар хъийизва. Чаз вахтунда ва гъакъикъи малуматар тагайла, гьелбетда, сиягъра бязи гьалатлар жезва: хкатнавайбуру амуькьзава, цийиз хтанвайбуру акатзава.

■ Алатай сеферда сесер гудайла, райцентрадин бязи участокара КОИБ-ар (комплекс обработки избирательных бюллетеней) авай. Абуру сечкичийрин вири участокара эцигдай мумкинвал авачни?

- Гьелбетда, КОИБ-ар хъсан я, фашалвал кутаз жедач. Абурул кваллахдай тежрибани чаз ава. Амма сечкичийрин участокар а комплексралди тадаракламишун чи ваъ, вини дережадин комиссийрин везифа я.

■ Сечкичийрихъ элкъвена лугъудай гафар-теклифар авани?

- Гьурметлу сечкичийр! Къуй квехъ чандин сагъвал, хизанра хушбахтвал, зегъметда агалкъунар хуьрай! Чир хъухъ, хъядай депутатрилай куь ва санлай райондин гьалар аслу жеда. Гъавилляй, кагул, къайгъусуз тахъана, куь участокрин комиссийриз фена, сиягъриз килиг. Нагагъ куь тйвар авачиз хъайитла, сиягъда хтун патал арза кхьихъ. И карда квез участокдин комиссиядин членри куьмекада. 13-сентябрдиз гъар сада сес це.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 9-сентябрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 11678-дав агакънавай. Эхиримжи юкьуз коронавирус акатай 80 кас дуьздаз акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 10080 кас сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 440446 кас ахтармишнава. 2456 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), квалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 514 кас къена.

Рухвайрин игитвилер Риклелай тефидай йисар

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Эхиримжи гьафтейра Белоруссияда киле физвай кызгынвал квай вакъайри Россиядин гьар са агъалини секинсуз авунва. Къецепатан уьлквейрин амадагрилай пай агакьзавай дестейри гьакъкии гьукмдиз акси гьерекатар тухун акъвазарзавач. Фашистрин пайдахни хкажзавай башибузукьрикай уьлкве хуьн патал Белоруссиядин президент А. Лукашенкоди герек вири серенжемар къабулзава. Гьа гьисабдай яз талукь органриз государстводин, культурадин ва Ватандин Чехи дяведихъ галаз алакълу имаратар, дараматар хуьн патални тапшуругъ гана.

“Чи чилин гьар са кап, гьар са хуьр, шегьер хуьн ва азадун патал миллионралди кьегьал рухвайри чпин чанар кьурбандна. Бес кье чна гьахьтин телефвилералди къазанмишай азадвал, чи уьлкве фашистрин гьиле хутадани? За ихьтин кардиз садрани рехъ гудач!” - малумарнай республикадин гьукматдин тереф хуьзвайбурун митингдал Лукашенкоди.

Дугьриданни, 1945-йисуз Советрин Союзди, Яру Армияди (Белоруссияни союзный республика тир) фашистрин Германиядал къазанмишай гьалибвал регьятдиз арадал атайди туш. Белоруссиядин чилер, хуьрер азад авуник чи ватангьилирини чпин пай кутунай. Абурукайни сад Кьурагъ райондин Гелхенрин дерада авай Укьузрин хуьрйи тир Маил Юнусов я.

Укьузрин хуьр, чубарукдин мугъ хьиз, са раган пелек кланва. Ам Хверержин хуьруьн Советдик акатзавайди тир. Ина 70-далай вилиз квалер-майишатар авай. Ватан кеве авайла, Укьузай яхцурдав агакьна итимар фронтдиз фенай. Абурукай анжах кьуд кас элкьевена хтана. Гьа гьисабдай яз - Маилни.

Яшлувиллиз кыл янавай Юнусов Мегьамедахъ фронтдиз фидай такъат авачир, амма 1942-йисан хуьтлуьн варцара, фашистар Кеферпатан Кавказдиз мукьва жадайла, ада Хасавюртдин ва Дербентдин патарив танкариз акси къанавар эгъуьнна. Хуьруьз хтай дагъви начагъ хьуникди кечмиш хьана. Маила дах вичин гьилералди секиарна. Фронтдай агакьзавай хабаррин шагьид жезвай жегьилдивай хуьре акъвазиз хъхьанач. Са тлимил вахт алатайла, ам дяведиз фена.

Гуржистан ССР-дин Лагедаха шегьерда кьуд вацра снайперилин школа куьтягъай гада лап къати женгер киле физвай майдандиз аватна. Яру Армиядин кьушунар Днепр вацалай элячиз гьазур жезвай. Немсери вацун а пата гужлу сенгерар кьунвай. - Чи артиллерияди, авиацияди душмандин сенгеррал кьуркьушумдин хар кьурайдалай гуьгъуьниз чи аскеррикни гьерекат акатна.

Маил Юнусова рикел хканай: “Зурба вацун винел пад чукурнавай цекверин клунт хьиз акъвазай. Чи аскерри чпин гьиле гьатай гьар са зати ишлемишзавай: лутквейар, челегар, тахтаяр, кьулар, тарар... Йиф мичлиди тиртлани, душманди датлана ахъайзавай ракетайри вацл экуь ийизвай. Немсерин артиллериядини далбадал вацун винел пад язавай. Ингье акъваз-акъаз снаряд вилик кваз физвай луткведихъ галуьна. Ам клус-klus хьана, тахтаяр ва инсанар цавуз акъатна. Чан аламайбур цин винел эхкьечина. Абур маса лутквейра авайбуру вахчуна. Командиррин тапшуругъар, хер хъанвай, цай кьунвай аскеррин гьараяр, цлугъар... Кьил элкьурдай шикилар тир.

Чи луткведихъни снаряд галуьна. Кьил гиж хъайи зун цик акатна. Са шумуд легьездилай, зун зал хтайла, за винелди хъуткьунарна ва гьарайна. Заз цин винел акъвазиз кланзава. Амма винтовкади, парталри, чекмейри агъуз, циз ялзава. Гьа и арада сада кьуна, зун винелди ялна ва эмирна:

- Сирнав ая, сирнав ая, кьерех мукьвал ала.

И гьарайди ва куьмек гуни заз алава кьуватар гана. За кьерех галай патахъ гьерекатна. Са шумуд метрдилай зи кьвачер чилик хлуна ва рикле шадвилини гьисс куьклевна.

Чилел акъатнамазди, захъ командирдин сес галуьна:

- Юнусов, анжах пулеметчикар лишандиз къачуз, ягъа!

“Дугьриданни, душмандин пулеметчикари, далдайрихъай ягъиз, чи аскерриз виликди фидай мумкинвал гузвачир. Хур галчлуриз, зун виликди фена ва жуваз кьулай са чка жагъурна, командирдин буйругъ кьилиз акъудунив гатлунна...”

Дагъвиди кьуллугъзавай полк Белоруссиядин чилел акъатна. Яру Армиядин кьушунри душмандин еке армия элкьуьрна кьунвай. Гьалкъадай экьечлиз кланзавай немсери мукьвал-мукьвал гьужумар тешкилзавай. Чи аскерри абур гуьллейралди кьаршиламишзавай. Юнусов акатзавай ротади душмандин кьве гьужум алуднавай. Хейлин юлдашар хкатнавай. Пуд лагъай гьужумдиз дурум гун лап четин акъвазна. Чи артиллеристрин цлун хурукай хкатай кьве танкуни окоприн винел еримишна. Аскерриз абур гьикл кьезватла акъвазна. Инсандин легьезе ракурдай саягъда. Окопдинни танкарин арада авай мензил кьез-кьез тлимил жезва. “Ша, ша, душманар, мукъув ша!” - сас-сарал илисна, мурмуруза Маила. Вири кьуватдалди ада гранат гадарзава, ам танкуни вилик хъиткьинзава. Танкуни гьерекат давамарзава.

- Гранат! Гранат гиче! - гьарайзава Юнусова хирер хъанвай юлдашриз.

Гьа и арада украинви Михаил Калининка гранат гадарзава ва танк цлун ялаврин юкьва гьатзава...

М.Юнусов гуьллейрин, бомбайрин хар къвазвай, инсандин зегъле ракурдай танкарин иштираквал аваз киле фейи женгера тлимил хъанач. Бедендал хъайи хиреризни дурум гана ада, Гьалибилини югъни кьаршиламишна. Рикли гьикьван хайи чилихъ, дагъларихъ ялзавайтлани, вилериз лап фад багъри инсанар ахуна кланзавайтлани, укьузви кье йисуз кьуллугъ давамариз Германияда амукьна.

1947-йисан гатфар алуькьайла, Юнусоваз Ватандиз хъфидай ихтияр гана. Рехъ... Гьикьван яргъи хъанай вун! На лугъуди, адаз эхир авайди туш. Шегьерар, хуьрер, станцияр... Гагъ военный пар члугвадай машинара, гагъ поездра аваз, гагъ кьвачи-кьвачи кьибледихъ хквезвай аскер. Дяве куьтягъ хьана кьве йис тиртлани, станцийрал чпин рухъаяр, гьуьлер, стхаяр гуьзлемишзавай дишегълияр акурла, риклиз пис жадай. Абуру, “Квел зи Петя, Саша, Иван гьалтначни?” - лугъуз, хабарар къадай. Амма гудай жаваб жагъидачир. “Хкведа, хкведа гьабурни”, - лагъана элячдай.

Хурудал “Жуьртлувляй”, “Женгера лайхлувилерай”, “Варшава къачунай”, “Кенигсберг азад авунай” медалар алай аскер эхир хуьруьз ахгакьна. Амма ина ам шаддиз, кланивилелди кьаршиламишдай багърияр амачир. Къати женгерар, цлаярай, тлурфанрай игитвилелди экъечлай касдивай гила сабурлувал хуьз хъхьанач. Ам, дидедин сур кьужахда кьуна, шехьна, шехьна. Кьвале амукъай, хуьруьнвийрин гафаралди, детдомдиз тухвай вахарин гьакъиндайни суракъ гьат тавур аскер мадни шехьна.

Кьвализ кьуншияр атана ва абуру текдиз амукъай аскердиз сабуру гана. Ахпа Маил, вахарихъ кьекьвез, Кьурагъиз, Кьасумхуьрел, Мегьарамдхуьруьз, Дербентдиз фена. Санайни Заидатанни Сафарадин гел жагъанач. Кьунерихъ шинель галай аскердин рикл гьайифди кузвайтлани, ада умуд атлузвачир. Нубатдин сеферда Кьурагъиз фейила, адаз Кьиридани детдом авайдакай малум хьана. Энгелвал тавуна, Маил кьвачи-кьвачи аниз рекье гьатна. Ина са дидедин веледар чеб-чел туьш хьана. Абуру сада-садаз шад, бахтлу декьикъяр багъишна. Кьужахрай экъечи тийизвай стхани вахар акурбурун вилерни накъварив ацланай...

Маил вахарни галаз Кьасумхуьрел атана, консервиардай заводда кьвалахал акъвазна. И карханада ада яргъалди рабочийвиле кьвалахна. Вичин хизан кутуна. Вахаризни стхавал, бубавал авуна, абур гьуьлериз гана, динжарна. Уьмуьрдин юлдаш Сейранатахъ галаз ирид аял кьвачел акъулдна. Уьмуьр давам жезва.

Хъсан чешне

Райсудин НАБИЕВ

Цинин йис амай кьван уьлкведа советрин халкъари чпин ивидалди къазанмишнавай Чехи Гьалибилини 75 йис тамам хьунин сувариз талукъ мярекатар киле тухун давам жезва. Шак алачиз, абур инсанрин руьгъдин игътияжар таъминарзава. Иллаки жегьил несилдиз уьлкведин тарихдикай, адан баркаллу халкъари Ватан хьунин карда члугур зегьметрикай хабарар гузва ва гьа идалди акъалтзавай несилдик ватанпересвиллин, ам хуьз гьазур тирвиллин гьиссер кутазва.

И йикъара, Дагъустандин телевиденидай къалурай передачади заз пара таъсирна. Ам дяведа цин кланикай фидай луткведин командир хъайи Советрин Союздин Игит Мегьамед ГЪАЖИЕ-ВАЗ, адан стхаяр контр-адмирал Альберт Гьажиеваз, твар-ван авай тарихчи Булач Гьажиеваз ва абурулай чешне къачузвай эвледриз талукъарнавайди тир. Передача журналист Гьажиева Зелфиради ва музейдин директор Мегьамедов Абдула киле тухвана.

Инал лугъун хьи, заз передача гзаф бегенмиш хьана. Заз, тарихдиз итиж ийизвай касдиз, анай гзаф затлрикай хабар хьана. Игит Мегьамед Гьажиеван твар мектебдин суьредихъ галамаз ван хъанай. Гьикл лагъайтла, гьахьтин тварни фамилия алайбур чи хуьрени, магъледани яшамиш жезвай. Сад твар-ван авай тежрибалу муаллим, Кеферпатан Кавказдин муаллимрин I съезддин делегат, Ватандин Чехи дяведин иштиракчи, инвалид яз хтай Мегьамед Гьажиев, мукъуьдини - хуьруьн кьелечи Мегьамед Гьажиев.

Гимидин капитан, Игит Мегьамедан

уьмуьрдиз талукъ делилар заз са вад йис идалай вилик Санкт-Петербургда акуна. Кьилди къачуртла, ана Мегьамед Гьажиеван хуси затлар, ам Ленинграддиз клелиз атай вахтунин документар, адаз ганвай рекомендацияр, дипломар, адан командирвилини парталар, наградаяр ва ядигарар авай. Абуру вири кьилдин кабинетда хуьзва. Адмиралрин, мадни чехи военачальникрин портретрин арада Гьажиеван чехи портретни авай.

Виклегъ командир, Советрин Союздин Игит Мегьамед Гьажиева вич хайи чил, Ватан, уьлкве виринриз машгурна. Ам дагъустанвийри гьамиша чпин риклера хуьзва. Ахътин игитар чи кьенин жегьилризни уьмуьрда гьамиша чешне хуьн герек я. Чна вири игит рухвайрал гьахълудаказ дамахзава.

Чехи бубадин рехъ

М.ШАГЪЛАМАЗОВА,
7-“а” кл. ученица

Зи чехи буба АГЪАКШИЕВ Селим Агъакшиевич лежбердин хизанда кьуд рушан кьилел хъанвай хва тир. Ам дидебубади, гьакл вахари къайгъударвилелди чехи авуна. Селим буба зегьметдал рикл алаз, гьвечли-чехи чидай аял яз чехи хьана. Школадани ада хъсандиз клелна.

Советрин власть анжах кьвачел акъалтнавай четин вахтар тир. Уьлкве гуьнгьуна хтун патал савадлу инсанар герекзавай. Школаяр, муаллимар лап тлимил авай. Гьа ихьтин шартлара школа акъалтларай Селим буба Кьасумхуьрел муаллимар гьазурдай курсариз рекье туна. Ругуд вацран курсар акъалтларайла, ада гзаф хуьрера сифтегъан классрин муаллим яз зегьмет члугуна. Гьа са вахтунда ада заочнидаказ Дербентдин педтехникумни акъалтларна.

1941-йисуз дяве башламишайла, школаяр агал хьана. Накъ партайрихъ галай жегьиларни, муаллимарни Ватан хуьз рекье гьатна. 1942-йисуз, 25-мартдиз, Селим бубани дяведиз фена. Пуд вацра Гуржистанда вердишвилер къачурдалай кьулухъ ам Кеферпатан Кавказдин фронтдин 276-стрелковый дивизиядин 871-полкуниз рекье туна.

Са сеферда буба, маса аскеррихъ галаз санал тапшуругъ тамамарна, тамай хквезвайла, са десте немсери чибуруз гуьлле гана. Кьвачихъ гуьлле галуькьай буба вич вичелай фена. Уях хъхъайла, кьуд пад секин тир. Галчлур жез-жез, ада виликди ялна. Бегьем рекьиз хтай ам чкланвай тевледал ацалтна. Йиф ина акъудна. Экуьнахъ мад жадавал ериммиш хъуьвуна. Эхирни ча-стуниз акъатна. И патай а патаз гуьлле акъатнавай чапла кьвач сагъарун патал

4651-нумрадин госпиталдиз рекье туна. Хер сагъар хъувурла, духтуррин комиссиядин кьарбардалди, 1944-йисан 13-июндиз чи буба инвалид яз кьвализ рекье хтуна.

Вичивай женг давамариз хъанач лугъуз бубади гьамиша гьайиф члугвадай. Дяведай хтай ругуд вацралай Селим буба Мегьарамдхуьруьн райисполкомдин агъалияр яшайишдин рекъай таъминардай отделдин заведующийвиле тайинарна. 1948-йисуз ам мад вичин муаллимвилини пеше давамарунив эхгечина. Селим Агъакшиевича, пенсиядиз экъечлалди, Мегьарамдхуьруьн юкьван школада кьвалахна.

Пенсиядиз экъечлаллани, ам хуьруьн, райондин общественный уьмуьрдивай кьерех хъанач. Адан патав, меслят кланз, тарс гайи жегьилар къведай. Акъалтзавай несилдихъ галаз дяведин цлаярикай, гьа девирдин инсанри члугур зегьметдикай, ватанпересвиликай гегьенш суьгьбетар ийидай. Селим бубади вичи тарс гайи аялрал гьамиша дамахдай. Абурун арада Хидиров Хидир Шайдабегович, Гуьсейнов Агъалар Гуьсейнович, партиядин райкомдин 1-секретарь хъайи Латифова Зара Агьмадовна ва масабур авай.

Уьмуьрдин юлдаш, чи чехи диде Тамумахъ галаз санал ругуд велед тербияламишна, уьмуьрдин шегьредал акъудна. Абуру вири гьакъисагъ зегьметдалди тафаватлу хьана. Чехи тухумдин хъсан адетар давамаруналди, вад хтулни кьве птул Селим бубадин геле-рай физва.

2001-йисуз, 96 йисан яшда аваз, хъсан инсан, чи рикл алай чехи буба Селим Агъакшиевичан уьмуьр кьат хьана. Амма чехи буба ва, чаз ислягъ уьмуьр гун патал чпин чандилайни гьил къачуна, душмандихъ галаз женг члугур фронтвикар садрани чи риклелай фидач.

Тажидин Меѓамедован - 80 йис

Мердали ЖАЛИЛОВ

Къе вичин 80 йисан юбилей кьейдзавай "тажир" Вини Стлалдай я. Алай вахтунда Агъа Стлалдай умуьр тухузва, вичин баркаллу кайвани Рагъматлахъ галаз. И къе касни чаз гъакъван мукъва авурди чи милли "Лезги газет" я. Дуьшуьшдин карни туш. **Газетдиз кьевез-хъфейбур гзаф хъайиди я. ТАЖИДИНА дурум гана! Чна, адан дустари, гьиссзавайвал, газетда кьвалахиз, Тажидинан алакьунрини цуьк акъудна.**

Редакциядиз ам "Юхвари" лакаб алаз атана. Ихътин лакаб чаз "Дагъустандин университет", "Комсомолец Дагестана", маса газетрай акунвай. Ам фотокорреспондентдин (шикилчи мухбирдин) лакаб тир. Шикилар лагайтла, - гъакъван вил тухудай гуьзелбур, важиблу темайриз талуькбур. Гуя фотоаппаратдив халисан художникдин везифаяр тамарзавай. Амма абурин автор лезги тирди, вичин рикни чи хъайи ерийрал, Тебиатдал гъакъван гзаф алайди чаз чизвачир...

Гъар гьик! ятлани, чи виликан фотожурналист Далгат Гъарунов пенсиядиз экъечайла (алатай асирдин 80-йисар), чаз хъсан шикилчи герек хъана. Амни чи члехи юлдаш, а члавуз чараринни яшайишдин месэлайрин отделдин редактор Алаудин Гъамидоваз жагъана!

чапна! И кардал неинки са гъада вичи, гъак! килин редактор Ибадуллагъ Гъажимирзоевича, Тажидин чидай вирибур шадвалнай!..

Зани Тажидина саналди тир командировкаяр гуьгъуьнлай Ахъегъ, Рутул, Къурагъ, Сулейман-Стальский, Кцлар, Дербент районриз, Дербент, Огни, Хасавюрт, Каспийск шегьерриз, масанризни тешкилна. Гъакъван метлеблу, шикилралди девлетлу, клелзавайбуруз Лезги ватан ва адан агъалияр, тарих ва гележегдин умудар къалурзавай нумраяр акъатна. За абур, килдин ктабар хъиз, гилани хуьзва.

земеѓамедовича, вичи кьейдзавайвал, гзаф чкаяр дегишна... "Рикли члугван тийирдакай кьвалахдин чка женни?" - лугъузва ада гилани.

Фотожурналиствилин пешедин тямар дагъви аялрин интернатда клелай йисара рагъметлу педагог, а члавуз интернатдин директор хъайи писатель, халисан художник Имам Исламович Асланова кутурдал шак алач. За фикирда, писателвилин сирерни адаз гъа члавуз мукъва хъана. Т.Меѓамедован урус ва лезги члаларал кхъенвай "Кузовдай тир Хан", "Дуьньядин дяве зи челегда" ва маса ктабар, очеркарни рикел хкунар клелдайбуруз гъа. Умудлу я, маса эсерарни чав ахгакъда!..

Амма Т.Меѓамедован (Юхваридин) кьетлен бажарагъ, винидихъни кьейднавайвал, адан шикилрихъ галаз алакьалу я. Абурухъ гзаф гегъенш тематика ава. Тебиатдин шикилрихъ-эюдрихъ галаз санал чал чи хуьреринни районрин тарих къалурзавай шикилар, баркаллу, бажарагълу ватандашрин гуьзел суьретар, инсанрин, иллаки аялрин умуьр къалурзавай сюжетрин шикилар, чи члурарин цуькверни набататар, чи багъларинни саларин няметар, чи булахарни кламар, вацларни гуьлуьн лепеяр, йисан вахтар ва йикъаринни йиферин либасар-ингъе, куьрелди лагайтлани, чи устаддин яратмишунрин алемдин жуьреба-жуьревал...

Ибадуллагъ Гъажимирзоевича сифте яз Т.Меѓамедован шикилриз (адан лаборатория-

Тавханадин "тажир"!

Тажидин Меѓамедов (Т.Юхвари) газетдиз сифте таниш жез атайла, килин редактор куьлтурадин рекъай вири устадрал вич гъакъван ашукъ Ибадуллагъ Гъажимирзоевич Тагиров тир. Абурун арада гьихътин ихтилатар хъанатла, заз чидач. Амма са герендилай редакторди вичин патав зазни зверна, танишарна мугъмандихъ галаз. Акунрайни, рахунрайни и кас лезгидиз ушар тушир. Художник-шикилчи тирди адав гъай аппаратуради, алукинавай теьгерди, гъатта фадлай хкат! тавунвай килин чларини лугъузвай.

Ибадуллагъ Гъажимирзоевича гъа пакад юкьуз чун командировкадиз финикай ва цлийи фотожурналист чи Лезги чилин лап важиблу пиплерихъ, хуьрерихъ, районрихъ галаз танишарун лазим тирдакай лагъана.

Ик! зини Тажидин Меѓамедован сад лагъай командировка Меѓарамдуьруьн райондиз акъатна. Гьик! хъи, а члавуз аранда гад агакънавай, кьвалахрин кьизгъин вахт тир. Район вични члехиди ва гъакъван важиблу ва итижлу чкаяр, тебиин памятникар, халисан зегъметчи зарбачияр авай чка я. Рекъе чи араяр яваш-яваш ачух хъана. Меѓарамдуьруьв агакъайла, партиядин райкомдин сад лагъай секретарь Багдадин Расулович Даштемирован кабинетда заз жувахъ галаз атанвайди (Т.Юхвари) лезги тирдини чир хъана!

Винистлалви, лезги тахъана, вуж жадай! Ятлани кас лезгидал четиндиз рахазвай, вичизни и кар заланзавайди гьиссзавай.

Амма гъа командировкада амаз, Т.Меѓамедован лезги рахун тамамвилелди ачух хъана! Са йисалай хъиз, за ада лезгидал кхъенвай гьикаяярни клелна, газетдани

Тажидин Мирземеѓамедовичакай гзаф хуьрерин агъалияр патал рик! алай мугъман, хъсан хванахъва, шикилчи-художник, лап гуьрметлу агъали хъана!

Вичи ада гилани лугъуда:

- Умуьрда, кьвалахиз, къуллугъиз, за гзаф чкаяр дегишарайди я. Амма "Лезги газетдай" завай санизни катиз хъанач. Ахътин фикирни хтанач! Чка жагъана!.. Им за жув патал жагъай кьетлен бахт яз гьисабзава!..

Инал алава хъувуниз мажбур жезва: кьвалин кайвани, адаз гъакъикъи къулайвал, риклин динжвал багъишиз алакъай, гилани алакъзавай лезги тават Рагъматни гъа и "Лезги газетдин" редакция себеб яз жагъайди якъин я. Рагъмат чи типографиядин къуллугъчи тир...

Редакциядай масаниз хъфиз тахъуниз Меѓамедова мад са важиблу баян гузва: - Ина вири лезги члалал рахазва! Ихътин маса коллектив республикадин меркезда мад авач!..

"Чал гьик! квахънай?" лагъай суал арадал атун мумкин я. Адахъ еке себебар ава.

Т.М.Меѓамедов 1940-йисуз дидиз хъана. Вини Стлалдай, хуьруьн багъманчидин хизанда. Амма аялвал Ватандин Члехи дяведин имтигъанрал гъалтай гада, хуьре 4-класс куьтягъна, Каспийскдин дагъви аялрин интернатдиз акъатна (1954-йис). Адалай къуллукъ Советрин Армиядин жергеяра къуллукъна. Хтана, "Дагдизель" заводда фяле хъана. Инай ДГУ-дин къецепатан члаларин факультетдик эжечина. Клелна куьтягъна, ам гъа факультетда кьвалахиз туна. Ина ам "Дагъустандин университет" газетдин фотожурналист язни машгъур хъана... Чи газетдиз къведалди Тажидин Мир-

да) кьимет гана, газетда художникдин **"Тажидинан тавханада"** махсус пипл! кардик кутуна. Ик! чи юлдашдин алакьунрик мадни гъевес, юзун акатна.

И кар чи къурулушрин вини мертебайрани такуна амуькнач. Т.М.Меѓамедован агалкъунар адаз "РД-дин куьлтурадин лайихлу работник" лагъай гуьрметдин тивар гуналди кьейдна. Ам РФ-дин журналистрин Союздин член ва и рекъай хейлин шабагърин сагъибни я.

Тажидин Меѓамедован шикилрин члехи выставкаяр Махачкъаладани Каспийскда, Дербентдани Ахъегъа, Къасумхуьрел, масанрани гзаф сеферра тешкилна. Ада лезгийрин игитвилин эпос "Шарвилидин" сувариз, лезги Гомер Стлал Сулейманан ирсиниз, классикар тир Къуьчхуьр Саиданни Етим Эминан, цлийи девирдин векилар тир Гъажибег Гъажибегованни Алибег Фатахован, Зияудин Эфендиеванни Хуьруьгъ Тагьиран, Шагъ-Эмир Муратованни Ибрагъим Гуььсейнован, масабурин юбилейриз бахшна гъазурай шикилрин стендрин метлеблул садрани квахъдач.

Исятда чи дуьстунни ял язава. Вичин кайванини галаз багъдинни салан къайгъуьрал машгъул я. Лагъана кланда, и крарани ам халисан художник, устад тирди чир жезва.

* * * Чна ваз кьейдзавай юбилей, хъанвай агалкъунар рикдин сидкъидай тебрикзава, гуьрметлуди.

Асирра вун амуькрай
Тавханадин Тажир яз!
Устад хва яз - художник,
Къатлун гъакъван магъир яз!

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН"
редакциядин коллектив.

Тажидинан
тавханада

Стлалрин зуьрнецияр

Лезги къуьл - "Лезгинка"

Диде, фад хъша!

Самурдин безекар

"Чамарин" гуьруьш

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел - 36-нумрада)

Базардин шартлара газетдивай вич хуьдай такьатар, са подпискадилай гъейри, жагъуриз жезвачир. Спонсорин куьмекни акъван екеди тушир. Гилани гъаки я. Кыт я абур...

Гъа и шартлара чи вири милли газетрикай гъафтеда садра акъудзавай журналар хътинбур авуна. Газет, 24 чин аваз, яни гъафтеда пудра акъатзавай виликан къадарда аваз, чапдай акъудунал ва чкадал ахгакъарунал элячйна. ИкI почтадиз ийизвай харжияр, идан гъисабдай подпискадин кьиметни агъуз хъана. Газетдин тираж са арада (2003-2010-йисар) 10-15 агъзурдав агакъзавай. Амма мад гъа почтаринни типографиядин, чараринни рангарин ва икI мадни маса кьиметар хкаж, идалайни гъейри, газет клелзавай хуьреин агъалиярни тIимил хъуникди тираж йисалай-суз агъуз аватна...

* * *

2013-йисалай чи вири газетар мадни клева гъатна. Абурун виликан тешкилатчиар амуькна, кар РД-дин информатизациядин, алакьадин ва массовый ком-

Даир Бейбалаев, Нариман Ибрагъимов, Мердали Жалилов, Шагъисмаил Гъажимирзоев, Майрам Магъамдалиева, Ханум Шайдабегова, Надият Велиева хътин ксарин патав жегил журналистар, чпи журналистикадин отделение ва я филологиядин факультет акъалтIарайбур, бязи маса газетра кIвалахайбурни атана. Гъажи Ильясов, Жамила Гъасанова, Жасмина Саидова, Рагнеда Рамалданова, Земфира Бабаева, Эмираслан Шерифалиев, Арсен Шайдабегов ва масабур гъа жергедай я.

Газетдин хсуси корреспондентар яз, Шагъабудин Шабатова, Нариман Къарибова, Руслан Керимханова, Къагъриман Ибрагъимова, Демир Шерифалиева устадвал, карчивал къалурна.

Компьютеррин базада вичихъ электронный тадаракрин рекъый хъсан чирвилер авай Самур Саидова кIвалахна. Верстка ийизвайди тир Шерихан Фейзуллаева, компьютеррин операторар - Насият Рашидова, Насима Велибегова, Беневша Гъусейнова, редакцияда цIийи девирда кадрйиринни бухгалтериядин кIвалахар бегъемарзавай Муьминат Казимовани Роза Кадучева устадвили, пешекарвилин рекъерай виниз тир дережайрив агакънава.

къуватар чпин гъиле гъатнавай милли гъерекатрин, са бязи партийрин, гъаки кIвалалринни регъберриз “Лезги газетдикай” чпин сивиз килигзавай ва чпин тапшуругъар кылилиз акъудзавай са вуч ятIа ийиз кланзавай. Кылин редактордал жуьреба-жуьре рекъерай эмирар илитIиз алахъзавай. Гъатта газетда вуч гудатIа, вуч гудатIа, гъа тапшуругъарни арадал вегъезвай.

А чIаван “Садвал” гъерекатдин бязи векилрини “Лезги газет” лезгийрин дердияр гвачирди, таъсисбузди я лугъуз, чIулав фитнеяр кхейдини рикIел алама. “Душманрин газет” мад чпи кхъин техийдайдини малумарнай...

Са дестеди маса десте кIуларик ку-таз, чпиз рекъер ачухиз (депутатар жез, къуллугъар къаз ва икI мадни) кланзавай-буру газетр ин журналистар “маса” къачунин, абур чпиз кланивал ишлемишунин гъерекатарни тавуна тунач.

* * *

Са кар мадни кхейдна кланда. Милли журналистика са “Лезги газетди” арадал гъанач. Чахъ районрин, шегъеррин хъсан газетар, “Самур”, “Кард”, “Дагъустандин дишегъли” журналар, лезги радио, телеканалар авайдини фикирда кьун герек я.

Кылдин ксари, бязи тешкилатри чпин хейлин газетарни акъудна (“Садвал”,

Милли журналистика: цIийи девир - цIийи газет

муникацийрин министерстводал вегъена. Гила майдандиз “оптимизаторар” лугъудайбур акъатна, яни бюджетдай гудай пулар амач, авайбур кьенятна кланда лугъудайбур. ИкI редакциядин штатарни, газетдин чинарни тIимиларна. 24 чинин газет 16 чининдаз элкъурна...

Са кар кхейдна кланда: вири йисара, вири шартлара, алай вахтундани “Лезги газетдин” тираж, республикадин амай вири газетрив гекъидайла, хейлин гзаф я.

Газетдин тираж агъуз аватуниз интернет, электронный СМИ-яр ва маса такъатар арадал атунини таъсир тавуна туш. “Электронный” газетрикай рахазва. Амма чарчин газетдин ери, мана, дережа, чIалан фасагъатвал, ишлемишунин (кIелунин) регъятвал са куьнивайни звезд ийиз тежедайди аннамишзавач...

* * *

Агъариза Узаировичан девирда газетдин редакциядин кадрйирин ерини хуьз алакьна. Ина фадлай кIвалахзавай Ноябрь Ханкишиев, Мегъди Мегъдиев, Сиражудин Селимов, Алаудин Гъамидов, Зумрият Шайдаева, Зара Фейзуллаева, Казим Казимов, Шихмурад Шихмурадов,

Куьрелди, газетдин материалар кIвалтIун, туькIуьр хъувун, газетдин чинал гъун, гъар са чин гуьрчегарун хейлин хъсан хъанва. Ибур вири Агъариза Узаировичан девирда арадал атай къуватар, цIийивилер яз гъисабиз жеда...

* * *

“Лезги газетдин” цIийи девирдин бязи зидвилерикай чун идалай вилик раханва. Амма а чIаван гъакъикъат гъикъван муракабди тиртIа, газетдин журналистарал, адан кыле авайбурал, гъихътин четинвилер ацалтзавайтIа, газетда вичин тIвар алаз материал кхъизвай (чапзавай) касдин хиве гъихътин жавабдарвал гъатзавайтIа, кьетIендиз кхейд авун лазим я.

Эхъ, компартия ва адан идеология къуватдай вегъиникди виликдай аваз хъайи бязи къадагъаяр, къурхуяр (“цензура”) алатнавай. Гъя кхъизвай ксарив “демократиядин азадвилер” агакънавай.

Амма гъакъикъат масад тир. Демократия агакънава, къадагъаяр аламач лагъана, газетда вуч хъайитIани гун гзаф хаталу, вилив хуьн тавур нетихайрал гъун мумкин тир кардиз элкъвена.

Месела, а чIавуз еке мумкинвилер,

“Шарвили”, “Чубарук”, “Лезги хабарар” ва мсб.). Амма абур яргъалди хуьз хъаначир. Ибурузни республикадин газет “чпин игътияжринди” ийиз кланзавай. Амма чи журналистри, кылин редакторди ихътин рехъ кьунайтIа, бажагъат “Лезги газетдикай” лезги халкъдин “гуьзгуь” газет жедай, я бажагъат ам амуькдай...

Газетдин редакция халкъдин жуьреба-жуьре фикиррал алай дестеяр санал агудунал артух желб хъана. И карди хейлин чуьруькарни арадай акъуддай мумкинвал гана.

Са арада чахъ “регъберар” лугъудайбур гзаф хъана. Амма садни халкъдин регъбер тушир.

Чи халкъдин садвал хуьдай рехъ яз, “Лезги газетдин” редакцияди а чIавуз халкъдин векилрин араяр чирунин, ачухарунин ва сад-садав агудунинди хъяна. Са пад ядай материалриз рехъ ганач.

Лезгияр яшамаш жезвай вири чкайрай (Азербайжандай, Украинадай, Къазахстандай, Урусатдин гзаф шегъеррай) халкъарин дуствилиз талукъ еке материалар гуз хъана...

(КъатIама)

“Лезги газетдин” суфрадихъ милли газет ва чIал хуьнин месэляяр веревирдзава

Саидагъмед АБДУРАШИДОВ

Суварин къаршидиз

Сифте Гъажибег ваз шерик Хъана, газет фена вилик. ТуштIа, лезги, вунни килиг, Чан лезгийрин “Лезги газет”.

Нагъакъ кардиз тийиз инсаф, КIвалахзава алачиз гаф, Чазни кланда вун лап гзаф, Чан лезгийрин “Лезги газет”.

Шагъ-Эмирни гъаки Шихнесир, Алирзани Хуьруьг Тагъир, Къиясни ваз фад хъана чир, Чан лезгийрин “Лезги газет”.

Ийизва ваз элди гъуьрмет, Ава лугъуз чIалахъ девлет, Вилик тухуз лезги миллет, Чан лезгийрин “Лезги газет”.

Архаяр вахъ ава къалин, Гъакини Хкем хва Жамалдин, Авай чпихъ дерин зигин, Чан лезгийрин “Лезги газет”.

СтIал Сулейман, Касбуба, Жамидин тир сатирик хва, Лезги миллет кландай пара, Чан лезгийрин “Лезги газет”.

Виш сан гатфар ва гъакини гад Агудна на, халкъ ийиз шад, Агалкъунар хъурай вахъ мад, Чан лезгийрин “Лезги газет”.

Хъуьлуьд

Агъмедпаша АГЪМЕДПАШАЕВ

ВиртIедин регъ

Агъзур йисар фенва, чIижре вирт кIватIиз, Несил патал, гъиз, рекъерин утагъда. КIанивални гъуьрмет аваз садвилеин, ЧIур тежедай къанун хуьзвай ужагъда.

Лезгистан чи бине я виш нугъатдин, Чижери хъиз, къуллугъзавай несилдиз. Уьмуьр тухуз зегъметдалди гъакъисагъ, Вафалу яз агъбубайрин асулдиз.

“Лезги газет” куьнуь хъана. Зи халкъди Ви рекъериз чIалан къаймах кIватIзава. Элкъуьрзава фикирарни виртIедиз, Шаксуз, вуна мердвал хуьнин хатIзава.

Вун куьнуь я - виртIедин кIвал миллетдин, Асул мана раижзавай виридаз! Гъиссиз тазва дидед чIалан дад вуна - Шукур хъурай вун зи халкъдиз гайидаз!

Шалбуздин раг, пак Къуръандин таж алай, Са ви тангъах - шадвал кылин дамах я! Махлукъатдиз тухсатан тир аран хъиз, Гатун илгъам - гуьлуьстан ви яйлах я.

Ватандин нур хуьзва вуна руьгъда ви, Самурдал хъиз, гимиш лепе, гар алаз. Вирт чIур жедач няметрикай дуьньядин. Халкънава вун хайи халкъдин тIвар алаз.

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Илгъамдин кукIушрал

Сегъер-сегъер экъечIзавай ракъинин Нуар хътин хкаж хъана Шалбузда. Лампади хъиз, экв гузавай шиирри, Лезги чилел булахрикай сад я вун.

Илгъамдикай пай гана ваз Эминан, Багъа къаш хъиз, шад я къе чаз, вун акун. Дерезаяр хкаж хъана мад къакъан, Шииратдин лувараллаз хъурай вун.

Лув це шаир, мадни къакъан цавариз, Акурай чаз цIелхемар гъар шиирдин. Зур къалурдай шиирралди душманриз, Лезги чилел дамахариз шад я вун.

Гъар шиирдихъ вичин кьетIен дад авай, Дагъдин лекъ хъиз, хкаж хъанвай цавариз. Шииратдин шегъре рекъе фад авай, Мадни лув це, Ханбиче вах, яргъариз.

Ви шиирри ван авурай чуьнгурд хъиз, Чи таватри къуьлердайвал, Ханбиче. Лезги халкъдин сирер садав агудиз, Чархачи хъухъ гъамишанда, Ханбиче.

Вакъиф ГЪАЖИАГЪАЕВ

2020-йисуз лезгийрин машгъур шаир **Кесиб АБДУЛЛАГЪАН 145 йис** тамам хъана. Лагъана кIанда, ам чаз гьикъван мукъва ятIани, гъакъван яргъални я. Вучиз лагъайтIа, икъван гагъда шаирдин умуьрдин рехъ кьил-кьилеллаз са-садахъна куьтягнавач.

Кесиб Абдуллагъакай гаф

Абдуллагъ Саруханан хва Саруханов 1875-йисуз Къуба вилайтдин Манкъулидхуьре лежбердин хизанда дуньадал атана. Ам Манкъулид и хуьре авай чIехи КьинтIаррин сихилдай тир. Алай девирда Манкъулидхуьре уьмуьрзавай Сейфали Шерифова шагъидвалзавайвал, Абдуллагъ хуьруьнви пенсионер Гъаби муаллимдин чIехи буба Гъабиб-бан хайи имидин хва тир. Турабар, Гъажимурад арбурун миресар жезва...

XIX виш йисан сифте кьиле чи патара хъана ва гуьгъуьнлай "Камеральное описание Кубинской провинции" тIвар алай ктаб кхъей А.Хотановскийди икI кьейдзава: "...Эляр (Алияр) Бидирханан хва - 28 йис, адан стхяр - Тариверди - 20 йис, Жумарт - 14 йис, стха Эляр хва Гъабиб - 6 варз...". Чи кьатIунрай, гуьгъуьнни йисара и сихилдин цIар икI къевезва: Бидирхан (1780), Жумарт (1816), Сарухан (1845), Абдуллагъ (1875).

Абдуллагъ са тIимил чIехи хъайила, бубади ам хуьруьнви Гъасанпаша Багъишеван (и кас 30-йисара репрессийрик кутунай) кьилив кIел-кхъин чирун патал ракъурзава. Фагъум авай гадади са куьруь вахтунда араб элифралди кхъиз чирзава, умуьрда вичин кьилел къевезвай дуьшуьшар, къазаяр шиирралди кхъиз эгечIзава.

Абдуллагъ, аялзамаз буба кьена, етим яз амукъна. Сагъламвал зайиф тир ам идан адан кIвалера нуьквервализ эгечIна. Дагъустандин халкъдин шаир Хуьруьг Тагъиран умуьрдин рехъ чирай журналист К.Казимова, профессор Гъ.Гашарова, гъакIни писатель З.Ризванова тестиькарзава хъи, ада (Тагъира) XX асирдин сифте кьилера кьелчивални авунай. Хуьруьг Тагъира Къуба пата къапариз кьеле ядайла, Абдуллагъа целцив гар ядай, яни фялевалнай. Абуру Манкъулидхуьре ва кьунши хуьрера "цIар-цIар тагай" са цурун къабни туначир.

Абдуллагъ са вахтара, кьил хуьз, патарихъни фена. Советрин властди гъалибвал къазанимашайла, адаз гзаф хвеша хъанай, куьз лагъайтIа, цIийи гьукумат кесиб-рин патал алайди тир...

1930-йисара коллективрин майишатар арадал гьунин кIвалахрик кьил кутунай.

Абдуллагъан хайи хуьре "Яру лежбер" тIвар алай колхоз тешкилнай. Хуьруьн кесибар, гъа гьисабдай яз шаирни, и колхоздик экечIнай. Кулакар, фекъияр цIийи жемиятдиз акси ксар тир. Абдуллагъ, вич гъа ихътин ксариз акси яз, абур беябурдай шиирар кхъиз гатIунна. Вичел гъар патахъай веъезвай ксар агъузарзавай Кесиб Абдуллагъа душманар пара жезва. Вичин хизан саламатдаказ хуьнин мураддалди Кесиб Абдуллагъа вичин гъилин хатIар хуьре авай мискилдин цIан тIакIа чуьнуьхарна, паб-аялни галаз хуьрай экъечIна. (И гафарин ван хъайи зунни О.Оружев хуьруьн юквал аламай Лацу мискилдин тIакIара кьекъвена, амма затIни жагъанач. Чаз малум хъайивал, шаирдин архив Чулав мискилдин цIа чуьнуьхарнаваз хъана кьван. Гъа мискил Ватандин ЧIехи дяведилай гуьгъуьнни йисара кIанай...)

Гъа икI шаирдин архивни квахъна. К.Абдуллагъан хтул Гуьзелагъади шагъидвалзавайвал, дидеди (шаирдин чIехи руш тир Майистана) лугъудай хъи, чIехи бубади вичин шиирар некедай кьежирай цIакулдалди гъиле гъатай чарарал кхъиз хъана. Мягъкем зигъин хъайи Абдуллагъаз кьуд агъзур цIар авай кьван шиирар хуралай чидай лугъуз тестиькарзава хуьруьн кьилер рехи ксари. Шаирдин кьиникъин гъакъиндай кьве

версия ава. 1. Ам немсерихъ галаз кьиле фейи дяведилай са шумуд йис вилик вичин ажалдик рагъметдиз фена. И версия манкъулидхуьруьнви Магъарам муаллимдин рикел хкурна, шаирдин хтулрин гафара (и барадай кхъенвай са делилни чи гъиле гъатнач) тестиь жезва. 2. Шаирар тир З.Ризванова, Ш.Веледова чпин кхъин-ра кьейдзавайвал, А.Саруханован мейит 1934-йисан августдин вацра Шоллар хуьруьз мукъвал алай никлевай рглдай (куьтенди авунвай цIар) жагъанай. Гъар гьикI ятIани, шаир Манкъулидхуьруьн цIуру су-рара (багъдин кьиле) кучукнай. Алай вя-деда адан сур алай чка чир хъезмач...

Шаирдин гъевчи руш Бестиди вичин чIехи хъиз - Казимаз (шаирдин и хтулдин фамилия чIехи бубадин тIварцIелди Абдуллаев кхъенва) лугъудай хъи, шаирдин стха тир Жилавханан хва Оруж вичин ими Абдуллагъаз пара ухшар тир. Чна Абдуллагъан суьрет гъа Оружан шиклдин би-недаллаз арадал гъиз туна. КцIарви художник Рустамбег Нагъиева кьве вацран кьене шаирдин суьрет чIугуна. Кесиб Абдуллагъахъ кьуд руш хъана (адан паб Ги-вилагъа ГадацIийихуьрай тир): Майистан, Къизил, Лейли, Бести (абур вири рагъметдиз фенва). Шаирдихъ, 24 хтул хъана, абурукай сад (Актифа) рагъметдиз фенва. Саруханов Абдуллагъан мукъва-кьилияр КцIар шегъерда, Манкъулидхуьре, Манкъулидхуьруьнуьбада, ЛукIвар хуьре, Гада-цIийихуьре ава. ГъакIни Хачмаз райондик акатзавай Худат шегъерда, Набран ва Тел хуьрера, Баку, Сумгаит, Махачкъала, Каспийск шегъерра яшамаш жезва.

И йикъара Кесиб Абдуллагъан "Виш йи-салай" тIвар алай ктаб чапдай акъатна. Ам туькIуьрнавайди и цIарарин автор я. Ана Кесиб Абдуллагъан умуьрдин ва яратмишун-рин рекъикай жуьреба-жуьре авторри кхъен-вай макъалаяр, рикел хкурар, шиирар гъат-нава. Идалайни гъейри, ктабда шаирдин азербайжан ва урус чIалариз элкьуьрнавай эсерризни чка ганва. Абур лезги чIалай Къериб Гъуьсейнова, Вакъиф Муьшкурвиди, Мурад Саида, Бести Нифтиевади ва Гуьзе-ля Гъасановади таржума авунава.

Са макъаладин гелеваз

Философ къужа

(Цилингви Абдурагъманакай)

Гъаким КЪУРБАН

Алатай асирда Тарки хуьруьн мискилдин имам хъайи цилингви Абдурагъманакай макъала кIелайла ("ЛГ", 2020-йисан 27-август), зай шад гъарай акъатна: "Яъ, ам азни чидай инсан тир!". Чи танишвал икI арадал атана.

1977-йисуз Махачкъалада зи хизан цIийи кIвалериз экъечIнай. Чаз кьисмет хъайи Гагаринан тIварунихъ галай куьне, "Тарки-Тау" туьквен авай магъле, бахтунай, лезги зарияр, алимар, мухбирар, композиторар ва художникар кIватI хъанвай чка хъана. Чун (Мурадхан Шихвердиев, Буба Гъажикъулиев, Межид Гъажиев, Гъажикъулиев, Межди Междиев, Гъейбет Гъейбатов, Асеф Межман, Эмирбег Керимов ва масабур) "Лезги кимел" гъяд йикъара кIватI жезвай. Са сеферда, суьгъбет дагъдин хурал алай Тарки хуьруькай кватIайла, милициядин майор чантархуьруьнви Абдулгъакима лагъана:

- Таркида мискилдин фекъи лезги я. Заз ам чиди. Вичин тIварни Абдурагъман я. Вири тажуб хъана.

- Къумукърин хуьруьз лезги фекъи гьикI акъатнай?!- суал ганай чна.

Чаз чизвай, а девирда Дагъустанда кIвалахзавай мискинар, белки, сад-вад амай жеди, Лезгистанда, месела, садни амачир.

- Пачагъдин девирда са гьихътин ятIани тахсирдай Абдурагъман халудин буба хизанни галаз Таркидиз суьргун авунай, - лагъана майорди. - А чIавуз Абдурагъман гъевчи аял тир. Адакай, медресайра кIелна, араб, урус, къумукъ, лезги чIалар чидай, савадлу инсан хъана. Гъар сеферда араб чIал чидай инсан герек хъайила, адаз КГБ-диз эверзава, я чеб гъадан патав физва.

Им за "Ракъинин мугъ" романда кIвалахзавай вахт тир: заз савадлу фекъийрихъ галаз суьгъбетар лазим хъанвай, гъавилий кьилиз фикир яна: "И халудихъ галаз таниш хъана кIанда".

Февралдин жив авай са гъяд юкьуз, рагъ частуниз атайла, зун яваш-явашдиз тикдай винелди Тарки хуьруьз хкаж хъана. Мискин агалнавай. Имамдин кIвал хабар кьурла, инсанри заз мискилдин къаншарда авай са мертебадин, аскIан жугъун галай кIвалер къалурна.

Варцел фейила, заз акуна: яргъи гъаятдин чапла пата кьуд-вад дакар квай адетдин кIвалер ава, эрчи пата - секуьдал алай са гъевчи кIвал. Гъаятда касни авач, зани эверна: "Абдурагъман халу-у!".

ЧIехи кIвалерин рак ачух хъана, яшлу дишегъли экъечIна. Зи дерди чир хъайила, ам элкъвена хъфена. Са гъевчи герендилай ракарар кьунерихъ кIурт галай, экуь якарин, юкъван буйдин яшлу итим экъечIна, вилера суал аваз, зи къаншардиз атана, михъи лезги чIалал жузуна:

- Яраб кье Худайи заз ракъурнавай багъа мугъман вуьж ятIа?

ЯцIу, хуьтуьл, "лезги" ван галуькун ку-мазди, и къужа садлагъана зи рикIиз чими хъана, адакай жуван Сфи-бубадин ухшар атана, зи сивай чи миллетдин сур салам акъатна:

- Вун акваз зун шад я, Абдурагъман халу!

КIвалин иеси залайни гзаф тажуб хъана, зи чинай таниш лишанар жагъуриз алахъна, ада мад жузуна:

- Я хтул, вун зи мирес Якъуб Яралиев

хъиз, сур лезгийрин чIалал рахадай инсан я хъи?!

- Заз, халу, ви мирес Якъуб хъсандиз чиди: чун вад йисуз кьуншияр хъана, за адан чIал кьун тIебии кар я. Зун вахъ галаз таниш жез атанвай са гъевчи зари, алим инсан я лагъана.

- Зунни шад я, хтул, вун къаршилами-шиз! Ша, анал акъвазмир, ваз меки жеда. Илиф! - иесиди зун вичин гуьгъуьна аваз секуьл кIвализ тухвана.

Гъевчи дегълиз галай кьуд пиплен кIвал Абдурагъман халудин кабинет я. Ина чими тир: ракъун пилитIанда (ракъун пич) кIарасдин цIай кузвай, чилик яцIу лит квай, куьсуьрайрал лацу хъицкиьар веъенвай. Киреждай асуннавай цIал Кябедин шикил алкIурнавай, этажеркада самбар ктабар авай. Столдал са лезги газетни ктаб алай. Инаг гъевчи хуьруьн избачдиз (изба-читальна) ухшар тир. Зи фикир кIелна, иесиди гъавурда туна:

- Хуьтуьл мискинда меки я, ана ацу-кьиз жезвач, гъавилий за инсанар ина къабулзава. И лезги газетни ктаб заз Якъуба гъайибур я. Ацуьк, вун атунал зун шад я, - лезги салам тикрарна, зун хуьтуьл чкадал ацуькарна. - Зи тIвар кьуна атай ви чан сагърай, ваз Аллагъди Кябедал фейи кьван сувабар кхъирай. Вун михъи мурад-рив агакърай, чан хтул!

Чун, сада-садан гъилер кьуна, тIварар лагъана, жузун-качун авуна, яшайишдинни тарихдин ширин суьгъбетрик экечIна... Иесидин кайваниди столдал суфра экигъай, адал чай, фу, къафун гъайи вахт заз чирни хъанач.

- Чай хуьхъ, са къас фу неъ, - теклифзава иесиди, амма абурал нубат къевезвач.

Чи суьгъбетар яцIа гъатнава: Абдурагъман халуди зи суалриз, философди хъиз, камаллу ва тамам жавабар гузва, за са вуч ятIани фад-фад кхъизва... Ада аруз аваздалди араб зарийрин чIалар кIелзава, абур лезги чIалаз элкьуьрзава... За, сив ахъайна, яб гузва.

- Абдурагъман халу, ваз икъван михъидаказ араб чIал гъина чир хъана? - жузуна за.

- За пуд йисуз Къаякент хуьруьн медресада кIелна, - зи вилера авай тажубвал, гъейранвал акурла, алава хуьвуна: - Ахпа жува-жуван винел кIвалахна: гзаф затIар хуралай чирна.

Кьве сятдилай хъиз рак гатана, ихтияр тIалабна, кабинетдиз жегъил итими дишегъли гъахъна... Иесиди зун кIвалин са пипле динжарна, мугъманар вичин вилик ацуькарна... Абурун суьгъбет, белки, зур сятда кьван давам хъана... Мугъманар шаддаказ хъфейла, за жузуна:

- Яраб, чан халу, ви мугъманриз вуч дерди авайтIа?

- Абур Махачкъаладай атанвай гъуьл-ни паб тир. Пиян хъайила, гъуьлуьн сивай чIуру гафар акъатна, паб адан некаягъдикай хкатиз са кIам-шам амукъна. Абуруз чара жез кIанзава, за абурн некаягъ кьуватда амайди субутарна.

- Абдурагъман халу, вавай куьмек кIанз къевезвай инсанар гзаф авани? - жузуна за.

- Тимилни авач. Зи патав Таркидай, Анжикъаладай, къваларив гвай хуьрерай йикъа 4-5 кас татай са югъни авач.

Зун Абдурагъман халудин патавай гзаф рази яз хтана... Зи мефтIеда философ къужадин жанлу къаматди мягъкем чка кьуна. Адакай са вуч ятIани зи тарихдин эсеррин кьилин игитрикни акатнава.

“Мискискарин тарих” - урус чIалал

Чи мухбир

Мукъвара “Садра” издательстводи Исламдин культура ахтармишдай Ибн Синадин тIварунихъ галай фондунин куьмекдалди “Тарих Мискинджа” хроника урус чIалал кьилдин ктаб яз чапдай акъуднава.

Рикел хкин, “Мискискарин тарих” 2009-йисан августдин

вацра Докъузпара райондин Мискискарин хуьре Дагъустандин илимрин центрадин тарихдин, археологиядин ва этнографиядин Институтдин ва ДГУ-дин археографиядин экспедициядин членриз (руководитель - профессор А.Р. Шихсаидов) жагъана. Абурун арада профессор Замир Закарияевни авай. Адан “Мискискарин тарих” тIвар алай еке макъала алай йисуз чи газетдиз акъатнай.

Къейд ийин хъи, гъилин хатIарин чешмедин текстер ах-

тармишайла тайин хъайивал, тарихдин и хроникадихъ илим патал еке кьиметлувал ава. Адан кьетIенвилерикай сад ам я хъи, ана Дагъустандин тарихдиз талуьк гьич са чешмедани мад гьалт тийизвай надир делилар ава.

Урус чIалал акъатнавай ктабда чешмедин бязи малуматриз талуьк тарихдин ва филологиядин баянарни ганва.

Ктаб ДГУ-дин, Дагъустандин илимрин центрадин тарихдин, археологиядин ва этнографиядин Институтдин, ДГУ-дин тарихдин ва шаркъ патан медениятдин Центрадин куьмекдалди А.Р.Шихсаидова, З.Ш.Закарияева, А.Р.Наврозова гъазурна.

Са чарчин гелеваз

Вуж гяхъ я, вуж - батІул?

Жасмина САИДОВА

“ГЪУЪРМЕТЛУ “ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН” РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ!

За ва хуьруьн жемятдин са паюни квевай, гьикъван четин хъайитлани, тІалабзава са куьмек авун, яни, чи тІал-квалдай кьил акъудна, газетдин чинилай, чун гъахъ яни, батІул яни чир жедайвал, хабардар авун.

Ихтилат хуьрера, зирзибил тухунин карда чпин вири везифаяр тамамар тийиз, еке кьиметар къачуз, халкъдап хъуьрезвай са бязи гъакимрин вилик пад къуникай физва.

Месела, чи хуьре зирзибил тухунал машгъул тир региондин компанияди садахъ галазни я икърар кутІуннавач, я хуьре зирзибил вегъедай майданар, я контейнерар зцигнавайди туш. Анжах вацра къвед-пуд сеферда трактор атана, магъледай тІуз фида. Зирзибил тухунин кьимет (тариф) - 37 манатни 70 кепек - гъар вацра гъар са касди гана кланзава, им йиса 452 манатни 40 кепек жезва.

За лугъузва, икІ дуьз туш, куьне куь везифаяр кьиле тухузвай къайдадиз килигайла, гъар са касди 100 манат йиса гайитлани, гзаф я. Инал лугъун, чи хуьре 3646 кас яшамаш жезва.

Мадни за и кІвалахрай кьил акъудун патал алахъунар авуна ва кьилни акъудна, амма, гъайиф хъи, хуьруьн гъакимар завай гъавурда тваз хъанач, яни абуруз гъавурда акъун чпиз зиян яз аквазва.

Законрал амал авуниз чун вири мажбур я эхир. За гзаф юристриз зенгер авуна, хабарар кьуна. Ингъе абуру зун икІ гъавурда туна (абурун жавабар за урусдалди гузва).

1. “Если в вашем населенном пункте не были установлены мусорные контейнеры, значит, услуга по обращению с твердыми коммунальными отходами вам фактически не оказывалась”.

2. “С учетом того, что вы живете в сельской местности и, если я правильно понимаю, у вас индивидуальное жилье, то с вами должен заключаться договор на вывоз мусора, а вот заключать его или нет это ваше право, если же заключили, то вы вправе его расторгнуть ГК РФ статья 421. Сроки вывоза мусора в холодное время года (при t - 5° и ниже) должны быть не более трех суток, в теплое время (свыше + 5°) - не более одних суток. А контейнеры должны быть установлены до жилых зданий не ближе 20м. и не более 100м”.

Ингъе, гъуьрметлу “Лезги газетдин” редакциядин коллектив, ибур заз юристри гайи жавабар я. Амма куь куьмек галачиз завай чи гъакимар гъавурда тваз жезвач.

Темирхан ТЕМИРХАНОВ, Мегъарамдхуьруьн райондин Гъепецгьрин хуьр”.

Цийивилер къуватда гъатнава

2019-йисан 1-январдилай Россиядин Федерациядин мулкунал, гъа жергедай яз Дагъустандани, “зирзибилдин реформадин” цийивилер къуватда гъатнава. Ихтилат физвайди коммунальный кIеви амуькайрикай (ТКО), мадни якъиндаказ лагъайтІа, абурув эгечІдай тегъердикай ва цийи къайдайрикай я.

“Производства ва яшайишда жезвай амуькайрин гъакьиндай” федеральный закондин (29.12.2014-йис, № 458-ФЗ) бинедаллаз, 2019-йисалай башламишна, гъукумдин чкадин органри зирзибил кІватІдай майданар жедай чкайрин схемаяр гъазурун, региондин операторри лагъайтІа, абурухъ галаз ТБО (яшайишда арадал къвезвай кIеви амуькаяр) герек чкадиз тухунин гъакьиндай икърарар кутІунун лазим я. ИкІ, уьлкведин вири агъалийри (гъам шегъерра, гъам хуьрера яшамаш жезвай) гила зирзибил масаниз (и кар патал чара авунвай махсус майданрал) тухунай ва ам терг авунай кьилдин гъакъи гун лазим я. Къейд ийин, икъван чІавалди и къуллугъ “яшайишдин-бурук” акатзавай. 2019-йисан 1-январдилай адакай “коммунальный” къуллугъ хъанва.

ТБО (ТКО) масанихъ акъудуниз талукъ месэлада вучтин дегішвал хъанва? Икъван чІавалди зирзибил лазим чкадал тухунай жаваб гузвайбур идара ийизвай (управляющие) компанияр тир. Гъаниз килигна, и къуллугъдай агъалийри гузвай гъакъи яшайишдинбурун жергедик акатзавай. Гила и къуллугъ региондин операторрин хиве гъатнава. Абуру лагъайтІа, къуллугъ дуьздаказ тамамарун патал къулай шартІар арадал гъун лазим я. Месела, шуьше, пластик, чарар, ракъ кьилди (абур маса шейэр гъазур хъувун патал ишлемишзава), недай шейэрин амуькаярни - кьилди (миянардай шейэр гъазурун патал ишлемишзава) кІватІун патал махсус къватиря, къапар эцигун чарасуз я. Зирзибил масаниз тухунай, ам жуьрейриз паюнай, махсус полигонрал терг авунай жавабдарвални региондин операторрин хиве ава.

Икърардин гъакъиндай...

Редакциядиз кхъенвай чарчин авторди агъалийрихъ галаз региндин операторди икърарар кутІун тавунвайдакайни лугъузва. Гъелбетда, гъар са кар гъиле къадайла, виликамаз икърар хъун лазим я. Региондин оператордихъ галаз коммунальный кIеви зирзибил кІватІуниз, санай масаниз тухуниз, гъялуниз ва кучукуниз (захоронение) талукъ икърар вири агъалийри (кІвалерин иесийри) кутІунун чарасуз я. Авторди меслят авур юристрини икърар кутІунун лазим тирди тестикъарзава ва абур гъахълуну я. Амма кар ана ава хъи, ТКО-диз талукъ икърар “публичный офертадин” жуьрединди я.

Республикадин прокуратурадин векилди чун гъавурда турвал, законда къалурнавай къайдадин бинедаллаз, региондин операторди тамамарзавай къуллугъдай къачузвай гъакъидин сад тир тариф тестикъарай йикъалай къулухъ зегъметдин 10 йикъан вахтунда государстводин гъукумдин органрин правовой актар чап авун патал къалурнавай газетра ва карханадин официальный сайтда муьштерийриз коммунальный кIеви зирзибилдихъ галаз алакълу къуллугъ тамамарунин гъакъиндай икърар кутІунунин теклиф чап авун лазим я (къейд ийин, “Экологи-Ка” ООО-дин официальный сайтдин “Договоры на вывоз” чина агъалийрихъ галаз икърардин проект авазва). Икърар гъакІни карханадин офисда кутІунайтІани жеда. Эгер муьштериди регоператордив арза ва документар агаькарнавачтІа, къуллугъ тамамарунин гъакъиндай икърар кутІуннавайди яз гъисабзава ва ам регоператордин официальный сайтда чап авур йикъалай зегъметдин 16 югъ алатайдалай къулухъ къуватда гъатзава.

Месела, офертадин икърар яз гъисабиз жеда автобусада аваз финин гъакъи гун. И ва я маса автобусдин пассажиррихъ галаз садани ва садрани икърарар кутІунзавач эхир, анжах общественный транспортда аваз сайнай масаниз финин гъакъидин къадардикай ва ам чарасуз гана кланзавайдакай СМІ-ра суьгъбетзава ва идалди кьилди ксарихъ (агъалийрихъ) галаз икърар кутІунзава.

Тагъкимаруниз мажбур я

Дагъустандин вири майдан ругуд паюниз (зонайриз) пайнава ва республикадин мулкунал зирзибилдихъ галаз алакълу къуллугъар региондин кьуд операторди тамамарзава: “Дагъосити” ООО, УК “Лидер” ООО, “Экологи-Ка” ООО, “Даг-Эко-Дом” ООО.

14 муниципалитет, гъа жергедай яз Мегъарамдхуьруьн районни акатзавай “Кьиблепатан зона” комплексдиз “Экологи-Ка” ООО-ди къуллугъзава.

Малум хъайивал, регоператорди ина вичин кІвалах субподрядчикрин куьмекдалди тамамариз башламишнава. Кьилди къачуртІа, - “Мегъарамдхуьруьн район” МР-дин администрациядин “ЖКХ” МУП-дин ва хуьрерин чкайра авай кьилдин экипажрин куьмекдалди.

Райондин администрациядай чаз хабар гайивал, зирзибил (ТКО) къапар, чанахар (контейнерар) ишлемиш тавуна, регоператорди экипажрихъ галаз кутІуннавай зегъметдин икърардин бинедаллаз кІватІзавай хуьрерин чкайра и кІвалах михъиз акъваз хъунин къурхулу-вилик акатнава. И кардин себеб зирзибил кІватІунал машгъул работникриз авунвай кІвалахдай, гъакІни тракторар кардик хъун патал харжзавай кудай шейинин гъакъи тагун я. Карханайрин, идарайрин ва алишверишдин объектрин зирзибил лазим чкадиз вахт-вахтунда тухунин кІвалах саки тамамарзавач, амма ятІани тавунвай къуллугъдин гъакъи къалурнавай счетар идарайрив агаькарнава.

Хожа-Къазмаяр, Мегъарамдхуьр, Муьгъверган ва Филерин хуьрера зирзибил кІватІунин ва лазим чкадиз акъудунин кІвалах “Экологи-Ка” ООО-ди вичи тамамарзава. Амма региондин оператор и кардив вичин хсуси техника авачиз эгечІнава - ада “ЖКХ” МУП-дин махсус техника кирида къачунва, ам лагъайтІа, муьквал-муьквал чІур жезва. Талукъ яз, зирзибил кІватІунин ва акъудунин кІвалахда нукъсанар гъатзава. И кар себеб яз, администрациядай чаз хабар гайивал, региондин оператор кІватІ хъанвай зирзибилдин гъакъиндай муьквал-муьквал тагъкимаруниз мажбур жезва. Амма ятІани гъелелиг карда дегішвал авач. Къейд ийин, арадал атанвай суалриз жавабар жагъурун патал чна “Экологи-Ка” ООО-дин Дербент шегъерда авай офисдин нумрайриз са шумуд сеферда зенгер авуна, амма нетижадал атанач.

Мегъарамдхуьруьн района зирзибилдин месэладихъ галаз алакълу яз арадал атанвай гъалдикай рахун давамарайтІа, къейд ийин, санэпиднадзордин органрихъ ва хуьрерин администрацийрин кьилерихъ галаз санал ина агъалийри законсуздаказ хъуртар арадал гъизвай чкаяр ахтармишунин рейдар кьиле тухузва. Хуьрерин кьилерал зирзибил кІватІдай алава майданар арадал гъунин, чанахар маса къачунин ва абур эцигдай чкаяр лазим жуьреда туькІуьрунин месэляар гъялун тапшурмишнава. Идалайни гъейри, чаз хабар гайивал, Россиядин ФСИН-дин Дагъустан Республикада авай Управленидихъ галаз гъазурзавай икърардин бинедаллаз, муьквал тир вахтунда района зирзибил кІватІдай контейнеррин месэла гъялун лазим я.

Чна идалай виликни хабар гайивал, Мегъарамдхуьруьн района ахтармишун патал гъиле къунвай “Михъи район” проект уьмуьрдиз куьчурмишиз башламишнава. Алай вахтунда райондин мулкналар зирзибил чараз кІватІдай комплекс эцигун патал къве учасок чара авунва. Абурукай садан майдан - 1 гектардиз, къвед лагъайдан 2 гектардиз барабар я. Райондин хуьрер зирзибилдикай михъун патал генеральный схема туькІуьрнава ва тайинарнава, законсуздаказ арадал гъанвай хъуртар алай чилер михъи хъувунва. ГъакІни ахтармишун патал гъиле къунвай проект уьмуьрдиз куьчурмишунин месэлайрал машгъул жедай пешекаррин десте арадал гъанва, проектдиз талукъ рекъерин карта туькІуьрнава ва тестикъарнава. Яни, малум жезвайвал, района зирзибил законда къалурнавай тегъерда кІватІуниз ва терг авуниз

талукъ кІвалах къайдадик кутун патал серенжемар къабулзава. Уьмуд кутаз кланзава, и серенжемир муьквал вахтунда хъсан нетижаярни арадал гъида.

Эгер зирзибил садрани вахчунвачтІа, ТКО-диз талукъ гъакъи гун лазим яни?

Закондин бинедаллаз, кІвалин иесиди коммунальный къуллугъар тамамарунай, гъа жергедай яз зирзибил вахчунайни гъакъи чарасуздаказ гун лазим я. Эгер и къуллугъ тамамарзавачтІа, агъалиди гуьзчивалдай органдиз арза гун ва и рекъий жавабдарбурувай ам вахчун истемишун лазим я. ГъакІни адавай тамамар тавунвай къуллугъдин гъакъи цийи кьилелай гъисаб хъувун истемишиз жеда. Амма зирзибилдин гъакъи михъиз тагудай законлу рехъ, чун гъавурда турвал, авач. ТКО-дин гъакъи тагунай кІвалин иеси жерме ийидай (1-2 агъзур манатдин) ихтияр ава. Коммунальный буржар суддин куьмекдалди истемишун мумкин я ва икІ мад.

Гъа са вахтунда агъалийривай коммунальный къуллугъриз талукъ къезилвилер ишлемишиз жеда (абурукай делилар талукъ идарайрай жагъуриз жеда).

ТКО вахчунай къачузвай гъакъидин тарифрикай рахайтІа, къейд ийин, 2020-йисуз абурун къадардикай НДС жуднава, яни, ала-тай йисав гекъигайла, ци тарифар агъалияр патал 20-23 процентдин ужуж хъанва. Дагъустан Республикадин тарифрин рекъий къуллугъди (РСТ) гъар са муниципалитет патал тестикъарнавай тарифрин къадар идарадин официальный сайтда - <http://rst.e-dag.ru/utilizatsiya-zakhronenie-tbo> - къалурнава.

РД-дин тIебиатдин ресурсрин ва экологиядин министрстводин векилди чун гъавурда турвал, тарифрин къадар уьлкведин регионри чпи тайинарнава. Гъакъидин къадар тайинардайла кIеви амуькаяр кІватІуниз, санай масаниз тухуниз ва кучукуниз жезвай харжияр, гъакІни элкъуьрна къунвай тIебиатдиз ийизвай таъсир ва инвестициярин делил фикирда къазва.

Республикадин вири шегъерра ва районрани тариф гъар жуьрединди я ва, кьимет арадал гъидайла, регоператорри чпин харжийрин гъакъиндай Дагъустандин РСТ-див агаькарнавай делилар фикирда кьунва. ЯтІани зирзибил вахчунай Дагъустанда къачузвай гъакъидин къадар, уьлкведин маса регионрив гекъигайла, виридалайни агъузди яз гъисабзава. Агъалийрик пашманвал кутай делил ам я хъи, коммунальный къуллугъ тирвилей зирзибилдин тарифдин къадар, амайбур хъиз, йиса садра - июлдилай - индексация ийизва, яни хкажзава.

Гъелбетда, чIехи пай хуьрерин чкаяр патал зирзибил кІватІунин месэла цийиди я: хиве къан, гъам аранда, гъам даанда - хуьрера зирзибилдин кьисмет агъалийри гъамиша чпи гъялзавайди тир. Я ам дагъардиз гадарзавай, я чилик кутазвай, кузвай, хуьрерин къерехра авай хъуртарал вегъезвай. Амма гила акІ кьиле фида ва и гъакъикъат къабулна кланда. Алай аямдин агъалидин яшайишда акъалтІай гзаф къадарда зирзибил арадал къвезва, вични - тIебидаказ терг тежедайди. Эгер чи ата-бубайрин девирдин зирзибил куьгъне пек-лек, гичинар ва ракъар тиртІа, чи яшайишдин гъакъикъат эцигунардай ва полимердин материалар, пластик, полиэтилен, шуьше, залан (зегъерлу) металлар ва тIебиатдиз зурба зарар гузвай маса шейэр я.

Гъаниз килигна, басмиш жезвай тIебиат кьутармишун, чи гележегдин несилриз михъи чил, яд, гъава тун патал гъар са агъали зирзибилдин месэладив рикивай ва дуьздаказ эгечІун лазим я.

Чкадал ахтармишна

Цийи клелунрин йис башламиш хъайила, Россиядин просвещенидин министерстводи кыл кутуналди, уьлкведин вири регионра мектебра аялриз чими хуьрекар гун тешкилнавай гьал ахтармишзава.

ИкI, аялар пулсуз чими тIуьнралди таъминарун авай гьал ахтармишунрин мураддалди Сулейман-Стальский райондиз киле РФ-дин просвещенидин министрдин заместитель Екатерина Толстикова авай махсус десте атана. Идан гьакъиндай "Лезги газетдиз" муниципалитетдин администрациядин пресс-кьуллугъди хабар гана.

Ахтармишунрин кIвалах киле тухудай чIавуз федеральный делегациядихъ Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман Абдулмуталибов, Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводин, МЧС-дин вилик-кылик квай ксарни

галай. Абур Сайтархуьруьн ООШ-да ва Кьасумхуьруьн 2-нумрадин СОШ-да хъана. Ахтармишдай чIавуз Екатерина Толстиковади райондин умуми образованидин идарайрин кьурулушдиз кьимет гана. Мектебрин регьберрихъ, педагогрихъ, аялрихъ ва абурун диде-бубайрихъ галаз суьгьбетарна, абурун тIалабунрихъ ва теклифрихъ яб акална. Просвещенидин министрдин заместителди кьейд авурувал, райондин мектебрин сифтегьан клас-сра клелзавай аялар патал хъсан еридин ва кфетлу хуьрекар гун тешкилнава. "Аялар пайгар тIуьнралди таъминарун государство патал важиблу метлеб авай ве-

на. Абур алай аямдин СанПиндин (санитариядинни эпидемиологиядин жигетдай тайинарнай кьайдайрин) истемишунрал амалдай шартIар тахьунихъ галаз алакьалу я. И мектебда хуьрекар гьазурдай чка кьулай шартIар авачирди я. Ина сифтегьан клас-сра клелзавай 13 аялдиз чими хуьрекар гун тешкилнава. Райондин чирвилер гудай идарайрин 90 процент столовой, хуьрекар гьазурдай чкаяр девирдин истемишунрихъ галаз кьадайвал цийи хъувунин игътияж ава. Чими хуьрекар гун тешкилуни барадай четинвилер сифте нубатда чпин дараматар куьгьне хъанвай образованидин идарайрал гьалтзава.

Гьукуматдин делегация Кьасумхуьруьн цийиз ачухай 2-нумрадин мектебдани хъана. Тайин мурадрихъ элкьуьрнай федеральный программадал асаслу яз эцигнавай и мектебда чирвилер ва тербия гуни кIвалах ери аваз киле тухун патал вири шартIар тешкилнава. Школадин дараматдиз килигайдалай гуьгьуьниз Екатерина Толстиковади райондин руководстводиз республикадин образованидин ва илимдин министерстводихъ галаз санал кабинетар алай аямдин технический истемишунрихъ галаз кьадайвал, тамам дережада тадаракламишун мес-лят кьалуьна.

Мугьманвиле авай чIавуз Дагъустан Республикадин образованидин ва илимдин министрдин везифаяр тамамарзавай Тагьир Кудаева Кьасумхуьруьн 2-нумрадин СОШ-дин директор Мамед Велиев цийи мектеб патал чара авунвай автобусдин куьлегар вахкана.

РИКЕЛ ХКИН, мектеб патал автобус РД-дин образованидин ва илимдин министерстводи Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман Абдулмуталибован тIалабуналди чара авурди я.

Ахтармишунрин кIвалах киле тухудай чIавуз федеральный делегациядихъ Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман Абдулмуталибов, Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводин, МЧС-дин вилик-кылик квай ксарни

зифа я. Аялрин сагьламвал ва хатасузал эвелимжи чкадал эцигнавайди я", - малумарна Е. Толстиковади.

Ахтармишун киле тухудай чIавуз Сайтархуьруьн ООШ-дин кIвалахда тайин тир кимивилер авайдини дуьздаль акъуд-

месэла Россиядин просвещенидин министерстводин гуьгьуьнлик квайди я. И месэладал республикадин Кыл Владимир Васильевани гьам республикадин, гьамни муниципалитетрин исполнительный властдин органдин вири руководителрин фикир желбанава. Республикадин комиссияди РФ-дин просвещенидин министрдин заместитель Екатерина Толстиковадихъ галаз санал и кIвалах муниципальный районра ва шегьеррин округра гьикI тешкилнаватIа, ахтармишзава. Совецание киле тухудай вахтунда гьевчи классра клелзавай аялар пулсуз чими тIуьнралди таъминарун барадай Россиядин Президентдин тапшургуь килиз акъудунин месэла гьалзавай гьал веревирдна.

"Мегьарамдхуьруьн райондин вири мектебра 1-4-классра клелзавай вири аялар пулсуз чими хуьрекарлди таъминарзава. Хуьрекар гьазурун патал чкадал гьасилзавай ери авай суьрсет ишлемишунин везифа вилик эцигнава. Аялар патал гьазурзавай хуьрекар кфетлбур хъун, абур экологиядин жигетдай михьи продукциядикай гьазурун герек я", - малумарна райондин кили ва и кардал Дагъустандин Гьукуматдин Председатель Артем Здуновани кьетIендаказ фикир желбанавайди кьейдна.

Гьазурзавай хуьрекарин жуьрейрин патахъай ийизвай истемишунар санитариядинни эпидемиологиядин жигетдай тайинарнай кьайдайрин бинедаллаз кьайдадик кутазава. Хуьрекарин меню 10-14 йикъан вахтуналди тайинарзава ва мектебрин сайтра раижзава.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Мектебра - дегишвилер

Агьмед МАГЬМУДОВ

2020-йисан 1-сентябрдила уьлкведин, гьа жергедай яз Дагъустандин мектебрин уьмуьрда са жерге дегишвилер тунва. Абурукай бязибур коронавирсдин тIугьвалдихъ галаз алакьалубур я. Агьадихъ чна абурукай куьруь малуматар гузва.

Пулсуз чими хуьрекар

Дагъустандин мектебра сифтегьан клас-сра клелзавай аялриз йикъа са сеферда пулсуз чими хуьрекар гузва. Мектебрин хиве аялар хъсан еридин ва кфетлу хуьрекарлди таъминарун везифа тунва.

Кьейдна кланда, алай вахтунда республика саки 500-дав агакьна мектебра аялриз пулсуз чими хуьрекар гузва. Мукьвара Махачкъалада РД-дин Кыл Владимир Васильеван гуьгьуьнлик квал и месэладай тухвай совещанидал РФ-дин просвещенидин министрдин заместитель Екатерина Толстиковади хабар гайивал, мукьвал тир девирда мадни 150 мектебда и кIвалах кардик кутадайвал я. Аялриз гузвай хуьрекар жими ва клеви хуьрекар, салатар, хъвадай чими затIар акатзава.

Са мектебда клелда

Са хизандай тир аялриз виридаз са мектебда клелдай ихтияр ават. Ихътин кьанундал алатай йисан декабрдин вацра уьлкведин Президент Владимир Путина кьул чIу-гуна.

Классдиз регьбервал гунай

Чна виликдайни хабар гайивал, цийи клелунин йисалай (2020/2021) гатIунна, классдиз регьбервал гунай муаллимдиз вацра 5 агьзур манатдин кьадарда аваз алава пул гуда.

Тугьвал себеб яз...

Актный залриз, ктабханайриз, спортзалриз са-са класс кьилди ахъайда. Столовойдиз аялар виликамаз гьазурнай графикдин бинедаллаз фида.

Идалайни гьейри, чирвилер гудай идарайриз гзаф кьадар инсанрин иштираквал авай мярекатар тешкил тавун теклифнава.

* * *

Мектебдин дараматдиз гьахъзавай гьар са касдин бедендин чимивал ахтармишда. Эгер тайин са касдал ифин алаз хъайитIа, ам мектебдин кьенез ахъайдай ихтияр авач.

Эгер аялрикай садак коронавирс акатайтIа, вири классдиз дистанционный кьайдада тарсар гуда. Эгер тIегуьн муаллимдик акатайтIа, ада тарсар гайи вири классра клелзавай аялар карантиндиз фида.

* * *

Мектебра кIвалахзавай муаллими, клелзавай аялри чарасуз яз маскаяр алукуьнин жигетдай кьарар гьелелиг кьабулнавач. Амма пешекарри алукуьн теклифзава. Чарасуз яз мектебрин столовойра кIвалахзавай ксари маскаяр алукуьна кланзава.

Маскаяр алукуьнин жигетдай кьарар регионрин кьилевайбуру кьабулда. Мектебра лагъайтIа, гьилеривай гуьгьуьн патал антисептик хъун лазим я ва классра мукьвал-мукьвал гьава дегишарна кланда.

* * *

Гьелелиг мектебра тарсар адетдин кьайдада киле физва. Амма коронавирсдихъ галаз алакьалу гьалар пайгардикай хкатиз хъайитIа, вахтуналди тарсар дистанционный кьайдада тухун мумкин я. И жигетдай кьарар, регионда авай гьалар фикирда кьуна, чкадин гьукумдин кьилевайбуру кьабулда.

Кьейд ийин хъи, дистанционный кьайдада тарсар гун - им вахтуналди кьабулдай се-ренжем я.

Вири мектебра кардик кутунва

Мегьарамдхуьруьн районда 1-4-классра клелзавай вири аялар чими хуьрекарлди таъминарзава. Идан гьакъиндай муниципалитетдин кыл Фарид Агьмедова республикадин гьукуматдин дережада аваз киле феи совещанидал малумарна.

4-сентябрдиз Дагъустан Республикадин образованидин ва илимдин министрдин сад лагъай заместитель Ширали Алиеван регьбервилек кваз интернетдин куьмекдалди совещание киле фена. Ам умуми образованидин мектебра клелзавайбуру пулсуз чими тIуьнралди таъминарун кIвалах тешкилуни месэладиз талукъарнавайди тир. Совецанида Мегьарамдхуьруьн райондин кыл Фарид Агьмедова ва администрациядин килин сад лагъай заместитель Фейрудин Рагьимханова иштиракна.

Мектебра клелзавай аялар чими хуьрекарлди таъминарун

месэла Россиядин просвещенидин министерстводин гуьгьуьнлик квайди я. И месэладал республикадин Кыл Владимир Васильевани гьам республикадин, гьамни муниципалитетрин исполнительный властдин органдин вири руководителрин фикир желбанава. Республикадин комиссияди РФ-дин просвещенидин министрдин заместитель Екатерина Толстиковадихъ галаз санал и кIвалах муниципальный районра ва шегьеррин округра гьикI тешкилнаватIа, ахтармишзава. Совецание киле тухудай вахтунда гьевчи классра клелзавай аялар пулсуз чими тIуьнралди таъминарун барадай Россиядин Президентдин тапшургуь килиз акъудунин месэла гьалзавай гьал веревирдна.

"Мегьарамдхуьруьн райондин вири мектебра 1-4-классра клелзавай вири аялар пулсуз чими хуьрекарлди таъминарзава. Хуьрекар гьазурун патал чкадал гьасилзавай ери авай суьрсет ишлемишунин везифа вилик эцигнава. Аялар патал гьазурзавай хуьрекар кфетлбур хъун, абур экологиядин жигетдай михьи продукциядикай гьазурун герек я", - малумарна райондин кили ва и кардал Дагъустандин Гьукуматдин Председатель Артем Здуновани кьетIендаказ фикир желбанавайди кьейдна.

Гьазурзавай хуьрекарин жуьрейрин патахъай ийизвай истемишунар санитариядинни эпидемиологиядин жигетдай тайинарнай кьайдайрин бинедаллаз кьайдадик кутазава. Хуьрекарин меню 10-14 йикъан вахтуналди тайинарзава ва мектебрин сайтра раижзава.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

Совецание киле физвай вахтунда лазим тир кьайдада тадаракламиш тавунвай пищеблокар авай мектебриз талукъ месэла веревирдна. Анра фад кардик кутазава жедай модульный пищеблокар ишлемишун, лазим авай чкайра капитальный ремонт киле тухун герек жедат.

ЦийикIа туьхкIуьр хъийида

Чн мухбир

Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводин пресс-кьуллугъди хабар гузвайвал, аялрин сагьламвал мягькемардай образованидин "Ракъинин кьерех" тIвар алай центр цийикIа туьхкIуьр хъийида. 2023-йисалди ина 320 чка авай чирвилер гудай махсус комплекс эцигдайвал я.

Кьейд ийин хъи, эцигунрин кIвалахрихъ кьведай йисуз эгечIда. Чирвилер гудай комплексдила гьейри, лагердин мулкарал аялар патал ял ядай кьве корпусни хкажда.

"Ракъинин кьерех" лагер гатун вахтунда аялри ял язавай машгур чкайрикай сад я. Ина бажарагълу аялар патал кардик кутунвай "Альтаир" центрадин мярекатарни тешкилнай. Гьар йисуз лагер-

диз Дагъустандин жуьреба-жуьре пипле-рай 2500 аял ял ягъиз кьезва. Абуруз пешекарри ахтармишунрин, инновацийрин, илимдин ва маса проектрай чирвилер гузва, гьар жуьредин конкурсар, олимпиадаяр киле тухузва.

Лагерь цийикIа туьхкIуьр хъувуниз талукъ проект РД-дин Гьукуматди тестикарнава. Ремонтдин кIвалахар киле фидайла, центрадин кIвалах акъваз жедат.

Чир хьун хъсан я

Вирт

Ругун тавунвай таза виртѳедин ерияр, дарман патал ишлемишиз хъайитӀа, яргъалди амукънавайдалай виниз я. ТӀуьниз лагъайтӀа, ругунвай, мумадин кфадикай михънавай вирт хъсан я.

Ам икӀ ргада: $\frac{1}{3}$ пай яд яна, зайиф цӀал эцигда, ргадайла, винел акъалтзавай каф къачуда. Яд ягъ тавуна жедач, тахъайтӀа, вирт куда ва туькъуьл жеда.

Виртѳеди михъда, клев хъанвай чкаяр (закпорки) ачухарда, хукадани ратара алкланвай герек авачир шейэр алудда, бедендин деринрай амукъаяр чӀугвада, мефтӀ зарарлу затӀарикай михъда, саралух, бедендин деринра яд, кьез кӀватӀ жедай (водянка) ва фалуждин азарар сагъарда.

Къейдзавайвал, хъсан сагъламвал хъун патал гъар пакамахъ ичӀи рикелай, цик хуькуьрна, са къадар вирт хъун хъсан я.

Галена ва къадим Грециядин маса духтурри чпин вахтунда хъейвал, беден патал ва гзаф къадар уьзуьрар сагъаруниз, гъакӀни, маса дарманрик какадарна, сагъсуз органдив герек къаришма агакъаруниз виртѳеდიлай хъсан шей авач. Ада хур, перде (плевра) хъсандиз михъда, цуьлездин уьзуьрар сагъарда, дуркӀунра ва маса органра авай къванер цӀурурда, зегъерлу шейэр акъудда. Цихъ къарихвал алудун патал вирт хуькуьрнавай яд хъун лап хъсан такъат я. Ихътин яд сиверихъ гелкъуьруни туьтера ирин хъанвай чкаяр элекъарда, кӀалханда жедай цилер хътин цӀумаруфрин (миндалина) ярувал, дакӀурвал (воспаление) алудда, сиве, мецел, кӀалханда, сивин къава хирер-къацӀар, гъакӀни сарарсухвар михъда ва мягъкемарда, лацу ийида - иллаки эгер абурувай вацра пуд-къудра вирт гуьцӀиз хъайитӀа.

ЧижерӀи явшанар (полынь) ва маса веькер экъечӀзавай чуьлдай кӀватӀнавай вирт туькъуьлвал квайди жеда. Ахътин вирт руфунинни чӀулав лекъинин азарар сагъарун ва клев хъанвай чкаяр ачухарун патал хийирлу я.

Мелисса

Къве жуьре ава: сад-са йисанди, яруни беневша рангунин цуьквер ва хилер алайди; муькуьди - гзаф йисаринди, дувулдилай экъечӀ хъийидайди, лацу цуьквер алайди. Тум лап тӀимил жеда.

И хъчади рикӀ, мефтӀ, гӀиссерин органар мягъкемарда, рикел аламуькун, къатӀунун хци ийида. Хукадизни хъсан я, чӀулав лекъинизни. МефтӀеда клев хъанвай чкаяр ачухарда, секинсузвал, кичӀ алудда. РикӀи фадфад кӀвалахдайла, экъуьчдайла ва сивихъ хкведайла, руфуна-къати, къалчахрин ва дуркӀунрин тӀалар алудун патал хийирлу я.

Зегъерламиш хъунин аксина - къенепатаз ишлемишда, гъакӀни класна хъайи хирерал къацӀарални эцигда (примочка). Сарар сухвар чӀур хъайила, мелисса квай яд (отвар) сивера экъуьрда.

Бадам

Бадамди (миндаль) къенепатан органар ачухарда, мефтӀ мягъкемарда (шекердихъ галаз ишлемишайтӀа, - иллаки), вилериз акун хъсанарда, беден, туьд хъуьтуьлариз, шекердихъ галаз санал ишлемишайтӀа, нефес къуниз (астма), пердедин (плеврадин) тӀалриз, хуралай иви къведайла, руфуна ва маса органра хер-къацӀ (язва) авайла, хийирлу я. Бедендиз ацӀайвал гуда.

ЧӀуру терефар: залан я, къайи хукада цӀурурун четин я, ратариз зиян ава. И нукъса-

нар пасукӀ ишлемишуналди туьжкӀуьриз жеда. Бадам квай мураба гзаф кфетлу я, ада бедендиз ацӀайвал гуда. ДуркӀунризни хийирлу я.

Мурс акъатай бадам тӀуьна виже къведач. Эгер са ни ятӀани тӀуьртӀа, экъуьнар хъуьуна, цуру мижера гана кланда.

Нек

Ам пуд паюникай ибарат я: жимивал, ягълу ва шур. Маса гъайванринбурув гекъигайла, виридалайни хъсанди калин нек я. Адан гуьгъуьнал цӀегърен, лапагдин (хипен), миргин, жейрандин (газель), деведин неклер ала.

Бязибуру калиндайла цӀегърен нек хъсанди яз гъисабзава, ламран, балкландин ва деведин, чӀурун ламран (онагра) ва ваклан неклер, сагъарунал гъалтайла, - къуватлубур.

Идалайни гъейри, гъар са гъайвандин некледин ери абуру незвай емдин еридилай, яшарилай, куьквилелайни яхунвилелай, хамунин рангунилай, йисан вахтунилай, чкадилай ва икӀ мадни аслу я. ИкӀ, марфар къвадай, таза веькер бул тир гатфариз калин некледик кьез, ламувал - яд гзаф жеда. Эгер гъайванди бейгъушардай зегъерлу хъчар, бубуяр нез хъайитӀа, некледикни гъабурун хътин лишанар жеда. Лацу рангунин гъайвандин нек беденди виридалайни фад ва регъятдиз цӀурурзава. Анжах ацанвай таза нек виринрив фад агакъзава ва кужумзава. Ам къайитӀа, хъун патал адак чим кухтуну кланда.

Дидедин некледилай алатайла, бицӀи аялриз виридалайни хъсанди калин нек я. Некледилай куьлухъ як, гъеридал чранвай какаяр, гъакӀни шур квай затӀар тӀуьн бедендиз залан жеда. Гъикъван гзаф ягълу кватӀа, чимивални гъакъван гзаф гуда, амма цӀуруриз залан жеда.

Дана мукъвара хайи калин нек адак яд гзаф квайвилӀай (водянистый) тӀуьна, хъвана виже къведач, хъуьтӀуьн варцара лагъайтӀа, - дана хана 40 югъ алат тавунмаз. И чӀавуз некледик сигъ, алкӀидай, кикӀидай шей гзаф жезва. Нек тӀуьниз ишлемишдай виридалайни хъсан вахт гатфарин эхиррилай гатун юкъварал къван я. Жегъил, сагълам, куьк, лацу малдикай анжах ацанвай таза нек виридалайни хъсан я. Некледихъ са гъихътин ятӀани адетдинди тушир ранг, ни хъана кландач. Нек тӀуьниз гзаф ишлемишуни кьиздирма, челек - фелек, хирер, квал куткун, хъул-хъутур, жигерра дакӀунар, чинал тварар, дакӀур чкаяр арадал гъун мумкин я. Къенепатан органра дакӀур чкаяр авайбуруз некледикай (къадардилай аслу тушиз) зиян ава. Нервийрин уьзуьрар авайбуруни нек гъар юкъуз хъвана, тӀуьна кландач.

РИКӀЕЛ ХУьХ! Некледихъ галаз санал кьел квай укӀуь, цуру шейэр, як, вечрен какаяр, балугъ, турп, чичек, таза майваяр ва икӀ мад ишлемишна виже къведач.

Хъвайи нек цӀурун тавунмаз, мад са затӀни немир, ксумир. Гъисабзавайвал, и чӀавуз беденда чӀур хъанвай затӀар кӀватӀ хъанваз, руфун ацӀанваз хъун сагъламвиллиз хаталу я.

КӀвалин гъайванрин некледик ягълу гзаф ква, гъавилӀай цӀуруриз четин я. Вагъши, чӀурун гъайванрин некледик лагъайтӀа, ягълу тӀимил ква, беденди кужумизни регъят я.

Вири жуьрейрин неклери беден михъзава, къуват гуьза, ацӀайвал кутазва. Вилерин уьзуьрар авайла, анриз некледин стӀалар, абур гъакӀ талукъ дарманрихъ галаз санални веьгеда. Вири неклери яргъи уьмуьр хъуниз куьмекзава. Гамишдин нек, шекер веьгена, тӀуьн лап хийирлу я. Нек зегъерриз акси дар-

ман я. Хамунал жедай хирер-къацӀар нек гуьцӀуни михъда. Ширинарна хъвайи некледичиниз хъсан ранг гъида, бедендиз ацӀайвал гуда. Некледал ргур дуьгуь туьнт инсанриз иллаки хъсан я лугъуда.

Мукаш, цӀегъ гуьцӀайла, чинилай цӀегърен гелер (веснушки), хамунал алай гелер квахъда, ам хъвайитӀани, и жигъетдай хийирлу я.

Индиядин духтурри гъисабзава хъи, цикли гъар гъихътин нек хъвайитӀани, гъар жуьредин уьзуьрар акатда (дидедин ва ламран нек квачиз). Абурукай бязибуру гъа са вахтунда къейдзава хъи, анжах ацанвай, регъуьдин чимивал кумай калин нек гзаф хийирлу я, ам чан алай, дири яд (живая вода) яз гъисабзава. Масабуру гъайванрикай ацанвай 2-3 жуьре нек ругуна хъун меслятзава.

Абурун нек ругунин теьгерни ихътинди я: некледиз адан $\frac{1}{4}$ пай къван михъи яд яда ва зайиф цӀал эцигда, а янавай яд пардиз, бугъадиз элкъведалди ргада, нек гъикъванди цанвайтӀа, гъакъванди амукъдайвал. Нек къайила, ахпа хъвада. Нек ацана, къве сят алатайла, хъун хъсан туш лугъуда (бязибуру - къуд сят алатайла). Дана къейи, жкудай, гъакӀни лап яхун, начагъ ва анжах дана ханвай каликай ацай нек зарарлуди, гзаф къадар азарар кутадайди яз гъисабзава. Индиядин духтурри генани къейдзава хъи, цӀай, кьиздирма акатай сифте кӀилӀай нек хъун - зарарлу, эхирдай хъун хийирлу я.

Нек хийирлу я: къен клев хъайила, вилер кудайла, яхун тирла, беден зайиф хъанвайла, гъакӀ яшлубурузни. Эгер са пай яд (рганвай) яна, нек хъвайитӀа, ада цварадин рекъер ачухарда.

Цуру некледикай рахайтӀа, виридалайни хъсанди калин некледикай авунвай тазаци ва гзаф цуру туширди я. Ада цихъ къарихвал рекъида, тӀуьниз кфетлу я. Къайи тӀебятдин инсанриз цуру нек хъсан туш лугъуда: яргъалди ам цӀуруриз жедач, руфуна клев чкаяр арадал гъида ва икӀ мад.

Цуру некледин ихътин чӀуру терефар, нукъсанар туьжкӀуьриз, арадай акъудиз жеда: дад хъсанарун патал хуьрекриз веьгедай туьнт затӀаралди (приправа, специи) ва я ширин хуьрекралди, сенжефил (имбирь), истивут ва маса шейэр квай мурабайралди.

Газарар

Виридалайни хъсан сорт миже квай, гъвечӀи хътин тӀимил дувулар галай яру газарар яз гъисабзава. Газарди чӀулав лекъина клев хъанвай чкаяр ачухарда ва руфун мягъкемарда. И майва хура, руфуна, лекъина тӀалар авайла, дуркӀунрайни цварадин киседай къванер акъудун патал гзаф хийирлу я лугъуда. Газарар, жкат тӀийиз, яргъалди уьгуь квайла ва плеврит авайлани, ишлемишда.

Газар цӀкизваз (сырой) тӀуьрла, цӀуруриз четин я, руфуник ял акатда, туьнт инсанриз адакай зарар ава. Газаррин миже лагъайтӀа, цӀуруриз четин туш. Газаррикай авур мурабани гъакӀ я, ам беденда яд акъвазнавайла, хъсан я. Газаррин мураба виртѳедихъ галаз ишлемишуни руфун (ратар) мягъкемарда, тӀуьрди цӀурурун регъятарда.

Мускатдин клерец

И емиш Малайский архипелагдин са островдал - Явада экъечӀдай тарарал жедалда. Акунрай абур мегъвериз ухшар я. Хъире лагъайтӀа, лап клевиди жеда. Тарарни, пешерни чинра жедай хъархъунбуруз ухшар я, амма абурулай тӀимил гъвечибуру жеда.

Мускатдин клерецдал пуд къат чкал, хъире ала. Винел патални, дигмиш тахъанвайла, къацу рангунинди, яцӀуди ва хъуьтуьлди я. Адакай хъсан мураба гъазуриз жеда. Винел патандан кланик мад са хъуьтуьл хътин чкал ква. Адан кланик квай пуд лагъай чкал-хъире лагъайтӀа, клевиди, юкъвани шуьмягъ къван яргъивал квай хвех жеда.

Лап хъсанбуру яз куквари кя тавунвай, залан, клев, сивер тӀимил кудай хътин дад галай таза хвехвер яз гъисабзава. Абур яру, рангунинбуру жеда, къуват-такъатни пуд йисуз къван хуьда. И клерецдихъ клев ийидай, яни мягъкемардай хътин таъсир ава. Къез, ламувал гзаф квайвилӀай фад куквари неда.

Мускатдин клерецди гуьгъуьлар хъсанарда, клев хъанвай чкаяр хъуьтуьларда, тӀуьрди цӀуруриз куьмекда, руфун, сурлумпӀ, чӀулав лекъ мягъкемарда. Ам сиве хуш ни хъун патални ишлемишда. Сивихъ атун, экъуьчун, мекъивилелай руфуна гзаф гъер гъатун, къен фин ва маса тӀал-квал квадарда. Акъугъарнавай хвех кӀил тӀа хъайила, мекъивилӀай ва ламувилӀай чӀулав лекъ дакӀунвайла ишлемишда.

Мускатдин клерец туьнт ксариз зиян я, ахътинбурун кӀил тӀа ийида. Ам гзаф ишлемишна виже къвезвач: туьтуьниз зиян гуда ва мефтӀеда дуьздаказ кӀвалахун зайифарда. Мускатдин клерец куквари туьтӀуьн патал клевирнавай къапуна хуьда.

Тегъмезханар

Бязи хуьрера абуруз гъабитарни лугъуда. Абур тӀуьниз ишлемишуни бедендин вири органра иви фин, гъакӀни экъуьчун акъвазарда, ифин алай бедендиз, гъакӀ къенепатан органриз секинвал гуда.

Эгер и хъчадин мижедин стӀалар япуз веьгейтӀа, квак, шар рекъида, япа тӀал секинарда. Са тӀимил къван миже хъвайитӀа, хуралай иви атунин вилик пад къада. Тегъмез-

ханрин пешер тӀуьни экъуьчун, къен фин (гъакӀ холера азар) акъвазарда. И хъчади вичин хийирлу таъсир тӀуьртӀани ийизва, пешер тӀуьшунна, винелай хамунал эцигайтӀани. Хирерал, дакӀунрал эцигайтӀа, абур фад сагъ хъжеда. Гъабитар чехирдихъ галаз санал ишлемишайтӀа, зегъерлу гъашаратри ва гъайванри класай дуьшуьшра куьмек жезва.

И хъач жигерриз зиян я лугъуда. И нукъсан инжир ишлемишуналди туькӀуьр хъийида. Тегъмезханрин дувулкай са гъихътин ятӀани хийир авайди малум туш.

Индиядин агъалийри гъабитрин гъалимадикай сивиз, куьлуь хъана, тварар акъатнавайла, хийир къачузва, яни ам сивера экъуьрзава. ТӀуьшуннавай пешер, чим кутуна, фад дигмиш хъун патал тварар, буьвелеар акъатнавай чкайрал эцигда.

Чи агъалийри тегъмезханрикай афарар, пичекар авун патал гегъеншдиз хийир къачузва. Абур кьук квай хъсан чилера иллаки булвилелди экъечӀади.

Чулав истивут

Ада беден михъда, адаз чим акъудда, зегъерриз аксивалда, нервияр, рикел аламуькунин бажарагъ (память) мягъкемарда. Нервийрин азарар авайбуруз гзаф хийирлу я. Эгер чӀулав истивут изюмдихъ галаз жакъвайтӀа, мефтӀедайни руфунай артухан кьез - ламувал акъатда. Истивутди руфун, чӀулав лекъ мягъкемарда, регъвей истивутдин гъалима гуьлягъди ва я акъабди (скорпион) класайдаз гуда - са шумудра хъвана, экъуьч хъуьура, агъу квахъда, инсандин гъал хъсан хъжеда.

Туьнт ксариз, гъакӀ тӀимил иви квайбуруз чӀулав истивут зиян я, кӀил тӀа, жигерринни туьтуьнин якӀар (ткань) веьки ийида. Ихътин нукъсанар туьнт инсанривай - къурдай гъерияр, къайи кӀилихринбурувай михънавай вирт ишлемишуналди туькӀуьр хъийиз жезва. Истивут гзаф ишлемишна виже къведач.

Шефтелар

Абуру беденда органар хъуьтуьларда, къурда, гъавилӀай, бедендик кьурувал квайла, адал ифин акъалтнавайла, хийирлу я. Хутари хъиз, шефтелрини герек авачир зиянлу шейэр хкатуниз куьмекзава, яни абурухъ беден михъдай такъат, ерияр ава. Амма, хутарилай тафаватлу яз, фад хъел къведайбуруз, нервияр къайдадик квачирбуруз шефтелар лап тӀимил тӀуьн меслят кьалурзава.

Диатез азар сагъарун патал шефтелрин цилерин къене авай хвехвер лап акъугъарна, регъвена, целди ламу авуна, аялрин бедендиз, чиниз акъатнавай куьлуь тварривай, яру хъанвай хамунивай гуьцӀади.

Омар ГЪУЪСЕЙНОВ,
философиядин илимрин доктор,
профессор, Россиядин писателрин
Союздин член

БАКУДАЙ хканвай рушан мейитдин кылихъ, рик! хъуткьуниз, кевиз шехъиз диде, секинсуз тир. “Пуд аял етимар яз туна, гъеле жегъилзамаз а дуьньядиз феи зи бала вай! Им ажалдин кьиникъ туш! Зи веледдин чандиз къаст авурди вуж ятлани, чилерай-чилериз фий! Къуй ам гъа вичи атлай фуруз аватуй!”.. лугъузвай ада.

Дидедин къаргъишрихъ галаз рагъметлудан кылихъ галай мукъва-кыли дишегълийрини зил къазвай. Анжах абуру, дидедайла ацукънавай амай стхайрин, мукъва-кылийрин кефиярни члурузвай. Элидар тахсиркар яз гъисабзавай гиманар бине авачирбур тушир. Кар квел ала лагъайтла, ам чи хуьруьнвийриз ягънамусдиз кьери, ява дишегълийривай фад рекъай акъудиз жедай бегъемсуз яз чидай. Яргъал миресрикай тиртлани, ам вичиз далу ягъиз жедай, ихтибарвал авуниз лайихлу кас тушир...

Етим аялар дидедин къвалав, еке вансес квачиз, угъ-цлугъиз, агаж хъана, вилерал дертлувилин накъвар алаз, ацукънавай.

Къаргъишрин ванер япарихъ галукайла, зи кылин чларар цаз-цаз хъана. Зи патав айвандик ацукънавай амай стхайрин, мукъва-кылийрин кефиярни члурузвай. Элидар тахсиркар яз гъисабзавай гиманар бине авачирбур тушир. Кар квел ала лагъайтла, ам чи хуьруьнвийриз ягънамусдиз кьери, ява дишегълийривай фад рекъай акъудиз жедай бегъемсуз яз чидай. Яргъал миресрикай тиртлани, ам вичиз далу ягъиз жедай, ихтибарвал авуниз лайихлу кас тушир...

Масадаз фур атлайди...

(Эсердай са члук)

Гурай винелди хкаж хъайи бубади дишегълияр кисарна, рушан кылихъ фекъиди дуьа келна кланзавайдакай лагъана, абуруз квал азаду буйругъна. Фекъидихъ галаз санал квализ са шумуд кас чи талукъбурни гъахъна...

Фекъи дуьадив эгечайла, адан сад хъиз акъатзавай сесини квалевайбуруз тймил архайинвал гузвай. Секинвал гъисс тийизвайди квалин пипле акъвазнавай Элидар тир. Инсарин ам галай патахъ вил ягъайла, ада гилералдай чин кевиз, гагъ са, гагъ мукъуь квач хкажиз, вич авай гъал эсиллагъ къулайди туширди къалурзавай...

Руш кучукна квализ хтай миресри рагъметлудан кылел атай бедбахтвилкай гъарда вичин фикирар лугъуз эгечна.

- Я дах, - элкъвена зун бубадихъ, - и инсарин сиверавай “Куь вах гъа куь езне Элидара кьенвайди я”, лугъузвайбур вуч гафар я?

- Чидач, чан хва, жуван вилериз такур кардикай вун гъик! рахада? Ам Аллагъ-Тааладиз хъсан чиде. Гъа са вахтунда халкьарин сиверни вавай кевириз жедач... Сабур ая, кардин эвел-эхир ашкара тахъана амуькьич, - секинарна зун бубади.

- Элидар бегъем итим туширди, ам вичин ява дидедай пай къачунвай арвадбаз тирди виридаз чиде. Ахътин касдай вуч хъайитлани акъатун мумкин я, - вичин фикир лагъана члехи стха Албана.

- Квез а Элидар чи почтальон Шеметла гъик! русвагънатла тийгъиз туш хъи, - ихтилатдик экечна стха Усман. - Йиса са паж члурузвай хендеда Сарадиз ада Бакудай рахкурай чиркин гафар авай чар Шеметла ахъайна, вичин таяр-туьшериз клелиз, хъуьруьнарайдакай чин тийирди чи хуьре авач.

Квез Бакудани а Сараяр хътинбур авачир хъиз яни? Абуру Элидар хътин кыле зат! авачир бегъемсуз рекъай акъуд тавуна тадай хъиз авани? - гъавурда твазва Усмана чун.

- Чан рухвар, куь фикирар, куьне гъизвай делилар дикъет гуниз лайихлубур я, - веревирдна бубади. - Амма тайин са фи-

кирдал къведалди, тади къачуна виже къведач. Садра чна Элидаран вичин мез акван, адав вуч гафар гватла килигин.

Бубадин сиве гаф амаз, лап эверайди хъиз, Элидара и арада рак гатана. Ам луьх пиян тир. Идалди адаз, белки, юлдаш къакъатайла, вичиз хажалат хъанвайди къалуриз кланзавай жеде. Анжах хъванвайдавай адан къалабулухвал квадариз жезвачир. Ам , фул акатнавайди хъиз, зурзазвай. Куьт! - чуьк тавуна, жибиндай са чар акъудна, Албанав вугана. “Им, куь вах кечмиш хъайивилин шагъадатнама я”, - лагъана, чар Усманаз къалурна.

- Чар - чарчин рекъай, вуна агъвалат гъик! хъайиди ятла, ахъая, - буйругъна Усмана Элидараз.

- За квез вуч лугъун, - гаф – гафунив текъвез, гужуналди рахаз эгечна Элидар. - Рагъметлуди, ваннада чуьхуьнардайла, колонкадай акъатзавай газдикди зегъерламиш хъана. Важибат, геждадди ваннадай къежел эхкъеч! тийиз акурла, зак къалабулух акатна. Рак гатайлани, жаваб тагайла, зун рак чукулудалди ахъаюниз мажбур хъана. Важибат, юзан тийиз, це авай, ваннада лап ял къадай газдин ни гъатнавай. За куьмекдиз къуншидаллай субай дишегъли Къизбесаз эверна, адани судмедэкспертизада кваллахзавай вичин амледин хъиз хабарна. Им куь документ я, - лагъана, Элидар шехъна.

- Мад хъайиди хъана, шелралди туьхлуьдай крар авач, секин хъухъ, - буйругъна бубади Элидараз. - Аллагъдин патай я инсарин кылел къевзвай вири кваллахар. Эгер и дуьшуьш, гъа вуна лугъузвайвал, хъанвайди ятла, чавай вуч жеда? Нагагъ и агъвалат маса касдин гъил кваз хъан-

вайди ятла, а касдин дуван Аллагъ-Таалади вичи ийида...

Элидар, кыл чиле аклуьнавайди хъиз, чларни юзан тийиз акъвазнавай. Гъа и арада, эвер гайиди хъиз, адан вах атана акъатна. Ада куьнедай Элидараз “Диде-диз пис хъанва, вун фад кваллиз хъша!” - лагъана, эвер гана. Вич, кваллизни атун тавуна, кыл баштанна хъфена.

Гуьгъуьнлай чаз чир хъайивал, абурун дидедахъ затни хъанвайди тушир. Им абуру Элидаравай гиман къведай ихтилатар гъатиз кичлела, акъудай уюн тир. Гъа ик! чи патавай хъфей Элидар мад чи вилериз ахунач...

Са варз алатайла хъиз, зун Бакудиз фидайвал хъана. Къецепатан уьлкведиз физ гъазур хъанвай завай а чкадай, тропикрин са бязи азарриз акси рапар ягъайла, герек шагъадатнама къачуз жезвай. Захъ галаз Бакудиз, вичин къавумрал кыл члуьгъаз, гъвечли стха Забрана вичизни къвез кланзавайдакай лагъана. Гъа ик! акъатда чун аниз, фиде, такси кьуна, мирес яшамиш жезвай поселоқдиз. Рак ачухна, гуьзлемиш тавур зани Забрана вил акъур Элидар, токди ягъайди хъиз, нефес кьуна, лал хъана. Рангар атлана, раklarин хел кьуна, хакъ ягъайди хъиз, акъваз хъана... “И кьулайсуз сегъне яргъал физ акуна, Забрана “Ша, стха, чун зи къавумриниз фин. Миресдиз чун вичин кваллиз атана кланзавай хътинди туш”, - лагъана, зарафатна.

Забранан гафари Элидар са жуьре уяхарна. Ада, сив рахун тавуна (ам, дугъриданни, какур хъанваз аквадай), вич са тймил къекъечна, чаз кваллиз рехъ гана. Элидар са легъзеда чи вилерикай квахъна.

- Им гъиниз, гъи жегъеннемдиз фена? - хабар кьуна завай Забрана.

- Низ чиде, ада заз са затни лагъанач къван, - жаваб гана за. - Белки, адаз чун вичихъ галаз силис - дуван ийиз атанвай хъиз хъанатла? Тахъайтла, ада вичи вич тухузвай тегъердиз чавай маса вуч кьимет гуз жеда? - жуван гиман ачухна за.

Элидар са герендилай гъиле къве птулка эрекъни аваз са вуч ятла маса куьлуь-шуьлуьярни гъаз хтана.

- Куьн квачел вучиз акъвазнава? - гуж-баладалди, са-са гаф сивай акъудиз, хабар кьуна ада чавай.

- Чун цлав гвай ракъун кроватдал ацукъна. Маса къулай чка и буш квалаяй гъатнач. Элидара зурзазвай гъилеривди квалин чилел суфра вегъена, анал къежелай гъайи эрекъдин къве птулка, истиканар, ниси ва клампдин гъвечли къве клус эцигна. Са каш-мекъ, ихтилат-хабарни тавуна, ада тади гъалда истиканра эрекъ цана.

- Гъан, килиг, - лагъана, чаз кылин ишара авуна. Вичи ацлай са истикан санлай агалдарна.

Элидара вичи вич чахъ галаз тухузвай саягъди, адан вири бедендин къарайсузвили, къекъифнавай чини, фад-фад гъарнихъ къекъевзвай вилери, зурзазвай гъилери, къекъуьнин тегъерди ада чи вилик вичин тахсиркарвал гъиссзавайдакай лугъузвай.

Са багъна кьуна, за ваннадиз фин, анин яд чимзавай газдин колонкадиз килигун кьетна. Адакай заз, гъикъван ахтармишнатлани, са фер-затни, рас хъувур чкани жагъанач. Колонкади са нукъсанни квачиз кваллахзавай. Вах кьиникъин себеб масад я. Иник инсандин гъил ква. Гъахъняй я Элидар, чун акурла, вичивай вич квахъзавайди.

Са герендилай кваллиз кваллахдилай Элидаран цийи паб Къизбес хтана. Икъван гагъди бегъем пелеш хъанвай Элидар, паб акурла, са тймил дири хъхъана. Адав тапочкаяр, стул вугуз, вичиз адан къадир авайди къалуриз эгечна. Амма адан и ялтах амалри ам квалле гуьургъуь еб тирдакай лугъузвай. Ина гафун

атлуьдай, кесер авай кас Къизбес тирди къатлунун са акъван четин кар тушир...

- Къизбес, - элкъвена адахъ Элидар, - зун са зур сятдилай сменадиз физвайди я. Вуна и зи хтулрин игътиярриз къуллугъ ая, абурун кефи хамир.

- Гъелбетда, - чаз вилербур авуна, уьтквемдиз жаваб гана Къизбеса. - Ви хтулар гуьурмет-хатур авуниз лайихлу, гъиле-кваче звар авай жегъилар я. Вун архайиндиз жуван кваллахал вач, - Къизбеса, Элидараз таквадайвал, мад чаз вил акъална...

Элидар квалаяй экъечна са зур сятни хъанач, иниз гъиле - кваче звар авай са ягъсуз атана акъатна. Чахъ галаз, са абуру патал хъайитлани рахун-луьклуьн тавуна, ада Къизбесан гъил кьуна, “вун заз герек я” лагъана, ам, далудиз са капаш вегъена, мукъуь кваллиз ялна...

* * *

Элидаран утагъда чаз акур-такурдакай бубадиз ихтилатайла, ада, яргъал теьгъена, куьруь веревирд авуна: - А Элидар лугъудай утанмаз Аллагъдин чина негъ хъанвай къурумсах я. Адан уьмуьр яргъал фидач. Ам гъа Къизбесани гъадан ашнади рекъиде. Вичи а Къизбесахъ галаз чи рушаз атлай хътин фуруз аватда...

- Адаз бумерангдин хътин кваллах жеда ман? - хабар кьуна, чи ихтилатрихъ дикъетдивди яб акализ ацукънавай, вичиз вири крар чирунал рик! алай гъвечли стха Алискера.

- Ун, вуна дуьз лугъузва, - за адан фикирдин тереф хвена. - Эгер бумеранг чна, са инсанди масадал гадарайла, элкъвена адал вичел хкедай какур тлвалуниз, мукалдиз ухшар затлуьниз лугъузватла, им са касди авур писвал, элкъвена, адан вичин кылел хкеда лагъай члал я, баян гана за Алискеран фикирдиз...

Лугъудайвал, гъич цлуд югъни арадай тефенмаз, Элидаран мейит, “газдикди зегъерламиш хъана кьенвайди я” лугъуз, хуьруьз гъаз хтана. Хуьруьнвийри, вирибуру са сивай хъиз “валлагъ и касдин кылел гъа вичи авур писвал хтана, вичи атлай фуруз вич ахватна”, гафар тикрариз, чпин тажубвал къалурзавай...

Абдуселим ИСМАИЛОВ,
Дагъустандин халкъдин писатель

Гъарамдин шабалут

Виринра гъак! я, заз чиз - чи идарада кваллахдиз талукъбурулай къерехдин ихтилатар пара жеда. Лугъудайвал, сада акур ахвар ахъайиз хъайитла, мукъуьда такурбур туьклуьриз, ина арадал ават тийидай са месълани жедач. Аллагъдиз шукур, ихтилатрални гъуьжетрал рик! алайбур кеве гъатдайвал туш - чи шегъерда тарашунарни къакъудунар, къайдасузвилер адетдин крар хъанва.

И пакамахъ гаф гъалалдикай-гъарамдикай кватна. Ахпа, ришветбазвиллиз акси женгеникай рахаз, адан нетижайрикай лугъун риклелай алатзавай президентризни депутатриз кымитар гана, ришвет таганмаз, чпивай хуш гафни гъат тийизвай гъакимризни ришвет гвачиз са идарадизни техфизмай къара жемятдиз нифретар сел хъиз къвана.

- Садра къванни чир авурай ман гъарамдин жаза гъихътинди ятла, - хъана абурун фикир...

Ктабрин шкафдивай виниз акъвазна, арабир хъуьрез, жакъвазвай темадай вичин фикир яз са келимани лугъун тавур Ильясбег яваш-яваш раklarихъди фена ва са арадилай кабинетдай экъечна.

Са цлуд-цлуьвад декъикъа алатнатлани чидач, ина эркекар хъиз, пакаман рахунариз, дишегълиярни кватл хъанвай кабинетдай гъарай акъатна:

- Рекъизва! Ильясбег рекъизва!

- Патядин руьгъ фенва, гадаяр, - лагъана итимрикай сада. - Гъарайзавай тегъер аку.

Амма, руьгъ фенвай Патядин хъиз, мадни дишегълийрин сесер акъатна:

- Им рекъизва, я вахар!..

- “Скорыйдиз” эвера лагъ!..

- Я гадаяр, иниз ша!

- Ильясбег рекъизва!..

Катна итимар вири чпин “кимелай” дишегълийрин “ким” авай кабинетдиз. Акъазва абуруз, дугъриданни, Ильясбег рекъизва: вилерай нагъв, сивай гъер авахъиз, адан чиник ял акатнава, вичи вичин туьтер тлушуниз, ада нефес къачуз тежезмаиди къалурзава.

- Ма яд, Ильясбег! Яд хъухъ! - плузалай хъиреп! алатнавай чинидин кружка адан сивихъ агалдарзава Патяди.

- Хъухъ, гада, хъухъ! - гъарайзава гъарда санлай эркекри.

- Куьне адаз вуч гана, я дишегълияр?..

- Це, мадни яд це! Адан нефес ачух жезвай хътинди я...

Ильясбеган гъилер туьтуьнилай алатна.

- И-и-и зегъ-ри-ри-марди, - са гуж-баладивди рахана Ильясбег.- И-и-м тлуь-тлуьн хъхъана.

Ильясбеган гъилаяй квачерик шуьтруь рангунин са шабалутни шабалутдин хъире аватна.

- Зи шабалутар!- гъарай акъатна Шагъмурадай. - Ктабрин шкафда авайбур тир. Вуна тлуьрди яни?- агъуз хъана адан кыл Ильясбеган винел

Ильясбега, эхъ лугъун яз, вичин кыл агъуз-винизна.

- Кылеваз! - чин члуьна лагъана Шагъмурада. - Чуьнуьхна кландачир чарадан шей. А члуру шабалутар зи шкафда аваз вад йис тир.

Шагъмурад хъуьрез-хъуьрез кабинетдай экъечна. Адан гуьгъуьна аваз - амай эркекарни.

- Акунани квез, гъарамдин жаза гъихътинди ятла? Гъарамди незвай гъар садав яргъал-мукъвал ам агакъярдайди я! - инанмишвилелди гъил цава аклуьна Шагъмурада.

- Кешкени..., - кьул члуьна садбуру.

- Чи Ильясбегалай башламишначиртла жедачирни? - хъуьрена мукъуьбур...

Шииратдин “БУЛАХ”

Чи литературоведри кьейдзавайвал, гьар са девирди милли шииратдин майдандал чӀалан, камалдин, арифдарвишин пай ганвай бажарагълу устадар акъудда. Алай вахтунда ванер кьведа: “Гила хъсан шаирар амач, виликанбурун рехъ давамардайбур акъазвач...” “Чахъ жегъил шаирар, писателар авайди яни?” лугъуз, хабарар къадайбурни гьалтзава... Амма чавай умудлудаказ лугъуз жеда: эхъ, ава чахъ! Жаван, жегъил шаирарни, чи виликан устадрин рехъ виклегъдиз, кардин гъавурда аваз давамарзавайбурни ава. Гьам шегъерра, гьам чи хуьрерани. Гьатта Россиядин регионрани, кьецепатан уьлквейрани. Яратмиш-зава, милли шиират девлетлу авуник чпин пай кутазва.

И рехъ са акъван регъятдини туш эхир. Четинвилерни ацалтзавайди я. И кар фикирда къуна, 2016-йисан августдин вацра Мегъарамдхуьруьн райондин Советский хуьре Гьасановрин кӀвале яратмишунрал машгъул ксар кӀватӀ хъана ва абуру шииратдал, дидед чӀалал рикӀ алайбурун «Булах» тӀвар алай кӀватӀал тешкилна. Макьсад сад я: чӀал хуьн, яратмишунин пай ганвай ксар санал кӀватӀун, кхьизвай эсерар чапдай акъуддай мумкинвал арадал гъун... Куьрелди, кӀвачел акъалтиз куьмек гун...

Къе лугъун лазим я хъи, “Булах” кӀватӀалдилай вичи хиве къур везифаяр кылииз акъудиз алакьзава. Илгъамдаррин кӀватӀалдин векилар гьар йисуз санал кӀватӀ жезва. Йиса авур яратмишунин кӀвалахдикай гъахъ-гъисаб ийизва.

Къуд йисуз, шартӀлар гыкъьван четинбур ятӀани, “Булах” кӀватӀалдин къаюмвилик кваз “Булахдин чеш-медал”, “Илгъамдин булахар”, “Пуд стӀал”, “Къисмет” ктабар чапдай акъудна. Къе “Булах” кӀватӀалдин векилар чи газетдиз мугъман хъанва.

Гуьлжагъан МИСРИХАНОВА

Дидени буба

Заз туькӀуьрай къеб
Къведни сагърай чеб,
Уьмуьрдин метлеб -
Дидени буба!

Фу, хуьрек гайи,
Хурун нек гайи,
Заз мелек хъайи
Дидени буба!

КӀвачив чил къаз тур,
Темен гуз, зун къур,
Хадач куь хатур,
Дидени буба!

Куь лайлайдин ван
Хъанай заз азан.
Авур заз рикӀ - чан
Дидени буба!

Элкъуьриз гъилер,
Жерягъдин тегъер,
Сагъ хъувур хирер,
Дидени буба!

Зун, кстах аял,
Я лугъуз кьегъал,
Дамах авур зал
Дидени буба!

Тахъуй лугъуз тӀар,
Аслан - гана тӀвар.
Заз ала затӀар -
Дидени буба!

Гъал хъайла сефил,
Квехъ жеда зи вил,
Яхъ куьне зи гъил,
Дидени буба!

Алакъада чун
Авай кар я хъун.
Куь са цӀир я зун,
Дидени буба!

Бурж ала куь зал,
Чирай хайи чӀал.
Вахкуз жеда жал?
Дидени буба!

Эхъ-эхъ, сир туш им,
Къе закай итим
Авурбур даим -
Дидени буба!

Куьн хътинбур жез,
Физва уьмуьр, къевез.
Ухшар я зун квез,
Дидени буба!

Тек са чка

ХъуьтӀуьн югъ тир,
ЭкъечӀна зун куьчедал.
Жагъурнай за фидай пад,
кам виликна.
Тирвиляй зун ашукъ кас зи
Куьредал,
Зун адаз хъиз, зазни, пагъ,
ам килигна.

Карагна зи вилерикай чкаяр,
Гъич садрани акъат тавур фикирдай.

Чуплах ятӀан тарарик квай ачаар,
Зунни физвай чи дагъдин са
жигъирдай.

Анжах пилтейри, цаварай аватиз,
Гиширар жез, тунавай зун
суьгъурда.
Живер, мекъи къуьд, рикӀелай
алатиз,
Къекъвезвай зун, Ватан аваз
фикирда.

Ихтибарнай зал цӀверекӀри
живедин,
Къвез зи гъилел мукъаятдиз
ацукъиз,
Элкъуьриз чеб алмаздиз хам
чигедин,
Капун юкъвал, са стӀал жез, амукъиз.

Тек са чка фикирдаваз -хайи чил,
Чуькъвена за стӀал къайи гъилевай.
Тек са чка - заз лап багъа, галай вил,
Эрзиман тир, гъа чӀавуз зи
рикӀевай...

Зи дагъдин лекъ

Вун - дагъдин лекъ, зун - лацу лиф,
Экуь авур заз мичӀи йиф.
Цава лув гуз чирна на заз,
РикӀе ашкъи - гъевес аваз...

Ахъайна за дуьньядиз вил,
Акъатзавач анай зи кыил.
Тахъурай чи гьалар зайиф,
Вун зи лекъ хъуй, зунни - ви лиф.

За гузва ваз цуьк алай хел,
Вегъез тахъуй на ам чилел.
Им гатфар я, ша захъ илиф,
Твамир на зи чанда гъайиф.

Хуш ятӀани ваз ачух цав,
Галат хъайла агат вун зав.
Фин булахрал, ятар алциф,
Вун зи лекъ хъуй, зунни - ви лиф...

Чизва заз

Са куьнални алачтӀани къе зи вил
ЧизвайтӀани тежедайди патав къевез,
Фадлай вуна къазмачиртӀани

зи гъил,
Сефил яз гъал, атана зун вахъ
къекъвез.

Зи уьмуьрдин шад йикъар хъайи
кӀвале

Гила, масад галаз, шад тир
ви гуьгъуьл.
Киснавай зун, дерт авайтӀани рикӀе,
Анжах къевезвай вилерилай накъвар
туькӀуьл.

Атана зун куьчедиз ви кӀвал авай,
Яргъалай ви экуь кӀвализ килигна.
Зав гвайди зи пашман рикӀ тир,
тӀал авай,
За жува-жув тахсиркардив гекьигна.

За масадаз туна ви кӀвал, экв авай,
Умуд квачиз, ятӀани кам къачунва .
Заз дуст хъанва варз, цавара
тек авай,
Адаз фадлай зи ялгъузвал акунва...

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Гуьзеля ГЪАСАНОВА

Мад са гатфар къабулин...

Къацу хъанва къуд пад хуьруьн -
Мад са гатфар, ша, къабулин.
Лацу, хъипи гъетер чилин
Акваз, жуван рикӀ ацӀурин.
Ичин тарцин чӀаганва хел,
Адаз цавай рагъ хъуьрезва.
Махпурдин гам вегъез чилел,
Багъда мад гатфар къекъвезва.
Экуьн кыляй билбилди заз
Мад илгъамдин лувар гана.
Дерин гъиссер хура къугъваз,
РикӀиз шад са хабар гъана.
ЦӀар илитӀиз ва мад хквез,
Уьзягъ я вун, азиз гатфар.
Амма, гъайиф, элкъвез тежез,
Катзава, вацӀ хъиз, зи йисар...

Кутун хъия лувар на чак...

Умудар гваз атанатӀа
Яраб чаз и гад?
Ада рикӀер ийидатӀа
Гила къванни шад?

Гатфари цӀи гъана тӀегъуьн
Лезги хуьрериз.
Тахъурай зи гафар къехуьн
Иер цуьквериз.

Четин хъанва, дарих хъанва,
Ацукъна кӀвале.
Я кас текъвез, салам гана,
Физвачни зегъле?

Вилик ква зун атай гатун,
КӀевиз гъил къуна.
- Шадар хъия вуна, гад, чун,
Рекъер кутуна.

Хкваш вуна яргъаравай
Зи рикӀин дустар.
Чи “Булахдал” ятаривай
Гъваш цӀийи хабар.

Гад, кутазва умуд за вак -
Мурадар ава...
Кутун хъия лувар на чак! -
Зи тӀалабун я...

КӀватӀ хъжеда...

- Жува-жув хуьх! - ван къевезва чаз.
Мердимазар хъаначни цаз!
Мукъаят хъухъ, гъил вугумир!
Мензил авач, гаф лугъумир...
Варцаралди мугъман къведач.
Гъайиф, вавайни физ жедач...
Им вуч кар я кунвайди чаз,
Корона (а) лай вирусди чаз?
Ирид гъуьлуьн кӀаниз фирай!
Къе аматӀа, пака къирай!
Чиляй чилериз аватуй,
Начагъдакай фад жкатуй!
Дарих тежен чун, чан дустар,
Тахъуй саданни рикӀ гъич тӀар.
Ша булахдал мукъвал-мукъвал,
Са хабар це, гъикӀ ятӀа гъал...
Сагъвал гурай квез виридаз -

Жегъилдазни ва къуьзуьдаз.
Фад и йикъар алатрай,
Коронавирус жкатрай!
Гъахъ атӀана ша, мад лугъун:
ИкӀ гъамиша жедач хъи чун,
Рак агална, къуд цал акваз...
КӀватӀ хъжеда чун, хуш рахаз...

Вуч инсан я чир жедани?

Килигналди ваз винелай,
Сел физвайди ви рикӀелай,
Фу гуналди на гъилелай,
Вуч инсан я чир жедани?

Алуд тийиз вил вилелай,
Килигналди вун синелай,
Ширин гафарни - мецелай,
Вуч инсан я чир жедани?

Салам гана, вун кимелай,
Гъекъ авахъиз ви пелелай,
ЦӀар илитӀналди хуьрелай,
Вуч инсан я чир жедани?

Къене селлер авахъналди,
Дерин гъуьлуьк акахъналди,
Гъижрандин цӀук акатналди,
Вуч инсан я чир жедани?

Накъвад стӀал - къекъемдал экв,
РикӀяй фейла, акъудиз тӀекв,
ТӀал чир тийиз, давамиз рехъ,
Вуч инсан я чир жедани?

Гъиляй текъвез са кӀвалахни,
РикӀел алаз Сад Аллагъни,
Инсандиз хас я гунагъни,
Вуч инсан я чир жедани?

Алудмир рикӀелай

Экуьнин салам ракъурна,
ЭкъечӀда лагъай,
Къелем гъиле къуниз мажбурна
Хиялри атай...

Михъи ният аваз кам вегъ
Чарадан гъенел,
Фу кяна на тӀуьртӀани цӀвегъ,
Хуьх жуван рикӀел.

Са суфрадихъ ацукъай вахт
Къемир ваз гъайиф.
Ам Аллагъди гайи я бахт
Гъуьрметдиз лайих.

Анлай къулухъ вуч арада
Куь хъайитӀани,
Футфа туна са чарада,
Къай хъайитӀани,

Хкваш рикӀел гъикӀ амуькнай
Са суфрадихъ куьн,
Шадвал ийиз гъикӀ ацуькнай,
Туна куьне куьн...

Бубайрилай амай адет
Квадармир куьне!
Фан къадир хуьх, ая гъуьрмет
Гъар садан кӀвале.

Тамила САЛМАНОВА

Декабрь

Зи динжвал кутурди завалдик,
Декабрь, вакай зи ханва рикӀ.
Чан тиртӀа экечӀдай кавалдик,
МуркӀадин къаяб я, къанва рикӀ.
Гъамарин дагъ гъана агудна,
Заз дяве авурди малумар.
Зи хъверни зи шадвал къакъудна,
Гъикъван за эхда ви зулумар?
Сифтедай, инсафсуз, рикӀ алай
Къакъудна зи багъри кас вуна.
ЧӀулавна зи уьмуьр цуьк алай,
Къаз туна даиман яс вуна.
Къиб къван заз къанва ви савух куц,
КичӀ ава, къурху я вун атун.
Писвилин вакай заз хъанва гъуц,
Акъваза, бес я ваз зун гатун!

Зул!

Гъар са нямет вичив гвай бул,
Экъисна хур, къалурна вич.
Ява паб хъиз атана зул,
Зар-зибадив чӀагурна вич.
Вуч гватӀани, хуш туш ам заз,
Гуьгъуьна къуьд - къаяр, мекъер.
ЧукӀулдин мурз алай аяз,
Живедлай гел, муркӀад муькъвер...

Къил къибледихъ, дурнайрин
цӀиргъ -
Гъарайзава дердиник кваз.
Алатзава рикӀелай чиргъ,
Хъфидани цӀиргъиник кваз?
Ваъ, хъфидач, ажувалдач.
Даим туш къуьд, алуькда яр.
Жуван кылин агъузвалдач,
Вилив хуьда за дурнаяр!

Теране ОРУЖЕВА-КЕРИМОВА

Пуд булах

Къулан СтӀалприн булахриз
талукъ цӀарар.

СтӀалприн пуд булах - саки
къуьн-къуьне,
Секин авахъзава, къуна
гъил-гъиле,
КӀубандиз авазриз, физва
шуршуриз,
КӀанивал рикӀевай пак таватар
хъиз...

Йифериз чуьхуьзва ацӀай варз,
гъетер,
Чизвани и патан рушарин сирер?
Шумудан дерт-гъамар яраб квеv
гватӀа,
Шумудан руьгъ куьне
секинарнатӀа...

Экуьнлай ухшар я яргъи кифериз,
Рагъ жеда нурарив саки звягъиз!
КӀубандиз стӀалар куьне чуькурда,
Ятар хъваз атанвай нукӀер
чукурда...

Бул хъурай ватанда ацӀай булахар,
РикӀерин хвешивал, элдин дамахар!

Йифен авазар

КӀубан тир а йифиз авазриз нуьклер,
ЧукӀурна алемдиз жуьрба-жуьр
ванер.
Ацуькна оркестр - гъар сад са пата,-
Язавай, на лугъун, иер соната.

Саки гъар устаддив гвай вичин алат,
Экуьналд галатнач - им вуч алапат!
Концерт куьтягъ хъана, алуькна ярар,
Нубатдиз атана мад манидарар.

А иер ванерал гъейран хъанвайди
Тек са зун тушир къван... ашкъид
канвайди,
Рапрапиз хъуьрезвай мичӀи
патарай,
Варз авай килигиз цавун къатарай...

Гагъ-гагъ заз акӀ жезвай, вацранни
гъава
Гъариб, шад макъамри
дегишарзава...

Вилер милиз мичӀиз, гагъни ахъайиз,
Аквазвай манийрин са арифдар
хъиз...

...Зи руьгъдиз кинарна нуькӀери
йифиз,
Дердерив гъил гана авазри сенфиз.

Лацу марвар

Саки са сунадин чешне я марвар,
ШуькӀуь тандал цӀийиз ахъа
хъанавай.
На лугъун, тӀебиат я магъир заргар,
Лап устадвилелди икӀ кӀвалахнавай.

Пешер сад-садавай секин
къакъудиз,
Алемдиз чинеба килигзавани?
Навар гагъ зайиф жез, гагъни
къекъьфиз,
Къетивал авачир каркачӀ руш яни?

Пагъ, гъикъван иер я вун,
лацу марвар!
Пешер гъилер ятӀа, белки,
тандаллай?
Тадиз на чин кӀевиз, къекъвейла
гарар,
Накъвар михъзавани мили
цӀвелелай?

Агъадай килигиз амуькнава зун,
Ви махпур юбкадал ашукъ хъанва
чун.
Им вуч алапат я, вуч иер къугъун -
Лап балеринадиз ухшар я къван вун!

Суал-жаваб

- Сад лагъай классдиз физвай аял патал госу-дарстводи пул (выплата) гузвани ва адан къадар гыкъванди я?

- Дагъустан Республикадин Гьукуматдин 2012-йисан 8-августдиз къабулнавай 265-нумрадин къарардал асаслу яз, 1-классдиз физвай сад ва я са шумуд аял авай агъвал авачир (малоимущий) хизанриз госу-дарстводин патай 2000 манатдин къадарда аваз пул гузва. Гьар са аялдиз - 2000 манат ва са сеферда.

Пулдин куьмек къачун патал винидихъ къалурна-вай жуьредин хизанрин векилар документарни гваз чеб яшамеш жезвай чкада авай МФЦ-диз фена клан-зава. Ихътин документар герек къведа:

- диде-бубадин паспортар;
- аял хунин гъакъиндай шагъадатнама;
- эленимиш хъунин гъакъиндай шагъадатнама;
- эгер диде-бубайрикай сада къвалахзавачтла,

къвалахдилай алуднавайди къейднавай зегъметдин книжка ва я къвалахдик квачирди тестикъарзавай справка;

- эгер диде-бубади къвалахзавачтла, къвалахза-вайди тестикъарзавай справка (къвалахал къабулай вахт ва приказдин нумра къалурнавай) ва эхирим-жи пуд вацра къачунвай мажибдин къадар къейдна-вай справка;

- аял 1-классдиз фенвайди тестикъарзавай справка;

- аял вичин диде-бубадихъ ва я къаюмрихъ га-лаз яшамеш жезвайди тестикъарзавай справка;

- диде-бубадин ИНН (эгер аваз хъайитла);

- хизанда шумуд кас аватла къалурнавай справка;

- банкдин реквизитар.

РИКЕЛ ХУЪХ: и пул къачун патал документар МФЦ-диз алай йисан 1-декабрдалди агакъарна кланзава.

Чи ватанэгълияр - гьар сана Мадриддин лезги гъед

Карина АЗИЗОВА. Алакьунар авай и лезги рушан твар чи халкъдин арада са акъван машгур туш. И кардин себебни ам я хьи, Карина Ашхабад шегьерда дидедиз хъана. Ина мектеб акъалтларна, Москвада, Санкт-Петербургда, къецепатан уьлквейра музыкадин рекъай чирвилер къачуна. Аял чвалалай вичин рикл алай пеше хкъагъай руша США-да, Италияда, Испанияда, Европада маса уьлквейра кыле фейи концерт-ра вишералди тамашачияр гьейранарзава. Алай вах-тунда ам Испаниядин меркезда яшамеш жезва.

Карина Азизова вичин твар дуьньядин хейлин уьлквейра машгур пианистка я. Адан ери-бине Азербай-жанда авай лезгийр яшамеш жезвай Къалажух хуьрай я. Къадар-къисметди рушан хизан Туьркмениядиз акъудна. Амма хайи чилин къадир авай диде-бубади бубайрин Ватандихъ галаз авай алакьаяр атланач, гьар йисуз, багърийрал кыл члугваз, хуьруз хкъезва. Чпин веледризни абуру лезги члал, милли адетар чирнава.

Ашхабадда музыкадин рекъай алакьунар авай аялар патал ахъайнавай мектебда къалайдалай кьул-хухъ 12 йис хъанвай Карина чкадин муаллимрин тек-лифдалди, чирвилер къачуз, Москвадиз физва. Ина ам П.И.Чайковскийдин тварунихъ галай госу-дарстводин консерваториядин патав гвай музыкадин кылин школадиз гъахъзава. Каринади са шумуд йис вилик ФЛНКА-дин сайт патал ганвай интервьюда къейдза-ва: “Зи алакьунриз къимет гайи диде-буба сагърай. Абуру, кичлени тахъана, бегъем яшарни тамам тахъан-вай зун Москвадиз къелиз ракъурна. Гъа вахтара мусур-

манрин хизандай руш велед, адет яз, текдиз яргъал шегьерриз ахъайзавайди тушир. Амма зи диде-буба-ди, зак квай ашкъи, музыкадихъ авай кланивал акур-ла, Москвадиз ракъурдай къарар къабулна. И кар аву-налди абур клусни гъалатл хъанач...”

Гъахъикъатдани, эгер а члавуз Каринадиз Урусат-дин кылин шегьердиз атун къисмет хъаначиртла, адан вилик дуьньядин музыкадин алемдиз рекьер ачух тахъунни мумкин тир. Лугъудайвал, лезги рушан бах-туни гъана. Москвада ада дуьньяда твар-ван авай пианист Виктор Бунинан гъилик къелна. Гуьгъуьнлай консерваторияда къелзавай члавуз Каринадиз РСФСР-дин лайихлу артист Лев Наумова чирвилер гана.

15 йис хъайила, Карина Азизовади Италиядин Рагуза шегьерда кыле фейи пианистрин междун-ародный конкурсдин премия къачуна. Гъа инлай лезги рушан машгурвилин сергъятар гегъенш жез гатлунна. Гуьгъуьнлаплай йисара ада Италияда, Испанияда, Аме-рикада, къецепатан маса уьлквейра конкурсра, кон-цертра иштиракна, вич пешекар пианистка тирди кар-далди субутна.

Испаниядин машгур дирижер Виктор Паблодин теклифдалди, Карина Азизова и уьлкведиз куьч хъана. Хъсандиз лезги, урус члалар чизвай рушаз са куьруь вахтунда испан члални чир хъана. Каринадин гафарал-ди, Испанияда классикадин музыка вилик фин патал гзаф къулай шартлар тешкилнава. Жуьреба-жуьре йисара хъайи кризисдизни килиг тавуна, ина культура-дин хилез гьар йисуз еке пулар ахъайзава. Чкадин халкъдизни классикадин музыка иллаки хуш я. Карина Азизовади Мадридда, Барселонада, Сантандерда, Ла-Коруньяда агъзурралди инсанар къватл хъанвай май-данрал дуьньядиз машгур хъанвай устадин эсерар тамамарна.

Каринадин яратмишунрин алемда кылин чка классикадин музыкади къазватлани, адан бейнида, руьгъда лезги манидизни чка ава. Руша чи халкъдин манийрихъ яб гузва. Адахъ гъакни Готфрид Гьасано-ва хъенвай эсерар тамамардай ва адаз бахшнавай къилдин концерт тухудай фикирарни ава.

Чнани чи нубатда Карина Азизовадиз югъур се-фер хъурай лугъузва. Къуй лезги рушан твар дуьнья-да генани машгур хъурай!

Илимдин жигъетдай тухвай ахтармишунри тести-къарайвал, вире авай цик киреж, кальцийдин карбо-нат, жуьреба-жуьре рангарин гидрофитар ква. Абуру циз гьар жуьредин рангар гузва. Яд мурклади кьун та-вунихъни себеб ава. Чилин кланик квай кудай цин чеш-ме вире авайвилай вад ранг алай вирин яд садрани мурклади къазвач.

Дуьньяда

Виридалайни багъа манат

“Лента.ру” чешмеди хабар гузвайвал, дуьньяда виридалайни багъа манат яз гьисабзавай 1794-йисан гимишдин доллар аукци-ондиз акъуднава. 2013-йисуз гъа ихътин манат 10 миллион дол-лардихъ маса гана.

Гимишдин доллардал азадвал лишанламишзавай яржар ва къадим грекрин гьуцарин шикилар атланва. Чешмеди къейдзавай-вал, санлай къачурла ихътин 1758 манат туькьурнавай, абурукай чи йикъарал анжах 130 агакънава. Гзафни-гзаф ихътин манатар США-да машгур тир. Аукциондиз акъуднавай манат Америкадин президентЖордж Вашингтона гъиле кьунвайди яз хъун мумкин я.

Са шумуд йис идалай вилик чилик чуьнуьхзавай къизилар жагъурунал машгур жезвай Британиядин агъалидиз юкъван виш йисарин девирдин тек-туьк гьалтзавай манат жагъана. Пешекар-рин гьисабунралди, а манат Англияда XII асирда арадал гъан-вай. Ам британвиди 1,5 миллион манатдихъ аукционда маса гана.

Ажалдин къармахрай ахкъудна

Алааматдин вакъиа Индиядин Бихар штатда кыле фена. Хайи стхаяр тир Нирадж ва Дирадж Кумар чпин гамишар чуьхуьз вацлуз фена. Гадаяр це авай арада садлагъана гъвечли стха Нираджан къвач крокодолди кьуна.

Члехи стха гъасятда Нирадж къутармишиз гатлунна. Ада кро-кодилдин винел хкадарна ва адан вилериз вичин туплар сухиз эгечлна. Гададин гафаралди, крокодил, инихъ-анихъ тум юзуриз, вичин винел алай кас гадариз алахънавай. Анжах виклеъ гада адак кклам хъиз кланвай.

Женг саки 15 декъикъада давам хъана. Крокодилди, Нирад-жан къвач ахъайна, цин кланик сирнав хъувуна. Хер хъанвай гада тади гьалда духтурханадиз агакъарна.

“Лента.ру” чешмедин малуматралди, са тлимил вахт идалай вилик Индияда 14 йис хъанвай гадади вичин гъвечли стха лекъен-дикай къутармишна.

Къвалахдилай элячлна

Япониядин премьер-министр Синдзо Абэ алай къуллугъдилай элячлна. Ада вич Урусатдин Президент Владимир Путинан дуст яз гьисабзавай ва ам хейлин йисара Курилрин островар Япониядин мулкарлик кухтаз алахънай. Амма и кар адалай алакьнач.

Абэди Япониядин гьукуматдиз 2012-йисалай инихъ регъбер-вал гузвай. Уьлкведин тарихда ам къван яргъалди и къуллугъ-дал хъайи къвед лагъай кас авач.

Гьукуматдин членрин вилик ада вичивай Курилрин островрин жигъетдай Урусатдихъ галаз ислягъвилин икьрар кутлуниз тахъай-вилай гъайиф члугвазвайди хиве кьуна.

Къейд ийин хьи, Абэ къвалахдилай сагъламвал себеб яз элячлна.

Садлагъана гзаф хъанва

“Интерфакс” чешмеди хабар гузвайвал, Великобританияда коронавирус акатзавай инсанрин къадар садлагъана гзаф хъан-ва. Са йикъан къене и уьлкведа 2988 касдик тлегуьн акатнава. Тлегуьвал пайда хъайи девирда са йикъан къене и къадар инсанар коронавирсудик садрани начагъ хъанвачир.

Чкадин духтурривай тлегуьндин есирда гъатзавайбурун къа-дар садлагъана артух хъунин себебар гъелелиг тайинариз хъан-вач.

Къейд ийин хьи, алай вахтунда Великобританияда коронави-рус акатнавайбурун къадар, санлай къачурла, 347152-дав агакъ-нава. Тлегуьндик ина 41551 кас телеф хъана.

Алай вахтунда дуьньяда коронавирус виридалайни гзаф Ин-диядин, Бразилиядин, США-дин, Урусатдин агъалийрик акатзава.

Вад аял телеф хъана

“Известия” чешмеди хабар гузвайвал, Афгъанистанда гъа-лар са акъван пайгар туш. Саки гьар юкъуз уьлкведин жуьреба-жуьре вилаятра ягъунар, хъиткьинарунар арадал къевезва, нети-жада ислягъ агъалияр телеф жезва.

И йикъара Нангархар вилаятта ракетатай инсанар яшамеш жезвай къвалер яна. Нетихада ругуд кас телеф хъана, абурукай вад аялар тир. Жуьреба-жуьре хирер хъуники кьуд кас духтур-ханадиз агакъарна.

Тажуб жедай кар ам я хьи, ракета ахъаяйди вуьж ятла тайина-риз хъанвач. Уьлкведин мулкарал алай боевикрин гъич са десте-дини и кар чпин хивез къачунач.

Августдин эхирра Кандагар вилаятта хъиткьинарунин нети-жада 13 кас телеф хъана.

НАТО-диз хуш туш

Мукъвал тир девирда США-ди Польшадиз алава яракьлу кьу-шунар акъудда. Идакай Урусатдин оборонадин министр Сергей Шойгуди хабар гана, - къейдзава ТАСС-ди.

Адан гафаралди, НАТО-ди шаркъ патан Европадиз акъудна-вай яракьлу аскеррин къадар 10 агъзурдалай алатнава. Министрди къейд авурвал, Кеферпатан Атлантикадин Альянсдин уьлквейри (аник Европадин хейлин уьлквейар, США ва Канада акатзава) шаркъ патан Европада чпин яракьлу кьуватрин къадар артухарзава.

Сергей Шойгуди алава хъувурвал, НАТО-диз Урусатдин са-далайни аслу тушир сиясат ва чи уьлкведи вири дуьньядин мет-леб авай месэляяр гъялуни карда иштиракун хуш туш.

Чин гъазурайди - Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Квез чидани?

Вад рангунин вир

Ажсайиб вирер

Тебиатдин нубатдин алаамат Китайда, Цзючжай-гоу твар алай милли паркуна ава. Лагъана кланда, пар-кунин мулкарал хейлин вирер, чарчарар ала. Абурун арада виридалайни къетленди, фикир желбзавайди вад ранг алай вир я.

Вир элкъвена дагълари хуьзва. Деринвилел саки 5 метр ала. Винелай килигайла, регъятдиз вирин клан аквазва. Вирел гагъ хъипи, гагъ къацу, гагъни бирюза-дин, сапфирдин, чулав нефритдин рангар акъалтзава.

Къваларив гвай вирерин яд мурклади къаз авагъ-заватлани, бязи вирер кьуразватлани, и вире авай яд хъуьлуьз мурклади къазвач, я чими гатуз цин къадар-ни тлимил жезвач. Ихътин къетленвилериз килигна, чка-дин агъалийри адаз пак вир лугъузва.

понеделник, 14 сентября

РГВК	
06.50	«Заряжайся!» 0+
07.00	Новости Дагестана.
08.05	«Заряжайся!» 0+
08.15	«Здравствуй, мир!» 0+
08.50	«Заряжайся!» 0+
08.55	Д/с «Русский музей детям» 0+
09.25	Х/ф «Республика ШКИД» 0+
11.20	«Служа Родине»
11.35	«Годакан» 6+
12.05	«Парламентский вестник»
12.30	Новости Дагестана.
12.50	Х/ф «Новый дом» 0+
14.05	«Арт-клуб» 0+
14.30	Новости Дагестана.
14.55	«Человек и право»
16.05	Мультфильм 0+
16.30	Новости Дагестана.
16.55	Д/с «Земля. Территория загадок»
17.25	Т/с «Непридуманная жизнь» 11 с.
18.20	«Дагестан без коррупции»

18.45	Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30	Новости Дагестана.
20.00	Время новостей. Махачкала
20.20	Д/ф «Памяти Азнаура Аджиева»
20.50	«Дагестанский календарь» 0+
20.55	«Корни и ветви. Крепость семи братьев» 0+
21.05	«Экологический вестник»
21.20	«Учимся побеждать»
21.40	«Дагестан туристический» 6+
22.00	«На виду»
22.30	Время новостей Дагестана
23.00	Время новостей. Махачкала
23.20	«Угол зрения»
23.50	Д/с «Легенды науки» 8 с.
00.30	Новости Дагестана.
01.00	Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ	
5.00, 9.25	Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00	Новости. (16+).
9.50	Жить здорово! (16+).
10.55	Модный приговор.
12.15, 16.00, 1.10, 3.05	Время покажет. (16+).
15.15, 4.15	Давай поженимся! (16+).
17.00	Мужское/Женское. (16+).
18.00	Вечерние новости. (16+).
18.40	На самом деле. (16+).
19.40	Пусть говорят. (16+).
21.00	Время. (16+).
21.30	Т/с «Шифр»
22.30	Док-ток. (16+).
23.30	Вечерний Ургант. (16+).
0.10	К-150-летию Александра Куприна. «Поединок». (16+).

РОССИЯ 1	
09.00	Канал «Рубас»
17.15	Актуальное интервью. Перегон скота.
17.30	Безопасность детей и пассажиров.
18.00	«Акценты».
5.00, 9.30	Утро России.
9.00, 14.30, 21.05	Вести. Местное время.
9.55	О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00	Вести.
11.30	Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40	60 минут. (12+).
14.55	Т/с «Тайны следствия». (12+).
17.15	Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20	Т/с «Тайна Марии». (12+).
23.20	Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.00	Т/с «Каменская».

НТВ	
5.05	Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00	Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30	Сегодня.
8.25, 10.25	Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
13.20	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Место встречи. (16+).
16.25	ДНК. (16+).
18.30, 19.40	Т/с «Пес». (16+).
21.20	Т/с «Балабол». (16+).
23.40	Основано на реальных событиях. (16+).
1.10	Место встречи. (16+).
3.00	Их нравы.
3.35	Т/с «Отдел 44». (16+).

ДОМАШНИЙ	
6.30, 4.45	По делам несовершеннолетних. (16+).
8.25	Давай разведемся! (16+).
9.30, 3.10	Тест на отцовство. (16+).
11.40, 2.20	Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.40, 1.25	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.45, 1.00	Д/ф «Порча». (16+).
14.15	Мелодрама «Поделись счастьем своим». (Украина). (16+).
19.00	Т/с «На твоей стороне» (Украина). (16+).
23.00	Т/с «Женский доктор 2» (16+).

ТВ-ЦЕНТР	
6.00	Настроение.
8.10	Актерские судьбы. Ариадна Шенгеля и Лев Прыгунов. (12+).
8.45	Т/с «Каменская». «Чужая маска». (16+).
10.55	Городское собрание.
11.30, 14.30, 17.50, 22.00	События.
11.50, 2.55	Т/с «Коломбо». (США). (12+).
13.40, 5.20	Мой герой. Алексей Учитель. (12+).
14.50	Город новостей.
15.05	Т/с «Отец Браун». (Великобритания). (16+).
16.55	Советские мафии. Демон перестройки. (16+).
18.15	Детектив «Сжигая за собой мосты». (12+).
21.45, 0.35	Петровка, 38. (16+).
22.35	Вирусная реальность. (16+).
23.05, 1.35	Знак качества. 0.00 События. 25-й час. 0.55 Прощание. Людмила Сенчина. (16+).

ЗВЕЗДА	
6.00	Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15	Новости дня.
8.20	Д/с «Оружие Победы».
8.35	Не факт!
9.05, 10.05, 13.15	Т/с «СМЕРШ. Дорога огня». (16+).
10.00, 14.00	Военные новости.
13.40, 14.05	Т/с «Синдром Шахматиста». (16+).
18.30	Специальный репортаж. (12+).
18.50	Д/с «Битва оружейников». «Дизель-электрические подводные лодки «Виски» против «Тэнг. (12+).
19.40	Скрытые угрозы.
20.25	Д/с «Загадки века».
21.25	Открытый эфир.
23.05	Между тем. (12+).
23.40	Х/ф «Ночное происшествие».
1.30	Х/ф «Ждите связного». (12+).

вторник, 15 сентября

РГВК	
06.50	«Заряжайся!»
07.00	Новости Дагестана.
07.20	Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00	«Заряжайся!» 0+
08.05	Мультфильм 0+
08.30	Новости Дагестана.
08.50	«Заряжайся!» 0+
08.55	Д/с «Земля. Территория загадок»
09.25	Х/ф «Небеса могут подождать»
11.25	«Дагестанский календарь» 0+
11.30	Т/с «Непридуманная жизнь» 11 с.
12.30	Д/ф «Памяти Азнаура Аджиева»
13.05	Гала-концерт фестиваля «Горцы-2020» «Мой Дагестан – моя Россия» 0+
14.30	«Угол зрения»
15.00	«На виду»
15.30	«Дагестан туристический» 6+

15.50	«Учимся побеждать»
16.10	Мультфильм 0+
16.30	Новости Дагестана.
16.55	Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему»
17.45	Дагестанский государственный театр кукол представляет: «Горы Кавказа, приветствую вас!»
18.45	Передача на лакском языке «Аьрши ва аьлу»
19.30	Новости Дагестана.
20.00	Д/ф «Последний житель Гамсутля» 0+
20.10	«Дагестанский календарь» 0+
20.20	«Подробности»
20.50	Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
21.40	«Молодежный микс»
21.55	«Человек и вера»
22.30	Новости Дагестана.
23.00	Д/ф «Братья» 0+
23.10	Х/ф «Адам и Хева»
01.00	Д/ф «Мельник Саидгасан» 0+

ПЕРВЫЙ	
5.00, 9.25	Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00	Новости. (16+).
9.50	Жить здорово! (16+).
10.55	Модный приговор.
12.15, 16.00, 1.10, 3.05	Время покажет. (16+).
15.15, 4.15	Давай поженимся! (16+).
17.00	Мужское/Женское. (16+).
18.00	Вечерние новости. (16+).
18.40	На самом деле. (16+).
19.40	Пусть говорят. (16+).
21.00	Время. (16+).
21.30	Т/с «Шифр»
22.30	Док-ток. (16+).
23.30	Вечерний Ургант. (16+).
0.10	К-150-летию Александра Куприна. «Поединок». (16+).

РОССИЯ 1	
09.00	Канал «Даргала анкьи»
17.15	К дню Единства народов Дагестана
17.35	Художник Наталья Савельева
18.00	Стратегия развития промышленности Дагестана
5.00, 9.30	Утро России.
9.00, 14.30, 21.05	Вести. Местное время.
9.55	О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00	Вести.
11.30	Судьба человека (12+).
12.40, 18.40	60 минут. (12+).
14.55	Т/с «Тайны следствия». (12+).
17.15	Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20	Т/с «Тайна Марии». (12+).
23.20	Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.00	Т/с «Каменская». (16+).

НТВ	
5.05	Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00	Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30	Сегодня.
8.25, 10.25	Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
13.20	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Место встречи. (16+).
16.25	ДНК. (16+).
18.30, 19.40	Т/с «Пес». (16+).
21.20	Т/с «Балабол». (16+).
23.40	Основано на реальных событиях. (16+).
1.15	Место встречи. (16+).
3.00	Их нравы.
3.35	Т/с «Отдел 44». (16+).

ДОМАШНИЙ	
6.25, 6.30	6 кадров. (16+).
6.50, 4.50	По делам несовершеннолетних. (16+).
8.55	Давай разведемся! (16+).
10.05, 3.15	Тест на отцовство. (16+).
12.15, 2.20	Д/ф «Реальная мистика». (16+).
13.25, 1.25	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.30, 1.00	Д/ф «Порча». (16+).
15.00, 19.00	Т/с «На твоей стороне» (16+).
23.00	Т/с «Женский доктор 2» (16+).

ТВ-ЦЕНТР	
6.00	Настроение.
8.10	Доктор И... (16+).
8.45	Комедия «Три плюс два».
10.50	Любимое кино. «Три плюс два». (12+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00	События.
11.50, 0.35, 4.10	Петровка, 38. (16+).
12.05, 2.55	Т/с «Коломбо». (США). (12+).
13.40, 5.20	Мой герой. Любовь Толкалина. (12+).
14.50	Город новостей.
15.05	Т/с «Отец Браун». (Великобритания). (16+).
16.55	Советские мафии. Банда Монгола. (16+).
18.15	Детектив «Барышня и хулиган». (12+).
22.35	Осторожно, мошенники! Замуж за принца. (16+).
23.05, 1.35	Д/ф «Анна Герман. Страх нищеты». (16+).
0.00	События. 25-й час. 0.55 Женщины Михаила Евдокимова. (16+).

ЗВЕЗДА	
6.00	Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15	Новости дня.
8.20, 18.30	Специальный репортаж. (12+).
8.40, 10.05, 13.20, 14.05, 23.40	Т/с «Настоящие». (16+).
10.00, 14.00	Военные новости.
18.50	Д/с «Битва оружейников». «Реактивная авиация. Микоян против Шмюда». (12+).
19.40	Легенды армии с Александром Маршалом. Борис Воробьев. (12+).
20.25	Улика из прошлого. «Дело о проклятых бриллиантах. Новые факты. (16+).
21.25	Открытый эфир. (12+).
23.05	Между тем. (12+).
3.05	Х/ф «Ночное происшествие».
4.35	Х/ф «Вертикаль».

среда, 16 сентября

РГВК	
06.50	«Заряжайся!» 0+
07.00	Время новостей Дагестана
07.20	Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08.00	«Заряжайся!» 0+
08.05	Мультфильмы 0+
08.30	Время новостей Дагестана
08.50	«Заряжайся!» 0+
08.55	Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему»
09.45	Х/ф «Жанна Д'Арк»
12.30	Время новостей Дагестана
12.50	Х/ф «Адам и Хева» 0+
14.00	«Человек и вера»
14.30	Время новостей Дагестана
14.50	Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
15.40	«Подробности»
16.05	Мультфильм 0+

16.30	Время новостей Дагестана
16.55	Д/с «Земля. Территория загадок»
17.20	Т/с «Непридуманная жизнь» 12 с.
18.20	«Арт-клуб» 0+
18.45	Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30	Время новостей Дагестана
20.00	Время новостей. Махачкала
20.20	Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
20.50	«Здоровье»
21.40	«Дагестан туристический» 6+
21.55	«Городская среда»
22.30	Время новостей Дагестана
23.00	Время новостей. Махачкала
23.20	«Аутодафе»
00.00	«Дагестанский календарь» 0+

ПЕРВЫЙ	
5.00, 9.25	Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00	Новости. (16+).
9.50	Жить здорово! (16+).
10.55	Модный приговор.
12.15, 16.00, 1.10, 3.05	Время покажет. (16+).
15.15, 4.20	Давай поженимся! (16+).
17.00	Мужское/Женское. (16+).
18.00	Вечерние новости. (16+).
18.40	На самом деле. (16+).
19.40	Пусть говорят. (16+).
21.00	Время. (16+).
21.30	Т/с «Шифр»
22.30	Док-ток. (16+).
23.30	Вечерний Ургант. (16+).
0.10	К-150-летию Александра Куприна. «Поединок». (16+).

РОССИЯ 1	
09.00	Канал национального вещания «Лалаан» на ругульском языке
17.15	Концерт к Дню Единства Народов Дагестана
5.00, 9.30	Утро России.
9.00, 14.30, 21.05	Вести. Местное время.
9.55	О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00	Вести.
11.30	Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40	60 минут. (12+).
14.55	Т/с «Тайны следствия». (12+).
17.15	Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20	Т/с «Тайна Марии». (12+).
23.20	Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.00	Т/с «Каменская».

НТВ	
5.05	Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00	Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30	Сегодня.
8.25, 10.25	Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
13.20	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Место встречи. (16+).
16.25	ДНК. (16+).
18.30, 19.40	Т/с «Пес». (16+).
21.20	Т/с «Балабол». (16+).
23.40	Поздняков. (16+).
23.55	Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
0.25	Мы и наука. Наука и мы. (12+).
1.25	Место встречи. (16+).
3.05	Их нравы.
3.35	Т/с «Отдел 44». (16+).

ДОМАШНИЙ	
6.30	6 кадров. (16+).
6.45, 5.35	По делам несовершеннолетних. (16+).
8.50	Давай разведемся! (16+).
10.00, 3.55	Тест на отцовство. (16+).
12.10, 3.05	Д/ф «Реальная мистика». (16+).
13.20, 2.15	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.25, 1.45	Д/ф «Порча». (16+).
14.55, 19.00	Т/с «На твоей стороне» (16+).
23.00	Т/с «Женский доктор 2» (16+).

пятница, 18 сентября

РГВК	Драматического театра им. М. Горького «Неза- конченный концерт» Расул Гамзатов
06.45 «Заряжайся!» 0+	
07.00 Новости Дагестана.	
07.20 Передача на аварском языке «Паданги памалги заманги»	
08.00 «Заряжайся!» 0+	
08.10 Мультфильмы 0+	
08.30 Новости Дагестана.	
08.50 «Заряжайся!» 0+	
08.55 Д/с «Земля. Территория загадок»	
09.25 Х/ф «Касабланка»	
11.30 Т/с «Непридуманная жизнь» 13 с.	
12.30 Новости Дагестана.	
12.50 Х/ф «Начало» 0+	
14.30 Новости Дагестана.	
14.50 «Кунацкая»	
15.35 «Агросектор»	
16.05 «Галерея искусств»	
16.30 Новости Дагестана.	
16.55 «Воспевшие Дагестан»: Поэтический спектакль Русского	

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+)	
9.00, 12.00, 15.00 Новости. (16+).	
9.50 Жить здорово! (16+).	
10.55, 3.10 Модный приговор.	
12.15, 16.00 Время покажет. (16+).	
15.15, 4.00 Давай поженимся! (16+).	
17.00, 4.35 Мужское/Женское. (16+).	
18.00 Вечерние новости. (16+).	
18.40 Человек и закон. (16+).	
19.40 Телеигра «Поле чудес». (16+).	
21.00 Время. (16+).	
21.30 Голос 60+. Новый сезон. (12+).	
23.25 Вечерний Ургант. (16+).	
0.20 Д/ф «Ронни Вуд: кто там наверху любит меня». (16+).	
1.40 Я могу! (12+).	

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Магудере» на агульском языке	
17.15 Духовная жизнь	
17.35 Дагестан спортивный	
17.45 По аулам Дагестана. Кумух	
18.15 Наблюдение скоростного режима	
5.00, 9.30 Утро России.	
9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.	
9.55 О самом главном.	
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.	
11.30 Судьба человека	
12.40, 18.40 60 минут.	
14.55 Т/с «Тайны следствия». (12+).	
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).	
21.20 Юморина-2020.	
23.40 Х/ф «Вдова». (12+).	
3.10 Х/ф «Ромашка, Кактус, Маргаритка». (12+).	

НТВ

5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).	
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).	
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня.	
8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).	
13.20 Чрезвычайное происшествие. Обзор.	
14.00 Место встречи.	
16.25 ДНК. (16+).	
17.25 Жди меня. (12+).	
18.30, 19.40 Т/с «Пес». (16+).	
23.30 Своя правда с Р. Бабаяном. (16+).	
1.15 Квартирный вопрос.	
2.15 Х/ф «Взрыв из прошлого». (16+).	

ДОМАШНИЙ

6.25 6 кадров. (16+).	
6.30, 4.40 По делам несовершеннолетних. (16+).	
8.30 Давай разведемся! (16+).	
9.40 Тест на отцовство. (16+).	
11.45 Д/ф «Реальная мистика». (16+).	
12.50, 3.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	
13.55, 3.25 Д/ф «Порча». (16+).	
14.25 Мелодрама «Мама Люба». (16+).	
19.00 Мелодрама «Таисия». (Украина). (16+).	
23.50 Про здоровье. (16+).	
0.05 Мелодрама «Я - ангина!» (16+).	

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.	
8.10, 11.50 Детектив «Племяшка». (12+).	
11.30, 14.30, 17.50 События.	
12.20, 15.05 Х/ф «Бабочки и птицы». (12+).	
14.50 Город новостей.	
16.55 Д/ф «Актёрские судьбы. Тайны аристократы». (12+).	
18.10 Детектив «Красавица и воры». (12+).	
20.00 Детектив «Охотница». (12+).	
22.00 В центре событий.	
23.10 Т/с «Каменская». «Не мешайте палачу». (16+).	
1.15 Детектив «Пять минут страха». (12+).	
2.40 Петровка, 38. (16+).	
2.55 В центре событий. (16+).	
3.55 Х/ф «Все о его бывшей». (12+).	

ЗВЕЗДА

6.10 Специальный репортаж. (12+).	
6.35 Д/ф «Легенды разведки. Вильям Фишер». (16+).	
7.35, 8.20 Х/ф «Без особого риска».	
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.	
9.35, 10.05, 13.15, 14.05, 18.40, 21.25 Т/с «Одесса-мама». (16+).	
10.00, 14.00 Военные новости.	
22.40 Д/с «Сделано в СССР».	
23.10 Десять фотографий. Б. Щербак.	
0.00 Х/ф «Сверстницы». (12+).	
1.35 Х/ф «Проверено - мин нет!». (12+).	
3.00 Х/ф «Криминальный отдел». (12+).	
4.10 Х/ф «Вертикаль».	
5.25 Х/ф «Медовый месяц».	

суббота, 19 сентября

РГВК	Драматического театра им. М. Горького «Неза- конченный концерт» Расул Гамзатов
07.00 Новости Дагестана.	
07.20 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»	
08.00 Мультфильм 0+	
08.30 Новости Дагестана.	
08.55 Х/ф «Приключения Буратино» 0+	
11.20 «Мой малыш»	
11.50 «Круглый стол»	
12.30 Фестиваль «Кавказ - единая семья 2020» Часть 1	
13.50 Д/ф «Край предков»	
14.30 «На виду. Спорт»	
15.05 «Подробности»	
15.25 «Молодежный микс»	
15.45 «Здравствуй, мир!» 0+	
16.20 «Дагестанский календарь» 0+	
16.30 Новости Дагестана.	
16.55 «Дежурная часть»	
17.05 Дагестанское кино. Х/ф «Снежная свадьба» 0+	

ПЕРВЫЙ

6.00 Доброе утро. Суббота.	
9.00 Умницы и умники. (12+).	
9.45 Слово пастыря.	
10.00, 12.00 Новости. (16+).	
10.15 101 вопрос взрослому. (12+).	
11.15, 12.15 Видели видео?	
13.55 На дачу! с Н. Барбье.	
15.10 Горячий лёд. Фигурное катание. Кубок России 2020. Женщины. Короткая программа. Прямой эфир.	
16.25 Кто хочет стать миллионером? (12+).	
18.00 Муз. фестиваль «Белые ночи». (12+).	
19.30, 21.20 Сегодня вечером. (16+).	
21.00 Время. (16+).	
23.00 КВН. Премьер-лига.	
0.15 Комедия «Любовник моей жены». (18+).	
1.40 Я могу! (12+).	

РОССИЯ 1

08.00 ВЕСТИ. МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.	
08.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. СУББОТА.	
5.00 Утро России. Суббота.	
8.00 Вести. Местное время.	
8.20 Местное время. Суббота.	
8.35 По секрету всему свету.	
9.00 Тест. (12+).	
9.25 Пятно на одного.	
10.10 Сто к одному.	
11.00 Вести.	
11.30 Юмор! Юмор! Юмор! (16+).	
12.30 Доктор Мясников. (12+).	
13.40 Х/ф «Мои дорогие».	
18.00 Привет, Андрей! (12+).	
20.00 Вести в субботу.	
21.00 Х/ф «Танец для двоих». (12+).	
1.10 Х/ф «Отцовский инстинкт». (12+).	

НТВ

5.00 ЧП. Расследование. (16+).	
5.25 Х/ф «Дед». (16+).	
7.20 Смотр.	
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня.	
8.20 Готовим с Алексеем Зиминим.	
8.45 Кто в доме хозяин?	
9.25 Едим дома.	
10.20 Главная дорога.	
11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым.	
12.00 Квартирный вопрос.	
13.00 Наш ПотребНазор.	
14.00 Поедем, поедим!	
15.00 Своя игра.	
16.20 Следствие вели...	
18.00 По следу монстра.	
19.00 Центральное телевидение.	
20.20 Ты не поверишь!	
21.20 Секрет на миллион. Никита Джигурда.	
23.25 Международная пирамида. (16+).	
0.15 Квартирник НТВ у Маргулиса. Супер бэнд «Куртки Кобейна».	

ДОМАШНИЙ

6.20, 6.30 6 кадров. (16+).	
6.50 Мелодрама «Ворожея». (Украина). (16+).	
10.50 Т/с «Зоя» (Украина). (16+).	
19.00 Т/с «Великолепный век» (16+).	
1.35 Мелодрама «Зоя» (16+).	
4.50 Д/ф «Знать будущее. Жизнь после Ванги». (16+).	
5.40 Д/с «Эффекты Матроны». (16+).	

ТВ-ЦЕНТР

5.40 Детектив «Красавица и воры». (12+).	
7.30 Православная энциклопедия.	
8.00 Полезная покупка. (16+).	
8.05 Выходные на колесах.	
8.30 Х/ф «Свадьба в Малиновке».	
10.25, 11.45 Детектив «Ночной патруль». (12+).	
11.30, 14.30, 23.45 События.	
12.50, 14.45 Детектив «Агата и сыск. Королева брильянтов». (12+).	
17.00 Детектив «Агата и сыск. Рулетка судьбы».	
21.00 Постскриптум.	
22.15 Право знаты! (16+).	
0.00 Прощание. Надежда Алилуева. (16+).	
0.50 Удар властью. Трое самоубийц. (16+).	
1.30 Вирусная реальность. (16+).	
1.55 Советские мафии. Демон перестройки.	

ЗВЕЗДА

7.05, 8.15 Х/ф «Королевство Крихов Зеркал».	
8.00, 13.00, 18.00 Новости дня.	
9.00 Легенды музыки.	
9.30 Легенды телевидения. Л. Якубович. (12+).	
10.15 Д/с «Загадки века».	
11.05 Улика из прошлого».	
11.55 Не факт!	
12.30 Круз-Контроль.	
13.15 Специальный репортаж. (12+).	
13.35 СССР. Знак качества. (12+).	
14.25 Морской бой.	
15.30 Д/с «Оружие Победы».	
16.05 Х/ф «Дорога на Берлин». (12+).	
18.10 Задел!	
18.25 Х/ф «Солдат Иван Бровкин».	
20.25 Х/ф «Иван Бровкин на челине».	
22.30 Фестиваль фейерверков «Ростех».	
0.00 Т/с «Одесса-мама». (16+).	

воскресенье, 20 сентября

РГВК	Драматического театра им. М. Горького «Неза- конченный концерт» Расул Гамзатов
07.00 Новости Дагестана.	
07.20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»	
08.00 «Мой малыш»	
08.30 Новости Дагестана.	
08.50 Фестиваль «Кавказ - единая семья 2020» Часть 1	
10.05 Х/ф «Невеста с Севера» 0+	
11.30 «Городская среда»	
11.55 «Здравствуй, мир!»	
12.30 «Молодежный микс»	
12.40 «Арт-клуб» 0+	
13.05 «Мастер спорта»	
13.25 «Галерея искусств»	
13.50 «Психологическая азбука»	
14.10 «На виду. Спорт»	
14.45 «Молодежный микс»	

ПЕРВЫЙ

5.05, 6.10 Х/ф «Судьба человека».	
6.00, 10.00, 12.00 Новости. (16+).	
6.55 Играй, гармонь любимая! (12+).	
7.40 Часовой. (12+).	
8.10 Здоровье. (16+).	
9.20 Непутевые заметки.	
10.15 Жизнь других. (12+).	
11.15, 12.15 Видели видео?	
13.55 На дачу!	
15.10 Горячий лёд. Фигурное катание.	
16.25 Муз. фестиваль «Белые ночи». (12+).	
17.35 Комедия «Джентльмены удачи». (12+).	
19.15 Три аккорда.	
21.00 Время. (16+).	
22.00 Клуб Веселых и Находчивых. Высшая лига.	
0.15 Х/ф «Большие надежды». (16+).	

РОССИЯ 1

4.25, 1.30 Х/ф «Там, где есть счастье для меня». (12+).	
6.00, 3.15 Х/ф «Кузнец моего счастья». (12+).	
8.00 Местное время. Воскресенье.	
8.35 Устами младенца.	
9.20 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.	
10.10 Сто к одному.	
11.00 Вести.	
11.30 Х/ф «Изморозь». (12+).	
13.35 Х/ф «Серебряный отблеск счастья». (12+).	
17.50 Удивительные люди. Новый сезон. (12+).	
20.00 Вести недели.	
22.00 Москва. Кремль. Путин.	
22.40 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).	

НТВ

5.00 Детектив «Пляж».	
6.40 Центральное телевидение. (16+).	
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня.	
8.20 У нас выиграют!	
10.20 Первая передача.	
11.00 Чудо техники. (12+).	
13.00 Дачный ответ.	
14.05 Наш ПотребНазор.	
15.00 Своя игра.	
16.20 Следствие вели...	
18.00 Новые русские сенсации. (16+).	
19.00 Итоги недели.	
20.10 Ты супер! Новый сезон.	
22.40 Звезды сошлись. (16+).	
0.10 Основано на реальных событиях. (16+).	

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).	
6.40 Пять ужинов. (16+).	
6.55 Комедия «Карнавал». (16+).	
10.05 Мелодрама «Таисия». (16+).	
14.45, 19.00 Т/с «Великолепный век» (16+).	
23.35 Про здоровье. (16+).	
23.50 Мелодрама «Ворожея». (16+).	
3.20 Мелодрама «Зоя» (16+).	

ТВ-ЦЕНТР

5.40 Х/ф «Двенадцатая ночь».	
7.20 Фактор жизни. (12+).	
7.45 Полезная покупка.	
8.10 М/ф «Каникулы Бонифация».	
8.30 Х/ф «Все о его бывшей». (12+).	
10.40 Спасите, я не умею готовить! (12+).	
11.30, 0.15 События.	
11.45 Детектив «Дело Румянцева».	
13.55, 5.05 Смех с доставкой на дом. (12+).	
14.30 Московская неделя.	
15.00 Д/ф «Женщины Михаила Козакова». (16+).	
15.55 Прощание.	
16.50 Д/ф «Звезды против воров». (16+).	
17.40 Х/ф «Из Сибири с любовью». (12+).	
21.30, 0.30 Детектив «От первого до последнего слова». (12+).	

ЗВЕЗДА

7.10	Х/ф "Дорога на Берлин". (12+).
9.00	Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25	Служу России. (12+).
9.55	Военная приемка.
10.45	Скрытые угрозы". "Альманах" 32. (12+).
11.30	Д/с "Секретные материалы". "Досье на палачей". (12+).
12.20	Код доступа. (12+).
13.15	Специальный репортаж. (12+).
13.55	Т/с "СМЕРШ. Камера смертников". (16+).
18.00	Главное с О. Беловой.
19.25	Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
22.45	Д/с "Сделано в СССР".
23.00	Фетисов. (12+).
23.45	Т/с "Одесса-мать". (14+).

Дин Исламдин ахлакьар ва эдебар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъый алим

(Эвел - 34-35-нумрайра)

Са гьадисда кьейднава (квалей экъечидайла лугъудай дуьа яз): **“Бисмилляги, таваккалту гала Аллаги, ва ля гъавла ва ля куввата илля билляги”**. (Мана): **“Аллагьдин тварцелди за Аллагьдал таваккул авунва (экъечизава), авач кувват (чаз) - кувват анжах Аллагьдин патай я”**. Мад са гьадисда лаганва (пудкьанни цуд агъзур касдикай чеб са гъахъ-гъисабни тахъана Женнетдиз фидай): **“Абур чпиз рукъа келун тлалаб тийизвайбур, чпи чеб (сагъар хъувун патал) ифенвай (кудай) ракуналди кун ишлемиш тийизвайбур, чеб писвал лишанламышунрихъ агъун тийизвайбур ва чпин Раббидал таваккул ийизвайбур я”**. (Муслим).

3. Жувалай масадаз артуханвал ва хийир гун клан хъун

Мусурман кас, вичиз герек кар, вичин хийир туна, масадаз хийир гуз алахъзава ва и карда ам вилик хъайи диндар несилрин рекъый физва. Ахътинбурун гъакьиндай Аллагъ-Таалади лугъузва (59-сура, 9-аят, мана): **“...ва абур абур (мугъажирар) чпелайни артух (виниз) яз къазва, гъатта чпиз лап гереквал (еке игътияжвал) аватлани. Ва вуж вичин нефсинин мискъивиликай (мутлакъивиликай) хвенватла, гъабур я агалкьунар авайбур!”**

Гьадисда лаганва, (мана): **“Кеекай садазни тамам иман жедач, та адаз ви-**

чин (муъмин) стхадиз жуваз хъана кланзавай кар хъун клан жедалди” (Бухарий).

Гьелбетда, и месэладин жигьетдай мисалар гзаф ава, чна абурукай сад къалурда. Чи Пайгъамбардин (къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) квализ мугъман атана ва квалле авайбуруз мугъмандиз гудай са шейни жагъанач. Ахпа ансаррикай са асгъаб атана ва ада мугъман вичин квализ хутахна. Ада мугъмандин вилик тлуьн эцигна ва вичин папаз ишигъ туьхуьрун эмирна. Ада (иесиди) гьил яргъи ийидай амал ийиз, са шейни тлуьнач, мугъманди гзаф тлуьн патал, вич ва вич хизан туна, адаз артухвал гун яз. Пакама хъайила, Пайгъамбарди (къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) адаз лагъана: **“Дугъриданни, Аллагьдиз хуш хъана куьне авур кар накъ ийфиз мугъмандин гъакьиндай”** ва 59-сурадин 9-аят атана (Бухарий, Муслим).

4. Адалатлувал ва дуьзвал

Мусурман кас вири краа адалатлувал вилив хуьн важибту везифайрикай тирдахъ инанмиш я, вучиз лагъайтла а кар Аллагъ-Таалади эмирнава: (16-сура, 90-аят, мана): **“Гъакъикъатда, Аллагьди эмирзава: адалатлувал (хуьн), хъсанвал авун, мукъва-къилийриз (чпин) гъахъ гун (мукъвавиллин алакъаяр кьиле тухун); ва къадагъа ийизва Ада - мурдарвилер (алчах гзафар ва крар), нагъакъанвилер (пис крар, гунагъар) ва зулум. Ада квез насигъат гузва куьне рикел гъун (менфят къанун) патал!”**

(КъатI ама)

Дуьадиз жаваб

Гъазурайди - Агъмед МАГЪМУДОВ

Ирандай тир профессор Реза Малекзаде онкологиядин хиле машгур духтуррикай сад яз гъисабзавай. Са сеферда ам маса шегъерда медицинадин рекъый кьиле физвай илимдин конференциядиз гъазур жезвай. Профессор анал вичин доклад гъаз рахана кланзавай. Адак къалабулукъ квай, гьикI лагъайтла, конференциядал адан хейлин йисарин илимдин квалахриз кьимет гудайвал тир...

Ам рекъе гъатна. Цавуз лув гайидалай кьулукъ кьве сят арадай фейила, технический рекъый са гьихътин ятлани месэпаяр арадал атун себеб яз, алим авай самолет тади гъалара мукъвал тир аэропортуна ацукъна. Реза Малекзадедиз конферециядиз геж жез кичъезвай, гъавилей ада рехъ кирида кьунвай улакъда (машинда) аваз давамарна. Са къадар вахт алатайла, гъава садлагъана дегиш хъана. Гар, марф, са гафуналди, тлурфан акъатна. Нетижда ам рекъелай алатна. Профессордиз гишин хъанвай, ада вич галат хъанвайда хъиз гъиссзавай. Ам акъваздай, ял ядай, фу недай чкадихъ кьекъезвай. Эхирни адал са къазмадиз ухшар квал гъалтна. Маса умуд амачир алимди и кваллин рак гатана.

Кьилел шал алай са гуръег дишегълиди адаз рак ахъайна. Профессорди вичин кьилел атанвай агъвалатдикай ихтилатна ва вичив телефон вугун тлалабна. Дишегълиди вичихъ телефон авачирдакай хабарна ва гъава ачух жедалди квалле амуькун теклифна. Духтурни рази хъана. Мугъмандин вилик чими хуьрек, чай эцигна. Са арадилай кваллин иеси дишегълиди мугъмандиз вичи капI авуна кланзавайди лагъана ва адазни капI авун теклифна. Амма духтурди вич анжах зегъметдихъ агъазвайди я лагъана, капI авуникай кьил къакъудна.

Ада, столдихъ ацукъна, чай хъваз, шемерин ишигъдал кьепинин патав яргалди

дуьаяр ийиз, явашдиз шехъзавай дишегълидал гуьзчивалзавай. Духтур дишегълидиз куьмек кланзавайдан гъавурда гъасятда акъуна. Дуьаяр авуна куьтягъайдалай кьулукъ ада кваллин иесидивай хабар кьуна:

- Вуна Аллагъдивай вуч тлалабазава? Аллагъдиз са мус ятлани ви дуьайрин ван жеда лагъана фикрзавани вуна? Кьеплина авай аял гада яни, руш яни? Адан шумуд йис хъанва?

Дишегъли сефилдиз хъуьрена, кевиз шехъиз гатлунна. Вилин накъвар михъи ийиз, ада духтурдиз жаваб гана:

- Кьеплина авайди зи хва я. Ам тек-туьк гъалтдай рақдин азардик начагъзава. Тухвай духтурханайра санани адаз куьмекиз хъанач. Тек са духтурдивай зи хъиз куьмекиз жеда. Адан твар Реза Малекзаде я. Ам шегъерда яшамаш жезва, амма, гъайиф хъи, захъ аял а духтурдин патав тухудай пул авач. Аллагъди гъелелигъ зи дуьайриз жаваб ганвач. Ятлани зун и карда Аллагъди заз куьмек гудайдахъ инанмиш я.

Духтур къах хъана амуькна. Адавай си-вйя гзаф акъудиз жезмачир. Зурзун акатна, адан вилерални накъвар атана. Ада вичи ви-чик “Аллагъу Акбар” лагъана, вичин кьилел атай дуьшуьшар рикел хъана: тади гъалара ацукъай самолет, тлурфан, рехъ алатун...

Ам вири и крар арадал атун Аллагъди и кесиб дишегълидин дуьайриз жаваб гун-нихъ галаз алакълу тирдан гъавурда акъуна. Гъа са вахтунда духтурди Аллагъди вичизни, и дуьньядин вири крар туна, кплу-нилайни дуьадилай гъейри мад затлани авачир кесибдиз куьмек гудай мумкинвал ганвайди къатлузвай...

Садазни пака кьилел вуч къведатла чизвач. Гъавилей гъамаша Аллагъдик умуд кутур, адавай тлалаба, дуьаяр ая. Аллагъдин твар, иман рикле хуьх, куь уьмуьр лайихлудаказ кьиле фида.

(Макъалада ихтилат фенвай вакъиа кьундарма туш, ам гъакъикъатда хъанвай кар я).

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихъ.

Спорт

Гъалибвал къазанмишна

МИНИ-ФУТБОЛ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

5-сентябрдиз Табасаран райондин Хучнида, Ватандин Чехи дяведа гъалибвал къазанмишна 75 йис тамам хъуниз талукъарна, мини-футболдай республикадин ачух турнир кьиле фена. Ана Дагъустандин районрай тир 15 командади иштиракна.

Къизгъиндаказ ва итижлудаказ кьиле феий кьугъунрин нетижада Сулейман-Стальский райондин Агъа СтIалприн хуьруьн команда 1-чкадиз лайихлу хъана. 2 ва 3-чкаяр, талукъ тирвал, Табасаран райондин ва Хасавюрт шегъердин командайри кьуна.

КIвенкIвечи чкаяр кьур командайриз дипломар, медалар, кубокар ва пулдин пишкешар гана.

Хъсан тешкиллувал аваз

И йикъара Къурагъа, 1-нумрадин СОШ-дин спортдин майдандал, акъалтзавай несилдин арада футбол машгъурунин, спорт ва сагълам уьмуьр пропаганда авунин, спортсменрин устадвал хкажунин макъсадалди, терроризмдихъ галаз санал женг чIугунин Йикъаз талукъарна, райондин школайра клелзавай 2005-йисалди дидедиз хъанвай жаванрин арада мини-футболдай турнир кьиле тухвана. Идакай “Лезги газетдиз” райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Алай йисуз коронавирсидихъ галаз алакълу яз арадал атанвай гъалар фикирда кьуналди, турнирда анжах 4 командади иштиракна. Акъажунрин судъайри

кьугъвазвай командаяр чип вегъиналди тайинарна. ИкI, ярумчух финалда Ашарин СОШ-динни КIирийрин СОСШИ-дин командайрин кьугъун - 2:1, Къурагърин 1-нумрадин СОШ-динни КIирийрин СОШ-дин командайрин кьугъун 9:0 гъисабдалди акъалтIна. Финалдани Къурагърин 1-нумрадин СОШ-дин командади Ашарин СОШ-дин командадал инанмишвилелди гъалибвал къазанмишна. Талукъ тирвал, Ашарин СОШ-дин командади - 2 ва КIирийрин СОСШИ-дин командадини 3-чкаяр кьуна.

Турнирдин тешкилатчийри вири командайриз кубокар, медалар, грамотаяр, пулдин ва кьиметлу пишкешар гана. Турнирда виридалайни хъсан футбол кьугъвадайди яз Сефералиев Сабир (Къурагърин 1-нумрадин СОШ) тайинарна. Адазни кьиметлу пишкеш гана. Тамашачийриз чпин кьугъун бегенмиш хъайибурни - Шамхалаев Шохрат (КIирийрин СОШ) ва Къурбанисмаилов Исмаил (Ашарин СОШ) пулдин пишкешар гуналди кьейдна.

Гъалибчийрив ва призерив шабагъар Къурагъ райондин физкультурдин, спортдин ва жегъилприн крарин рекъый отделдин начальник Рамиз Рамазанова ва райондин ДЮСШ-дин завуч Руслан Бабаева вахкана.

Экуь къаматдиз бахшна

ФУТБОЛ

Са шумуд югъ идалай вилик Сулейман-Стальский райондин Герейханован хуьруьн 1-отделенида Жуьрэтлувилин ордендин кавалер Роберт Къазиагъмедован экуь къаматдиз (гъакIни терроризмдихъ галаз санал женг чIугунин Йикъаз ва рикел хуьнинни баркаллувилин Йисазни) бахшна, футболдай башламишнавай райондин турнир давам жезва.

Спортдин и мярекатдин макъсад районда футбол машгъурун, чпихъ бажарагъ авай футболистар дуьздак акъудун ва абуруз куьмекар гун, гъакIни спортсменрин арада дуствилин алакъаяр мягъкемарун я.

Турнирдин сад лагъай юкьуз 4 кьугъун кьиле фена. ИкI, “Алидхуьр” - “Агъа СтIал”

- 3:2, “ЦIийи хуьр” - “Герейханован хуьруьн 2-отделение” - 5:0, “Алкъвадар” - “Герейханован хуьруьн 1-отделение” - 0:1 ва “Агъа СтIалприн-Къазмаяр” - “Вини СтIал” командайрин кьугъунар 2:6 гъисабдалди акъалтIна. Гуьгъуьнин йикъара амай командайрини чпин устадвал къалурна.

Райондин администрациядин физический культурадин, спортдин, туризмдин ва жегъилприн крарин рекъый комитетдин директордин заместитель **Муслим СЕЛИМОВА** хабар гайивал, и турнирда райондин 16 поселенидикай 12-дан хъянавай командайри чпин устадвал къалурна.

- Финалда 1 ва 2-чкаяр патал Курхуьруьнни ЦIийихуьруьн командайри, 3-чка патални Герейханован хуьруьн 1-отделенидинни Вини СтIалприн командайри чпин гъунавар къалурда. Финалдин бягъсер кье, 10-сентябрдиз, кьиле фида, - алава хъу-вуна ада.

“Лезги газетда” диндин ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги
газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туьклуб хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвиллин ва керчек-
виллин патахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 5089

① - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуур я.

⑫ - Икъван яшар хъанвайбуур къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Юбиляр тебрикна

Чи мухбир

7-сентябрдиз "Лезги газетдин" редакцияда и йикъара вичин 70 йис тамам хъанвай журналист, газетдин старший корреспондент Шагисмаил Мирземетович Гъажимирзоев тебрикунин шад мярекат кыле фена.

Юбилярдин гъакъиндай рикъай къевезвай хуш келимаяр газетдин кылин редактор М. И. Ибрагъимова, культурадин отделдин редактор, виликан жавабдар

секретарь Д. Б. Бейбалаева, гилан жавабдар секретарь, тежрибалу журналист Ш. Ш. Шихмурдова, операторар тир Н. Г. Рашидова, Б. Г. Гъуьсейнова, и царарин автор, литературадин отделдин редактор М. А. Жалилова лагъана.

Газетдин редакциядин тварунихъай юбилярдив тебрикдин

адрес ва кымметлу пишкеш вахкана. Вичин нубатдай юбилярди коллективдиз ва вичин тварунихъ тебрикар рекъе тур вирибуруз сагърай лагъана.

Шикл ягъайди - А. КЪАРДАШЕВ

А. А. Гъажимурадов

лугъдай" ва "СССР-дин Яракълу Къуватрин 50, 60 ва 70 йисар тамам хъунин гуьрметдай" медалар ава.

Чарадан дердиникай хабар къадай, жавабдарвал аннамишунин кылихар авай кас яз хъайи Абдулаким Абдулаевича жуьреба-жуьре пешейрин ва яшарин инсанрин арада лайихлу гуьрмет къазанмишна. Адаз районгъилирин арада гуьрмет авай, ам гъакъисагъ, вичик умуд кутаз жедай кас тир. Ада члехи несилдин итижар хвена ва акъалтзавай несилдин арада ватанпересвиллин тербия гунин къвалах активнидаказ кыле тухвана.

Абдулаким Абдулаевича вичин уьмуьрдин рехъ ватандиз къуллугъ авуниз, обществада руьгъдинни ахлакъдин ивиар мягкемаруниз, хайи райондиз менфят гъуниз бахшна.

Сулейман-Стальский райондин руководстводи ва агъалийри Абдулаким Гъажимурадован веледриз, мукъва-къилийриз, дериндай хажалат члугунивди, башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Мердали Жалиловас ва вири багърийриз стха Желилан

хва ГРАМИДИН
ва руш МАИЯ

рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Гилийрин хуьре яшамиш жезвай Загъдин Мегъамедовас играми хва

АЛИДАР

вахтсуздаказ рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз, дериндай хажалат члугунивди, башсагълугъвал гузва.

Ш. Шихмурдова ва адан хизанри Къуюстандал яшамиш жезвай Шихмурад, Алимурад, Фридин Заловриз ва вири мукъва-къилийриз стха

БУЛУТ

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

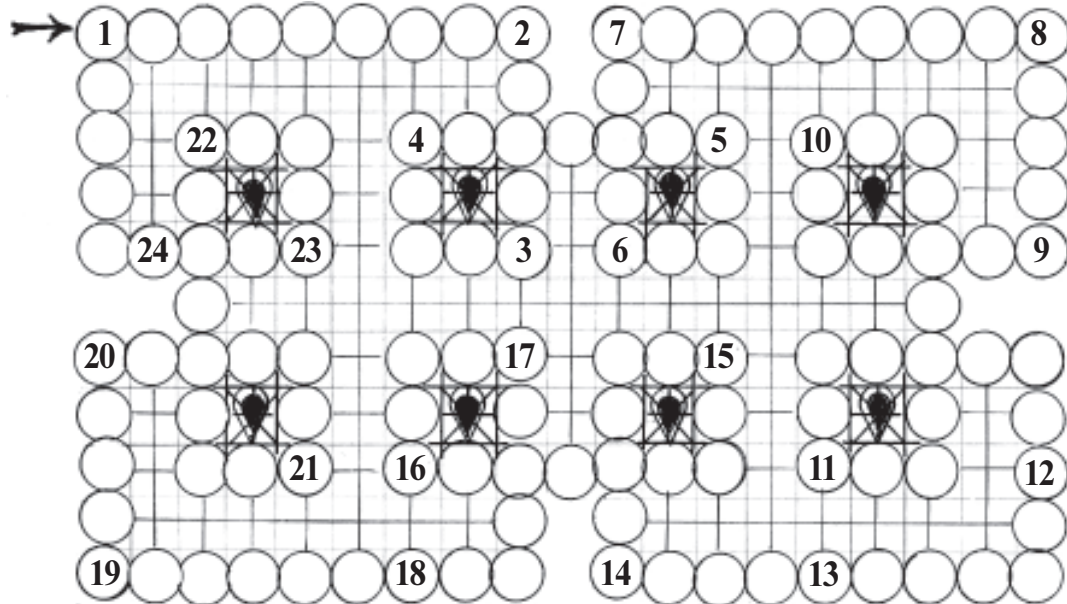
"ЛГ"-дин 36-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

1. Баку. 2. "Анжи". 3. Жикли. 4. "Клару". 5. Кфил. 6. Фири. 7. Ирис. 8. Алсу. 9. Иран. 10. Къари. 11. Къияс. 12. "Хиял". 13. Чарх. 14. Кура. 15. Акси. 16. "Илчи". 17. Тахт. 18. Луту. 19. Ялав. 20. Чакв.

Чайнворд

Туьклубрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1. Алик Абдулгъамидован пеше. 2. Цан цадай алат. 3. Талисман, гъайкал. 4. Сад хътин. 5. Кланик пата къванер тунвай, юг гатадай тахта. 6. Зайиф. 7. Лезгийрин къунши миллет. 8. Якъв. 9. Хашуниз икрамзавайбурун дин. 10. Шей-шуьй маса гузвайди. 11. Дуьньядиз килигунин тегъер, фикиррин система. 12. Хважамжам. 13. Денбел, нуькрен бала. 14. Пишкешдин са жуьре (урус гаф). 15. Гъахъсуз, 16. Уголовно-процессуальный правода вилик пад атлунин са серенжем. 17. Тербия. 18. Акъулсуз, кимиди. 19. Худа. 20. Жуьрэтлу, дирибаш. 21. Математикадин примеррин са жуьре (урус гаф). 22. Гимидин ших. 23. Йикъан са вяде. 24. Сулейман-Стальский районда хуьр.

Са тӀимил хӀавер

Гъазурайди - С. ИБРАГЪИМОВ

Дидеди вичин хъиз лугъузва:

- Алад, чан хва, бадедин къвализ, адал са кыл члугу.

- Ваъ! Фидач! Ада мад башламишда "Не, чан хва, са тлур, сад мад" лугъуз. За гъикъван неда алюминийдин тлурар!

* * *

Бубади вичин хва Сабирарай хабар къазва:

- Сабир, чан хва, ваз мектебда гъи тарс гзаф кланда?

- Зенг, буба.

* * *

Ресторанда:

- Официант, и ципицлар са тлмил чурун хъувуртла, жедачни?

- Абур чранвачни мегер?

- Заз чидач, амма абуру и тарелкада авай салатдиз клуф язава!

* * *

Кылел члар алачирди дерлекханадиз къевезва.

- Лагъ ви къуллугъ! - хабар къазва дерлекчиди.

- За ваз 100 доллар гуда, эгер на заз ви хътин прическа авуртла.

- Ам зи гъийлай кьейи къвалах я, - жаваб гана дерлекчиди, вичин кыл тваз гьерекатна.

* * *

Буба аялрин бахчадиз вичин гада вахчуз къевезва. Адавай хабар къазва:

- Ибурукай гъим я ви хва?

- Гъим хъана вуч я къван, пака мад хкизвайди я.

* * *

Аял йифиз ахварай аватзава.

- Диде, са тлмил яд це ман!

- Къарагъна, жува хъухъ.

- Чан диде...

- Инжиклу ийиз хъайитла, за члул къачуда гъа!

- Мадни хъсан, члул къачуз къарагъайла, заз ядни це.